

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra středoevropských studií**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kateřina Tomanová

**Mediální obraz šestidenní války v dobových československých a polských
denících**

**The media image of the Six-Day War in the contemporary Czechoslovak
and Polish daily newspapers**

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. Renata Rusin Dybalska, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí této diplomové práce paní Mgr. Renatě Rusin Dybalské, Ph.D. za velkou pomoc a trpělivost, PhDr. Pavlu Jakubcovi za odborné připomínky a Lucii Remešové za jazykovou korekturu. V neposlední řadě děkuji své rodině a manželovi za podporu.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. srpna 2015

Podpis

Anotace

Diplomová práce si klade za cíl popsat a rekonstruovat mediální obraz šestidenní války na základě článků z oficiálních dobových polských a československých deníků, které vycházely během této události, tzn. během 5.–10. června 1967 až do opotřebovací války. Důraz je kladen především na způsob zobrazení šestidenní války a na komparaci mediálních obrazů konfliktu v československých a polských denících. Práce se zároveň snaží ukázat, jaký vliv na formování mediálního diskurzu v Československu a Polsku měla odlišná vnitropolitická situace a historické faktory.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části je představen historický kontext události ve vztahu k Československu a Polsku, vývoj médií a vybraných deníků. Teoretická část je věnována rovněž principům propagandy, newspeaku a kritické diskurzivní analýzy. Pomocí této metody jsou analyzovány texty z československých a polských deníků – *Rudé právo*, *Svobodné slovo*, *Mladá fronta*, *Lidová demokracie*, *Zemědělské noviny*, *Pravda*, *Trybuna Ludu*, *Żołnierz Wolności*, *Głos Robotniczy*, *Słowo Polskie*, *Życie Warszawy*, *Express Wieczorny*. Výsledky analýzy jsou prezentovány v závěrečné části.

Klíčová slova

československý tisk, polský tisk, kritická analýza diskurzu, mediální obraz světa, šestidenní válka

Annotation

The diploma thesis aims to describe and reconstruct the media image of the Six-Day War based on the analysis of selected articles from official contemporary Polish and Czechoslovak daily newspapers, which were being published during the event, from 5 to 10 June 1967 until the War of Attrition. An emphasis is placed on the portrayal of the Six-Day War and the comparison of media images of the conflict in Czechoslovak and Polish daily newspapers. The thesis also attempts to show the impact of a different domestic policy situation and historical factors on shaping media discourse in Czechoslovakia and Poland.

The thesis is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part presents the historical context of the event in relation to Czechoslovakia and Poland, the development of the media and selected daily newspapers. The theoretical part is also dedicated to the principles of propaganda, newspeak and critical discourse analysis. This method is used to analyse texts from the Czechoslovak and Polish daily newspapers - *Rudé právo*, *Svobodné slovo*, *Mladá fronta*, *Lidová demokracie*, *Zemědělské noviny*, *Pravda*, *Trybuna Ludu*, *Żołnierz Wolności*, *Głos Robotniczy*, *Słowo Polskie*, *Życie Warszawy*, *Express Wieczorny*. The results of the analysis are presented in the final chapter.

Key words

Czechoslovak press, Polish press, critical discourse analysis, media image of the world, Six-Day War

Obsah

1. ÚVOD	8
2. TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1 HISTORICKÝ KONTEXT	11
2.1.1 Vznik Izraele a postoj mocností	11
2.1.2 Arabsko-izraelské války do roku 1967	14
2.1.3 Šestidenní válka	15
2.1.4 Československo-židovské vztahy před vznikem Izraele	17
2.1.5 Židé v Československu a československo-izraelské vztahy v letech 1948–1967	18
2.1.6 Reakce Československa na šestidenní válku	20
2.1.7 Polsko-židovské vztahy před vznikem Izraele	21
2.1.8 Židé v Polsku a polsko-izraelské vztahy v letech 1948–1967	23
2.1.9 Reakce Polska na šestidenní válku	26
2.2 VÝVOJ TISKU V ČESKOSLOVENSKU A POLSKU	28
2.2.1 Vývoj tisku v Československu v letech 1945–1967 a profil zvolených deníků	28
2.2.2 Vývoj tisku v Polsku v letech 1945–1967 a profil zvolených deníků	30
2.3. PROPAGANDA	31
2.3.1 Obecná charakteristika propagandy	31
2.3.2 Typologie propagandy	33
2.3.3 Charakteristika propagandy v Polsku a Československu v letech 1948–1989	34
2.3.4 Jazyk komunistické propagandy	36
2.4 KRITICKÁ DISKURZIVNÍ ANALÝZA	37
2.4.1 Diskurz	37
2.4.2 Analýza diskurzu	39
2.4.3 Kritická diskurzivní analýza	39
2.4.4 Kritická diskurzivní analýza v pojetí Normana Fairclougha	41
2.5 MÉDIA A MEDIÁLNÍ OBRAZ	42
2.5.1 Mediální diskurz	42
2.5.2 Mediální obraz	43
3. PRAKTICKÁ ČÁST	45
3.1 REAKCE NA KONFLIKT OBJEVUJÍCÍ SE V JEHO PRŮBĚHU	45
3.1.1 Prohlášení čs. Ministerstva zahraničních věcí – Izrael se znovu dopustil agrese proti SAR	45
3.1.2 W związku z agresją Izraela przeciw państwow arabskim – Oświadczenie rządu PRL	48
3.1.3 Odsouzeníhodná agrese	51
3.1.4 Agresja na Bliskim Wschodzie	55
3.1.5 ČSSR přerušila diplomatické styky s Izraelem – Nóta ministerstva zahraničních věcí	59
3.1.6 Oświadczenie rządu PRL w sprawie zerwania stosunków dyplomatycznych z Izraelem	60
3.2 OBRAZ IZRAELE	62
3.2.1 Expanze nikoliv poprvé	62
3.2.2 Agresja nie po raz pierwszy	65
3.2.3 Blesková válka	67
3.2.4 Hitlerowskie metody	72
3.2.5 Kdo je... Moše Dajan, muž, jehož řemeslem je válka	74
3.2.6 Prawdziwa twarz agresora – Zaborcze żądania Izraela	76
3.3 OBRAZ ARABSKÝCH STÁTŮ	78
3.3.1 President Násir podal demisi	78
3.3.2 Korespondent PAP donosi z Kairu	80
3.3.3 Předpoklad vítězství: JEDNOTA	81
3.3.4 Szczyt arabski	84
3.3.5 Drama palestýnských uprchlíků pokračuje	87
3.3.6 Tragická situacja palestyńskich uchodźców	89
3.4 MEDIÁLNÍ OBRAZ ŠESTIDENNÍ VÁLKY	91
3.4.1 Reakce na konflikt objevující se v jeho průběhu	92
3.4.2 Obraz Izraele	99
3.4.3 Obraz arabských států	103
4. ZÁVĚR	107
5. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	109

5.1 LITERATURA	109
5.2 PERIODIKA	111
5.3 INTERNETOVÉ ZDROJE.....	111
6. SEZNAM ZKRATEK	113
7. SEZNAM VYOBRAZENÍ	114
8. PŘÍLOHY	115
8.1 Seznam příloh.....	115
8.2 Příloha č. 1: <i>Oświadczenie rządu ZSRR w sprawie sytuacji na Bliskim Wschodzie</i>	115
8.3 Příloha č. 2: <i>PROHLÁŠENÍ ústředních výborů komunistických a dělnických stran a vlád Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Svazu sovětských socialistických republik, Československé socialistické republiky a Socialistické federativní republiky Jugoslávie</i>	116
8.4 Příloha č. 3: <i>Jsmę proti agresji</i>	117
8.5 Příloha č. 4: <i>Spółeczeństwo polskie potępia agresję Izraela</i>	118
8.6 Příloha č. 5: <i>Masowe przęsiedlania z rejonu Gazy – Okrucieństwa Żydów wobec uchodźców arabskich</i>	118

1. Úvod

Vznik Státu Izrael a s ním související spory Izraelců s Palestinci a okolními arabskými státy patří mezi události, jež dodnes markantně ovlivňují dění na Blízkém východě a rozdělují světové společenství. Židovský stát je částí veřejnosti odsuzován pro svůj postoj k palestinským uprchlíkům a nelegitimně nabytým územím.¹ Mnozí o něm ovšem hovoří jako o jediné demokratické zemi v blízkovýchodní oblasti, přičemž plně schvalují jeho právo bránit se útokům palestinských ozbrojených skupin a arabských sousedů. Událostí, která zřejmě nejvíce ovlivnila vztahy zemí na Blízkém východě a značně proměnila zdejší geopolitickou situaci, je šestidenní válka. Konflikt vyvolal ve své době celosvětový ohlas a významnou měrou zasáhl také do relací mezi Východem a Západem. Zejména Sovětský svaz a jeho satelity konflikt zasadily do kontextu probíhající studené války a zneužily jej pro boj proti západním zemím, jenž probíhal nejen na úrovni diplomatické. Velký prostor mu byl věnován v médiích, kde fungoval jako součást protizápadní propagandy. V této souvislosti si lze položit zajímavou otázku – byl mediální obraz šestidenní války budován totožně ve všech sovětských satelitech, nebo propaganda režimů v jednotlivých státech využívala jiných prostředků?

Snaha nalézet odpověď na tuto otázku a trvalý zájem o dějiny Státu Izrael a historii Židů ve střední Evropě nás přiměly zabývat se otázkou, jakým způsobem o šestidenní válce referovala československá a polská média. Zohledníme-li režimy, jež zde existovaly, vstupujeme do této práce s předpokladem, že veškeré mediální výstupy byly ovlivněny propagandou. Zároveň je však možné se domnívat, že sdělovací prostředky reflektovaly odlišný vnitropolitický vývoj a rozdílnou historickou zkušenost se židovskou menšinou a Státem Izrael. Cílem této diplomové práce je rekonstrukce a komparace mediálních obrazů, jež v průběhu konfliktu a krátce po něm, konkrétně do začátku opotřebovací války,² vytvářely o šestidenní válce československé a polské deníky. Důležitá je pro nás role a způsob, jakým v těchto zemích fungovala propaganda, zejména pak jazykové mechanismy, kterých využívala. Vzhledem k tématu nelze opomenout ani otázku, zda a v jaké míře byl v textech přítomen antisemitismus. Je třeba podotknout, že se v práci soustředíme na zobrazení šestidenní války v uvedeném časovém rozmezí. V případě Polska se tedy vyhýbáme proslulé

¹ Máme na mysli zejména území, jež Izrael obsadil během šestidenní války a do dnešní doby se z nich nestáhl.

² V práci se držíme koncepce izraelského diplomata a politika Chaima Herzoga, podle níž začala opotřebovací válka 1. července, kdy po ukončení šestidenní války došlo k dalším bojům. Nutno podotknout, že podle některých historiků tento konflikt vypukl teprve 21. října 1967, kdy Egypt potopil izraelský torpédoborec Eljat.

antisemitské kampani, jíž předcházel známý antisionistický proslov prvního tajemníka PSDS Władysława Gomułky z 19. června 1967 a která propukla v lednu následujícího roku.³

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části jsme nastínili historický vývoj Státu Izrael, šestidenní válku a vztah Československa a Polska s židovským obyvatelstvem, potažmo Izraelem. Domníváme se, že uvedení těchto skutečností je důležité pro následné pochopení způsobu, jakým sdělovací prostředky o dění na Blízkém východě informovaly. Prostor jsme věnovali rovněž vývoji médií v obou zemích a profilu deníků, v nichž jsme našli analyzované texty. Teoretická část se také zabývá principy propagandy a newspeaku přítomnými ve vybraných textech. Závěrečné kapitoly pojednávají o mediálním obraze a kritické diskurzivní analýze, na jejímž základě jsme dané texty analyzovali.

Stěžejní, tedy praktická část diplomové práce, je věnována analýze a komparaci textů, jež vyšly ve výše uvedeném období v šesti československých a šesti polských denících. Do výběru jsme zařadili vlivná dobová periodika, přičemž kromě celostátních jsme vybrali rovněž deníky regionální, jako plzeňská *Pravda* či např. lodžský *Głos Robotniczy*. Co se týče československého tisku, pracovali jsme s deníky *Rudé právo*, *Lidová demokracie*, *Mladá fronta*, *Svobodné slovo*, *Zemědělské noviny* a *Pravda*, k nimž jsme získali přístup v Národní knihovně ČR v Praze. V případě polského tisku jsme čerpali z deníků přístupných v Jagellonské knihovně v Krakově *Trybuna Ludu*, *Żołnierz Wolności*, *Głos Robotniczy*, *Życie Warszawy*, *Express Wieczorny* a *Słowo Polskie*.

Analýze a komparaci bylo pomocí kritické diskurzivní analýzy podrobena 90 československých a 109 polských textů, přičemž v praktické části této práce jsme umístili analýzu 9 československých a 9 polských textů, jež jsme po dvojicích porovnávali. Mediální obraz jsme rekonstruovali na základě textů rozdělených do tří tématických okruhů, jež dle našeho názoru nejpřehledněji zachycují reflexi šestidenní války v obou zemích:

- reakce na konflikt objevující se v jeho průběhu;
- obraz Izraele;
- obraz arabských zemí.

Vzhledem ke komparativnímu charakteru této práce jsme se pro účely analýzy snažili zvolit texty, jež k sobě měly blízko tématicky i žánrově, abychom tak mohli demonstrovat rozdílné tendence v informování o stejné události. Dodejme, že jsme vybrali zejména vládní dokumenty, diplomatické nóty a komentáře domácího původu, neboť právě na nich bylo

³ MAZUR, Mariusz: *Propagandowy obraz świata. Polityczne kampanie prasowe w PRL 1956–1980*. Wydawnictwo Trio, Warszawa 2003, s. 127. (Dále jen MAZUR, Mariusz: *Propagandowy obraz świata. Polityczne kampanie prasowe w PRL 1956-1980...*)

možné ilustrovat specifika přístupu politických reprezentací daných zemí ke konfliktu. Pouze v jednom případě, konkrétně jde o československou zprávu s názvem *Prezident Násir podal demisi*,⁴ jsme sáhli po agenturním textu, neboť jsme ve vybraných československých denících nenalezli vhodnější ekvivalent k polskému článku. V kapitolách, jež věnujeme celkové rekonstrukci a komparaci uvedených celků, jsou poznatky získané analýzou zmíněných 18 textů doplněné informacemi z dalších 43 textů, z nichž některé jsou agenturního původu – pět z nich jsme umístili v příloze práce.

⁴ Prezident Násir podal demisi. *Pravda*. 1967, 10. červen, roč. XLVIII, č. 139, s. 2.

2. Teoretická část

2.1 Historický kontext

2.1.1 Vznik Izraele a postoj mocností

Ústřední myšlenku vedoucí ke vzniku samostatného židovského státu a v souvislosti s Židy dodnes často skloňovaný pojem, představovuje sionismus, jenž lze stručně definovat jako židovské hnutí usilující o vznik vlastního národa.⁵ Za zakladatele sionismu je považován autor světově proslulé knihy *Židovský stát* z roku 1896 Theodor Herzl⁶. Právě ve zmíněné publikaci Herzl vyjádřil názor, že nejlepší možností pro Židy⁷ bude ustavení samostatného státu.⁸ Nutno podotknout, že myšlenka na zřízení židovského státu vznikla ještě před tím, než ji vídeňský novinář zveřejnil. Před Herzlem se touto ideou zabýval například anglický šlechtic židovského původu Moses Chajim Montefiore, jenž navrhl zřízení židovského státu v roce 1839 v Londýně, či myslitelé Moses Hess a Leo Pinsker.⁹ Theodor Herzl byl ovšem tím, kdo pojem sionismus popularizoval a učinil z něj předmět veřejné diskuze. Je třeba dodat, že ačkoliv sionisté usilovali o založení státu, nelpěli na tom, aby k němu došlo na území Palestiny. Uvažovalo se například o Ugandě či Madagaskaru.¹⁰

Kromě napsání *Židovského státu* Herzl vstoupil do historie také jako zakladatel Světové sionistické organizace či organizátor prvního sionistického kongresu uskutečněného roku 1897 v Basileji. Po kongresu si Herzl ve svém zápisníku poznamenal následující slova: „In Basel I established the Jewish state. Had I said so out loud, my words would have been

⁵ KRUPP, Michael: *Sionismus a stát Izrael*. Vyšehrad, Praha 1999, s. 19. (Dále jen KRUPP, Michael: *Sionismus a stát Izrael...*)

⁶ Theodor Herzl (1860-1904) byl rakouský novinář uherského původu, proslul jako autor knihy *Židovský stát*, jejíž ústřední myšlenkou bylo, jak již název napovídá, založení samostatného židovského státu. Organizoval rovněž první sionistický kongres v Basileji roku 1897. Viz HERZL, Theodor: *Židovský stát. Pokus o moderní řešení židovské otázky*. Academia, Praha 2009.

⁷ V diplomové práci budeme dodržovat psaní výrazu Žid s velkým počátečním písmenem, jež symbolizuje příslušnost k danému národu.

⁸ V době, kdy Herzl působil, docházelo ke slovním i fyzickým útokům na Židy. Nejznámějším případem, jenž Herzla v jeho postojích ovlivnil, byla tzv. Dreyfusova aféra. Jeden z francouzských důstojníků židovského původu Alfred Dreyfus byl na základě zfalšovaných důkazů v roce 1894 obviněn ze špionáže ve prospěch Německého císařství.

⁹ ČEJKA, Marek: Theodor Herzl a současné dědictví jeho myšlenek. In: HERZL, Theodor: *Židovský stát. Pokus o moderní řešení židovské otázky*. Academia, Praha 2009, s. 14.

¹⁰ ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestína. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Barrister & PrinciPal, Brno 2008, s. 22. (Dále jen ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestína. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*)

greeted with laughter. Perhaps in five years, and most certainly in fifty, the fact will be obvious to all. If you want it to happen, it will not be a mere legend.“¹¹

K naplnění Herzlova snu, tedy zrození Izraele, o pár desítek let později skutečně došlo, předcházela mu ovšem poměrně složitý vývoj na území Palestiny. Charakteristické pro něj byly zejména na počátku 20. století spory původního arabského obyvatelstva s imigranty židovského původu, jež sem přiváděly zejména obavy z antisemitismu narůstajícího v Evropě, ale také touha po založení vlastního státu v Zemi zaslíbené. Takovou možnost ostatně v roce 1917 připustila i britská vláda v tzv. Balfourově deklaraci, jež podporovala vznik židovského státu pod podmínkou, že budou respektována veškerá práva místního obyvatelstva nežidovského původu.

Kromě výše zmíněných vzájemných rozepří se hněv Židů a Arabů často obracel proti představitelům Spojeného království, jež byli od roku 1920 pověřeni mandátní správou do té doby osmanského území Palestiny a Zajordánska. Britové se od počátku snažili o vyvážený přístup k Židům a Arabům.¹² Blízký východ pro ně představoval strategickou oblast, takže bylo v jejich zájmu udržet zde stabilní situaci. Zastávat neutrální stanovisko ovšem bylo v situaci, kdy Židé i Arabové počítali s vytvořením vlastního státu, téměř nemožné. Vzhledem k tomu, že ve 20. a 30. letech na palestinském území stále převažovalo arabské obyvatelstvo, Británie se čas od času v obraně svých vlastních zájmů, zejména kvůli Suezskému průplavu, přikláněla na jeho stranu.¹³ Tato skutečnost byla signifikantní během 2. světové války, kdy se Spojené království od roku 1939 snažilo tzv. *Bílou knihou* omezovat počet židovských uprchlíků přicházejících do Palestiny. Dokument zároveň obsahoval formuli, podle níž neměl židovský stát vzniknout bez souhlasu většinového arabského obyvatelstva.¹⁴

Vzájemná nevraživost a neschopnost dohodnout se vedly ke krvavým konfliktům, během nichž umírali Arabové, Židé i Britové.¹⁵ Nestabilní situace na Blízkém východě se v souvislosti s koncem 2. světové války stávala pro hospodářsky vyčerpanou Británii

¹¹ SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union*. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2012, s. 119. (Dále jen SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*)

¹² ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*, s. 42.

¹³ Britský postoj souvisel s podporou, kterou Spojené království poskytovalo Arabům v roce 1916 během jejich povstání proti Osmanské říši. V té době se rozvinula silná arabská lobby usilující o vznik samostatného arabského státu. Jejím zastáncem byl britský archeolog a voják Thomas Edward Lawrence (1888–1936), jenž vstoupil do historie jako Lawrence z Arábie bojující po boku Arabů v protitureckém povstání.

¹⁴ ČEJKA, Marek: *Dějiny moderního Izraele*. Grada Publishing, Praha 2011, s. 29. (Dále jen ČEJKA, Marek: *Dějiny moderního Izraele...*)

¹⁵ Za všechny lze zmínit například tzv. masakr v Hebronu z roku 1929, kdy bylo zavražděno 69 Židů. Dále arabský odboj v letech 1936–1939, jehož výsledkem bylo 5000 mrtvých Arabů, 400 Židů a 200 Britů či vyhlazení arabské vesnice Dejr Jásín v roce 1948, za níž stály extrémistické židovské oddíly Irgun a Lechi. Nespokojenost extrémisticky založených Židů s britskou mandátní správou následně vyvrcholila v roce 1946 útokem na jeruzalémský hotel Krále Davida, při němž zahynulo 91 osob, především Arabů a Britů. (Více v publikaci ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*)

neúnosná. V roce 1947 tedy britská vláda souhlasila s přenecháním řešení izraelsko-arabské otázky OSN, v jejímž rámci byla ustanovena zvláštní komise. Výsledkem její práce byl tzv. plán Grady-Morrison, podle něžž mělo být území Palestiny rozděleno na dva státy, klíčové město Jeruzalém se mělo ocitnout pod mezinárodním dohledem.¹⁶ Dne 29. listopadu 1947 byl v OSN daný návrh odhlasován, přičemž pro se vyjádřilo 33 států včetně USA a SSSR. Proti návrhu se postavilo 13 zemí.¹⁷ S výsledkem se však nespokojili Arabové, kteří na mandátním území kategoricky odmítali vznik židovského státu. Ihned po hlasování se rozhořely nové boje mezi židovskými a arabskými obyvateli mandátního území.

K deklaraci vzniku Izraele došlo 14. května 1948 v telavivském Muzeu umění, kde se shromáždili členové Prozatímní státní rady na čele s budoucím premiérem Davidem Ben Gurionem, jenž zde přečetl Deklaraci izraelské nezávislosti. K vyhlášení samostatného státu Izraele tak došlo den před oficiálním vypršením britského mandátu.¹⁸

Je třeba zdůraznit, že nově vzniklý stát získal ihned podporu jak Spojených států, tak Sovětského svazu. Obě velmoci motivovaly zejména ekonomické a mocenské zájmy. Stalin okolním arabským zemím doposud ovládaným Francií a Velkou Británií příliš nedůvěřoval. Izrael pro něj naopak představoval možnost rozšířit vliv do oblasti Blízkého východu, v níž prozatím dominovaly západní mocnosti. Izrael po svém vzniku nejprve nedal najevo, do kterého mocenského tábora se zařadí. Pro právě vzniklý stát obklopený nepřáteli bylo životně důležité zachovat si přízeň jak Spojených států, tak Sovětského svazu. Po první porážce arabských sousedů se ovšem Izrael začal přiklánět na stranu západních mocností. Dne 25. ledna 1949, poté, co se izraelská situace mírně stabilizovala, byly uspořádány první volby.¹⁹ Izraelská komunistická strana Maki, do níž Moskva vkládala značné naděje, drtivě prohrála a ve stodvacetičlenném Knesetu získala pouhá čtyři křesla,²⁰ čímž sovětské vyhlídky na uplatnění komunistické ideologie značně poklesly. Vztahy Státu Izrael se zeměmi patřícími do sovětské sféry vlivu se radikálně zhoršily. Izrael brzy prohloubil spojenectví se Spojenými státy, ke kterým měl mimo jiné kvůli zde žijící početné a vlivné židovské komunitě blízko. Přijal americkou finanční pomoc a definitivně potvrdil svou prozápadní orientaci.

¹⁶ Plán OSN počítal s rozdělením území Palestiny na 8 celků, 3 měly připadnout budoucímu Izraeli, 3 arabské Palestině, sedmý celek Jaffa představoval arabskou populaci uvnitř Izraele, osmá část Jeruzalém měla být pod mezinárodním dohledem. (Více v publikaci ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*)

¹⁷ KRUPP, Michael: *Sionismus a stát Izrael...*, s. 112.

¹⁸ ČEJKA, Marek: *Dějiny moderního Izraele...*, s. 41–43.

¹⁹ V prvních izraelských volbách roku 1949 vyhrála levicově orientovaná strana Mapaj, jež získala 46 míst ve stodvacetičlenném Knesetu, 19 křesel získala levicová strana Mapam, 16 křesel Náboženská fronta, 14 křesel připadlo pravicové straně Chéruť. Kromě těchto stran se do Knesetu dostala například strana Všeobecní sionisté či strany zastupující menšiny. (Více v publikaci ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*)

²⁰ Tamtéž, s. 276.

2.1.2 Arabsko-izraelské války do roku 1967

Právě vzniklý Stát Izrael uznaly téměř vzápětí Spojené státy, ale také Sovětský svaz a jeho satelity. Postupně se k tomuto kroku odhodlaly i další státy. S vytvořením Izraele se ovšem nikdy nesmířila arabská populace obývající nejen bývalé mandátní území.

Dne 15. května 1948, kdy oficiálně končil britský mandát, napadly Izrael armády Sýrie, Iráku, Jordánska, Libanonu, Egypta a Saúdské Arábie. Ačkoliv arabské jednotky vykazovaly nad izraelskou armádou početní převahu, jejich vzájemné rozpory, neorganizovanost a zastaralá výzbroj vedly 19. července 1948 k vítězství židovského státu.²¹ V průběhu několika měsíců po ukončení války Izrael podepsal příměří s Egyptem, Jordánskem, Libanonem a Sýrií, a obhájil tak své právo na existenci. Důsledkem války za nezávislost, jak ji Izraelci nazývají, však bylo nerespektování původního plánu OSN, podle něžž měl být kromě nezávislého Izraele zřízen i stát Palestina. Území, na němž se měl tento arabský stát rozprostírat, během války anektovalo Jordánsko, Egypt a Izrael.²²

Geopolitická situace v regionu se opět vyostřila poté, co se do čela Egypta dostal protizápadně orientovaný prezident Gamál Násir. V červenci 1956 po konzultacích se Sovětským svazem Násir zestátnil Suezský průplav vlastněný britsko-francouzskou Společností Suezského průplavu. Násirův čin popudil Francii a Spojené království, přičemž je de facto přinutil k těsnější spolupráci s Izraelem. Zvláště Francouzi začali zvažovat způsoby, jak egyptského prezidenta sesadit. Egypt mezitím 25. října téhož roku uzavřel se Sýrií a Jordánskem vojenskou smlouvu. Znárodnění Suezského průplavu a Násirovo protiizraelské počínání, jež ilustrují zejména jím schválené útoky na Izrael z Gazy, se staly 29. října záminkou k preventivnímu izraelskému vojenskému úderu podporovanému Francií a Británií. Izraelcům se podařilo dobýt Sinajský poloostrov a pásmo Gazy. Arabské jednotky čekala po pěti dnech bojů porážka, přičemž Násir začal být čím dál víc závislý na Sovětském svazu. O rok později se museli izraelští vojáci ze Sinajského poloostrova stáhnout, nahradily je zvláštní jednotky OSN.²³

V souvislosti s pozdějším vývojem události je nutné zmínit, že krátce po Suezské krizi v roce 1958 došlo ke vzniku tzv. Sjednocené arabské republiky. Šlo o unii vzniklou spojením Egypta a Sýrie, přičemž vůdčí role v soustátí přináležela egyptskému prezidentu Násirovi. Odlišná hospodářská situace a nespokojenost Syřanů s egyptskou vládou v roce 1961 vedly

²¹ ČEJKA, Marek: *Dějiny moderního Izraele...*, s. 43.

²² KRUPP, Michael: *Sionismus a stát Izrael...*, s. 134.

²³ ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*, s. 100–101.

k rozpadu tohoto útvaru.²⁴ Název Sjednocená arabská republika však až do roku 1971 používal Egypt a s tímto termínem také operoval tisk ve východním bloku.

2.1.3 Šestidenní válka

Ačkoliv si Izrael ve válce z roku 1956 jednoznačně obhájil svou pozici, nebezpečí ze strany jeho arabských sousedů nebylo nikterak minimalizováno. Krok proti Izraeli představovala již roku 1964 vrcholná konference představitelů arabských států konaná v Káhiře, na níž padlo rozhodnutí odklonit tok Jordánu, díky čemuž by Izrael ztratil dvě třetiny vody z této řeky. Arabské delegace v činu spatřovaly účinný prostředek k tlaku na izraelskou vládu. Izrael na výsledek konference reagoval varováním, že realizace tohoto záměru či uzavření důležité Tiránské úžiny by považoval za vyhlášení války. Zmiňme také, že od počátku 60. let byl Izrael nucen odolávat ostřelování svého území ze strany Sýrie, jež vyvrcholilo intenzivní palbou na židovský stát 7. dubna 1967. Izraelci v odvetné akci sestřelili šest syrských letounů a pohrozili Damašku útokem v případě, že bude v provokacích pokračovat. Syrský režim, jenž se izraelského varování zalekl, požádal o zásah Sovětský svaz - ten si od podpory Sýrie sliboval rozšíření sféry vlivu na Blízkém východě. Moskevská delegace poté v květnu navštívila Egypt, kde prezidenta Násira informovala, že Izrael na syrských hranicích soustředí jedenáct vojenských brigád, ačkoliv ve skutečnosti zde bylo přítomno maximálně jedenáct rot.²⁵

Násir začal o pár dnů později u izraelských hranic provokativně shromažďovat vojáky a 17. května si na popud SSSR vynutil stažení jednotek OSN ze Sinajského poloostrova.²⁶ Kromě toho Izrael sledoval se znepokojením přesun iráckých jednotek do sousední Sýrie a vznik obranného paktu mezi Egyptem a Jordánskem, jehož politika vůči Izraeli do té doby nebyla tak agresivní jako syrská a egyptská.²⁷ 22. května Násir uzavřel pro všechny lodě směřující z i do Izraele Tiránské úžiny. Do Egypta navíc neustále proudily jednotky z Kuvajtu a Alžírsku. Izraelský ministerský předseda Levi Eškol se nejprve snažil vzniklou situaci řešit diplomatickou cestou, jeho snahy byly nicméně marné. Mezinárodní společenství se drželo stranou a spíše vyčkávalo, jakým směrem se bude spor ubírat. Zásahu na této nečinnosti měla kromě zástupců arabských států také sovětská vláda, jež se snažila situaci v regionu bagatelizovat.²⁸

²⁴ HERZOG, Chaim: *Arabsko-izraelské války. Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 179–180. (Dále jen HERZOG, Chaim: *Arabsko-izraelské války...*)

²⁵ Tamtéž, s. 181–183.

²⁶ ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*, s. 113.

²⁷ KRUPP, Michael: *Sionismus a stát Izrael...*, s. 143.

²⁸ HERZOG, Chaim: *Arabsko-izraelské války...*, s. 184.

Hrozba dalšího útoku ze strany arabských států se pro Izrael stávala ze dne na den reálnější. Židovský stát, jenž byl ze všech stran obklopen početnějšími nepřátelskými jednotkami, měl dvě možnosti – buď vyčkávat a čelit možnému zániku, nebo preventivně zaútočit. Politické špičky Izraele se nakonec rozhodly pro druhou možnost, tedy útok. Vznikla vláda národní jednoty, v jejímž rámci se stal ministrem obrany Moše Dajan. Pod jeho velením Izrael 5. června roku 1967 zaútočil na své arabské nepřátele. Během útoku byla zničena velká část egyptského, syrského, jordánského a iráckého letectva. Válka probíhala na třech frontách – egyptské, jordánské a syrské. V krátké době se Izraeli podařilo ovládnout situaci na všech bojištích. Je nutné zmínit, že v průběhu bojů Izrael nedopatřením potopil americkou špiónážní loď USS Liberty, kterou považoval za egyptské plavidlo. Izraelská vláda se za tragickou chybu, při níž zahynuly tři desítky amerických vojáků, omluvila. Incident se i přesto stal podnětem ke vzniku mnoha konspiračních teorií a vyvolal protiizraelské bouře.²⁹

Jak již název války napovídá, arabské státy byly poraženy za šest dnů. Izraelci slavili fenomenální vítězství nejen proto, že oproti arabským ztrátám byly ty jejich minimální.³⁰ Izraeli se podařilo dobýt území, jež bylo třikrát větší než jeho dosavadní rozloha – nyní kontroloval celé pásmo Gazy, Západní břeh Jordánu včetně východního Jeruzaléma, Sinajský poloostrov a Golanské výšiny.³¹ Šestidenní válka zvrátila rozložení sil mezi Izraelci a Palestinci – z Izraele učinila silného politického hráče regionu, zatímco na straně palestinské zvýšila počet uprchlíků, kteří byli nuceni odejít do okolních arabských zemí. Kromě problému palestinských utečenců válka zapříčinila vznik extrémistických hnutí na obou stranách. Důsledkem konfliktu bylo rovněž vyostření vztahu mezi Sovětským svazem, jenž deklaroval podporu arabským státům, a Spojenými státy stojícími na straně Izraele. Situace byla tak závažná, že Sovětský svaz dokonce Izraeli pohrozil vojenskou intervencí, načež Američané vyslali do oblasti svou námořní flotilu. Události pak ještě více zradikalizovaly postoj východního bloku vůči Izraeli – 9. června byla do Moskvy svolána schůze vedení lokálních komunistických stran, na níž se rozhodlo o pomoci arabským státům a přerušení diplomatických styků s Izraelem.³²

Vyhrocenou situací se začala na začátku července zabývat Rada bezpečnosti OSN. 1. července ovšem propukl nový spor – v oblasti Suezského průplavu zaútočily egyptské jednotky na izraelské vojáky. Egyptřany v této činnosti podporoval Sovětský svaz, jenž se na půdě OSN snažil vytvořit dojem, že válka dosud neskončila. Události byly počátkem tzv.

²⁹ ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu...*, s. 114.

³⁰ Během šestidenní války zahynulo 777 izraelských vojáků, arabské ztráty čítaly kolem 20 000 padlých.

³¹ Tamtéž, s. 114.

³² SZAYNOK, Božena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s. 395–397.

vyčerpávací neboli opotřebovací války,³³ jež trvala až do roku 1970. Nejednalo se o konvenční válku, ale spíše o sérii drobnějších střetů. Snahy mezinárodního společenství uklidnit situaci vyvrcholily 22. listopadu 1967 rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 242. Podle ní se měl Izrael stáhnout z území zabraného během šestidenní války a aktéři sporu měli respektovat územní celistvost a svrchovanost svých sousedů. Výsledný dokument ovšem nebyl žádnou stranou respektován.

2.1.4 Československo-židovské vztahy před vznikem Izraele

První léta po skončení 2. světové války Československo oficiálně deklarovalo kladný vztah k židovské menšině. Pozitivní postoj Československa k Židům a případnému vzniku samostatného Izraele formovaly zejména dvě skutečnosti. První z nich bylo dědictví meziválečného Československa, zejména sympatie prvního prezidenta Tomáše G. Masaryka k této minoritě. Právě Masaryk byl první hlavou státu, jež navštívila v roce 1927 území Palestiny a setkala se tu s představiteli židovské obce. Bezprostředně po válce Československo na masarykovskou tradici navazovalo. Druhým faktorem, na němž vazby Československa s budoucím Státem Izrael po roce 1945 do značné míry závisely, byl postoj Sovětského svazu, jenž měl již v dané době vliv na československou zahraniční politiku. Moskva si byla vědoma strategické polohy území, na němž se měl Stát Izrael rozprostírat, a snažila se ho tedy zpočátku získat na svou stranu. Díky tomu, že v srpnu 1947, kdy OSN projednávalo otázku Palestiny, Sovětský svaz vystoupil s návrhem na rozdělení území na židovský a arabský stát, Izrael získal i přízeň československých komunistů.³⁴

Je nutno zdůraznit, že vstřícný vztah k Židům, který Československo otevřeně deklarovalo, byl rovněž důvodem pro to, aby se po skončení druhé světové války stalo tranzitním územím pro osoby židovského původu, jimž se podařilo přežít nacistické zločiny a jež sem přicházely zejména z východoevropských států, aby putovaly do některé ze západních zemí či Palestiny. Velká část těchto jedinců pocházela z Polska, které opouštěla kvůli pogromům. V pomoci polským uprchlíkům se intenzivně angažoval například ministr sociální péče Zdeněk Nejedlý či ministr zahraničí Jan Masaryk.³⁵

³⁴ KAPLAN, Karel: Československo a Izrael v letech 1947-1953. In: DUFEK, Jiří; KAPLAN, Karel; ŠLOSAR, Vladimír: *Československo a Izrael 1947-1953. Studie*. Doplněk, Praha – Brno 1993, s. 9. (Dále jen KAPLAN, Karel: *Československo a Izrael 1947-1953...*)

³⁵ Tamtéž, s. 16.

2.1.5 Židé v Československu a československo-izraelské vztahy v letech 1948–1967

Československo zastávalo během jednání o otázce Palestiny v OSN významné stanovisko, neboť se stalo členem Zvláštního výboru OSN pro Palestinu, jenž doporučil rozdělení daného území na židovský a arabský stát, a dále předsedalo komisi, jejímž úkolem bylo dohlížet na plnění rezoluce OSN o ukončení britského mandátu, zřízení Izraele a vytyčení jeho hranic.³⁶ Vstřícné stanovisko zaujímal československá vláda nejen k židovským uprchlíkům, ale také ke vzniku samostatného Izraele. Tuto záležitost vláda projednávala na zasedání 27. srpna 1947 a 9. září se vyslovila pro vyhlášení židovského státu.³⁷

V souladu s výsledkem hlasování se Československo 29. listopadu 1947, kdy členské státy OSN projednávaly otázku bývalého mandátního území Palestina, vyslovilo spolu s dalšími státy pro vznik Izraele. Dne 9. ledna následujícího roku byl vytvořen Výbor pro Palestinu, v jehož čele stál československý diplomat Karel Lisický. Dne 14. května téhož roku došlo den před vypršením britského mandátu k vyhlášení Státu Izrael, Československo jej spolu s dalšími osmi zeměmi uznalo 17. května. Diplomatie vztahy byly navázány 3. července 1948. Československo bylo zároveň prvním státem, s nímž Izrael uzavřel obchodní smlouvu. Ještě po únorovém převratu 1948 dovolila vláda československým občanům židovského původu vystěhovat se do židovského státu.³⁸ Jak bylo výše zmíněno, proizraelský postoj vlády byl již před únorovým komunistickým převratem roku 1948 s největší pravděpodobností koordinován s politikou Sovětského svazu, jenž po válce získával na československé dění stále větší vliv.

Důležitý mezník v československo-izraelských vztazích představovaly československé dodávky zbraní Izraeli během jeho prvního konfliktu s arabskými sousedy. Vzhledem k negativnímu postoji arabských států ke vzniku Izraele bylo zřejmé, že židovský stát bude muset ihned po svém vzniku čelit ozbrojenému konfliktu. Pro odražení případného útoku bylo ovšem nutné disponovat moderně vybavenou armádou. Již v roce 1947 se tedy budoucí izraelští politici činitelé s Davidem Ben Gurionem v čele rozhodli obrátit na československé zbrojovky. Nákup zbraní však mohlo překazit embargo, jež OSN uvalila na prodej zbraní do oblasti Blízkého Východu. Československo si nicméně bylo vědomo finančního zisku, který mohl prodej zbraní přinést. Pro realizaci obchodu s představiteli budoucího židovského státu

³⁶ KAPLAN, Karel: *Československo a Izrael 1947–1953...*, s. 10.

³⁷ Tamtéž, s. 10.

³⁸ YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael*. Victoria Publishing East Publishing, Praha 1997, s. 82–119. (Dále jen YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael...*)

se zároveň vyslovil i ministr zahraničí Jan Masaryk. Dne 14. ledna 1948 došlo k uzavření první smlouvy o nákupu zbraní. Vzhledem k prozatím neexistujícímu státu Izrael a embargu musely být dokumenty zfalšovány. Jako nakupující země v nich oficiálně figurovala Etiopie.³⁹ Další dodávky pokračovaly až do listopadu 1948, tedy i poté, co komunisté v Československu oficiálně převzali moc. Co se týče postoje Sovětského svazu k dodávkám zbraní, je zřejmé, že prodej musel probíhat s jeho souhlasem. Bez něj by československá pomoc zřejmě nebyla možná ani před únorovým komunistickým převratem.⁴⁰

Zlom v československo-izraelských vztazích znamenaly první izraelské volby, jimiž dali Izraelci najevo svůj nezájem o komunistickou stranu. Československo reagovalo na dění v Izraeli nejprve minimálním informováním veřejnosti o tamních událostech. Postupné zhoršování vzájemných relací se poté projevilo v roce 1950, kdy vláda zastavila přistěhovalectví československých občanů židovského původu do Izraele.⁴¹ V roce 1952 pak musel Československo opustit izraelský velvyslanec Arje Kubovi.⁴²

Otevřeně nepřátelský postoj Československa vůči Izraeli a boj proti sionismu, jemuž Stalin vyhlásil válku, se plně projevil na počátku 50. let během vykonstruovaného politického procesu s Rudolfem Slánským. Z Československa totiž bylo dle Moskvy řízeno protisovětské spiknutí. Po vzoru dřívějších procesů, jež se uskutečnily v Sovětském svazu či Maďarsku, kde byli organizátoři protisovětské činnosti vybráni přímo z řad nejvyšších vládnoucích představitelů, se mezi obžalovanými ocitl generální tajemník KSČ židovského původu Rudolf Slánský, jenž čelil obvinění z „vytváření mocenského centra s vlastní sionistickou ideologií charakterizovanou židovským buržoazním nacionalismem.“⁴³ Kauza Slánského vykazovala agresivní antisemitský charakter, jenž se zde uplatňoval v mnohem vyšší míře, než tomu bylo u obdobně laděných procesů v sousedních zemích. O tom ostatně svědčil i fakt, že jedenáct ze čtrnácti obviněných bylo židovského původu.⁴⁴ V rámci procesu se Slánským byli obžalováni a k několikaletým trestům odnětí svobody odsouzeni rovněž dva občané Státu Izrael Šimon Orenstein a Mordechaj Oren, které obžaloba vinila ze špionáže, zrady a sabotáže.⁴⁵

Antisemitské procesy a výrazná protižidovská a protiizraelská rétorika, vlastní v 50. letech Sovětskému svazu a jeho satelitům, výrazně přispěly ke sblížení těchto zemí s arabskými státy, které se vymanily z područí Velké Británie a Francie, a Izrael pro ně

³⁹ YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael...*, s. 88.

⁴⁰ Tamtéž, s. 116–117.

⁴¹ Tamtéž, s. 123.

⁴² *Židovská obec v Praze: Izraelsko-české vztahy*. [online], [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: <http://www.kehilaprag.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=952%3Aizraelsko-eske-vztahy&catid=78%3Az-denniho-tisku&Itemid=54&lang=he>.

⁴³ YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael...*, s. 135.

⁴⁴ Tamtéž, s. 137.

⁴⁵ Tamtéž, s. 164.

představoval úhlavního nepřítele. Sovětský svaz si byl dobře vědom, že navázáním užší spolupráce s arabskými zeměmi jako bylo Jordánsko, Irák či Egypt může významným způsobem zvrátit rovnováhu sil na Blízkém východě ve svůj prospěch. Místo o přízeň Izraele, jenž se těšil podpoře Západu, se začaly státy východního bloku ucházet o náklonnost arabských zemí, zejména Egypta. Začátek 50. let se tak nesl ve znamení série smluv mezi Sovětským svazem, jeho satelity a Egyptem. V roce 1951 podepsalo Československo s Egyptem smlouvu o výměně zboží, o dva roky později následovala sovětsko-egyptská smlouva o dodávkách sovětských zbraní do Egypta, roku 1954 se Sovětský svaz zavázal k pomoci Egyptanům v technické oblasti a v roce 1955 začalo Československo egyptskému a posléze v roce 1956 i syrskému režimu dodávat zbraně.⁴⁶ Právě československé dodávky zbraní arabským státům významně komplikovaly situaci Izraele během druhé izraelsko-arabské války.

Po procesu se Slánským a druhém izraelsko-arabském konfliktu zůstaly československo-izraelské vztahy chladné a nic nenasvědčovalo tomu, že by se tento stav mohl v dohledné době změnit. Období 50. let lze charakterizovat silnou protiizraelskou a protižidovskou propagandou. Docházelo ke sledování izraelských diplomatů, českoslovenští občané židovského původu již nemohli počítat s možností vystěhovat se do Izraele. Ustrnul život židovské náboženské obce a dalších židovských organizací. Ke změně došlo až následkem politického uvolnění na počátku 60. let – několika tisícům občanů židovského původu bylo dovoleno vystěhovat se do Izraele, činnost židovských organizací byla opět obnovena. Umělecké kruhy, například autoři *Literárních listů*, začaly projevovat zájem o otázku sionismu a články o něm dávaly jasně najevo svůj nesouhlas s oficiální politikou vůči Izraeli.⁴⁷

2.1.6 Reakce Československa na šestidenní válku

Počátek šestidenní války, její průběh a následné vítězství Izraele vyvolaly v Sovětském svazu a jeho satelitech hlasitou odezvu. Arabské státy měly podporu východního bloku, Izrael jím byl naproti tomu chápán jako agresor. V tomto duchu bez jakékoliv hlubší analýzy situace byl veřejnosti celý spor prezentován. V souladu s protiizraelskou propagandou se do tisku v zemích východního bloku dostávaly zprávy pocházející převážně z arabských zdrojů.

Ačkoliv se v československém tisku od počátku objevovaly informace stranící arabské straně, nebyli diplomaté z těchto zemí s postojem Československa ke sporu dostatečně

⁴⁶ YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael...*, s. 164.

⁴⁷ Tamtéž, s. 176–177.

spokojení. Na tiskové konferenci v Praze týkající se šestidenní války si kupříkladu skupina arabských diplomatů stěžovala na československou zdrženlivost v informování o izraelských „zločinech“, egyptskému velvyslanci se zase nezamlouvala série známek vydaných u příležitosti tisíciletého výročí příchodu Židů do českých zemí, jejichž vydání připadlo na období šestidenní války. Znamky byly posléze staženy z oběhu a oslavy zastaveny.⁴⁸

Téměř okamžitou reakci všech sovětských satelitů s výjimkou Rumunska představovalo přerušení diplomatických vztahů s Izraelem, k němuž došlo 10. června 1967 na příkaz Sovětského svazu, ve stejný den pronesl ostře protiizraelský projev prezident Antonín Novotný. Nepřátelský postoj vůči Izraeli a solidarita s arabskými státy se záhy staly hlavními tématy československého tisku. Navzdory silné protiizraelské propagandě, s níž se občané denně setkávali, se mnoho z nich postavilo na stranu židovského státu. Jeho situace totiž mnohým připomínala ohrožení, v němž se Československo ocitlo v roce 1938, a zákonitě tak vzbuzovala jejich sympatie. S tímto podobenstvím vystoupil poslední týden v červnu roku 1967 na sjezdu československých spisovatelů Pavel Kohout, podobné postoje zastávali i další jeho účastníci. Za projev podpory Izraele a kritiku komunistického aparátu byli vyloučeni ze strany a na jejich díla se vztahoval zákaz publikace.⁴⁹ Podporu Izraelcům vyjádřil i další člen Svazu československých spisovatelů – spisovatel Ladislav Mňačko, jenž v Izraeli požádal o azyl.⁵⁰

Otevřené nepřátelství vůči Izraeli Československo deklarovalo až do konce 80. let. Normalizace a návrat k rigidní komunistické ideologii přinesly kromě zostření poměrů také zákaz vstupu izraelským občanům na československé území. Československo představovalo v tomto směru mezi sovětskými satelity výjimku, protože toto tvrdé nařízení bylo uplatňováno už jen v Sovětském svazu.⁵¹

2.1.7 Polsko-židovské vztahy před vznikem Izraele

Izraelsko-polské vztahy, obecně pak židovsko-polské vztahy, lze charakterizovat jako komplikovanější než relace izraelsko-československé. Utvářelo je několik skutečností. Na polském území žily před rokem 1939 tři miliony Židů, což ve své době představovalo nejpočetnější židovskou populaci koncentrovanou v jednom státě.⁵² Polské obyvatelstvo tedy

⁴⁸ YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael...*, s. 177.

⁴⁹ Tamtéž, s. 178–179.

⁵⁰ VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav; TEJCHMAN, Miroslav: *Východ, vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Libri, Praha 2000, s. 382.

⁵¹ YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael...*, s. 184.

⁵² CZUBIŃSKI, Antoni: *Historia Polski 1864–2001*. Ossolineum, Wrocław 2002, s. 237 (Dále jen CZUBIŃSKI, Antoni: *Historia Polski 1864–2001...*)

přicházelo do styku s Židy mnohem častěji než české, což přirozeně přinášelo i větší počet konfliktů.

Již v meziválečném období se část polských Židů rozhodla odejít do Izraele. Právě proto v roce 1923 polská vláda v Jeruzalémě založila generální konzulát, o čtyři roky později se událo totéž v Tel Avivu. O ekonomických svazcích v meziválečném dvacetiletí svědčí přítomnost polské banky Bank Kasa Opieki SA na území Palestiny.⁵³

Během druhé světové války polsko-židovské vztahy nezvratně poznamenal holocaust. Z původních několika milionů polských Židů jej přežilo pouhých 150 tisíc.⁵⁴ Vzájemné relace zároveň poškozovala obvinění polské populace z antisemitismu⁵⁵, která měly dokazovat poválečné pogromy⁵⁶ i údajný podíl některých Poláků na nacistických zločinech. Uvedená fakta vedla k tomu, že většina přeživších měla Polsko spojené s traumatizujícími zážitky, byla rozhodnuta ho opustit a vydat se buď do západních států, nebo do Izraele. Podobně jako Československo i Polsko umožnilo Židům emigraci, přičemž mohli Polsko opouštět zcela svobodně. V letech 1944–1946 jich odešlo 100 tisíc.⁵⁷ Podle historika Józefa Adelsona měly na této skutečnosti zřejmě zásluhu mocenské choutky Kremlu, jenž viděl ve snadné emigraci sionistů a komunistů židovského původu do Palestiny posílení svých vlivů. Polská vláda se zase díky tomu snadno zbavila problémů s obnovením židovského života v Polsku.⁵⁸

V souvislosti s mocenskou politikou Moskvy vůči Polsku a nastolení komunistického režimu je třeba zmínit, že zde Stalin na rozdíl od Československa⁵⁹ zvolil jinou taktiku. Již roku 1944 došlo v Moskvě na Stalinův popud k ustavení tzv. Polského výboru národního osvobození, později známého rovněž pod názvem Lublinský výbor, složeného především ze zástupců polských komunistů, jenž de facto převzal funkci exilové vlády v Londýně a začal vystupovat jako legitimní zástupce Polska na mezinárodní scéně. Díky těmto skutečnostem Polsko podlehl drastické stalinizaci o něco dříve než Československo.

⁵³ SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s. 54.

⁵⁴ CZUBIŃSKI, Antoni: *Historia Polski 1864–2001...*, s. 237.

⁵⁵ Podrobněji o polsko-židovských vztazích po 2. světové válce: CHODAKIEWICZ, Marek Jan: *Po Zagładzie. Stosunki polsko-żydowskie 1944–1947*. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa, 2008. Podrobněji o údajném antisemitismu v Polsku: GROSS, Jan Tomasz: *Strach – Najvětší poválečný protižidovský pogrom*. Jota, Brno 2008.

⁵⁶ Nejznámějším a nejbrutálnějším útokem proti Židům v Polsku po 2. světové válce se stal pogrom v Kielcích, k němuž došlo 4. července 1946. Zahynulo zde 42 lidí židovského původu. Podle některých historiků, mezi něž patří například již zmíněný Marek Jan Chodakiewicz, se nejednalo o akt agrese ze strany polského obyvatelstva. Pogrom zřejmě vyprovokovali příslušníci tajných služeb napojených na ruskou NKVD, jejichž cílem bylo zdiskreditovat demokratickou opozici a Zemskou armádu.

⁵⁷ *Stosunki izraelsko-polskie: Historia stosunków* [online], [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://embassies.gov.il/warsaw/Relations/historia-stosunkow/Pages/historia_il-pl.aspx>.

⁵⁸ ADELSON, Józef: W Polsce zwanej ludową. In: *Najnowsze Dzieje Żydów w Polsce*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 474. (Dále jen ADELSON, Józef: W Polsce zwanej ludową. In: *Najnowsze Dzieje Żydów w Polsce...*)

⁵⁹ Podrobněji o poválečném vývoji v Československu a postoji SSSR a USA k němu: LUKEŠ, Igor: *Československo nad propastí*. Prostor, Praha 2014.

Jak již bylo zmíněno, polská vláda po skončení 2. světové války nečinila osobám židovského původu toužícím vystěhovat se do Izraele žádné potíže. Sama naopak veřejně vyjadřovala takovým jedincům podporu. Tehdejší premiér Edward Osóbka-Morawski tento postoj potvrdil v červenci 1945 na setkání Zemské národní rady, ačkoliv na podzim téhož roku v jednom ze svých prohlášení varoval před zhoubnými důsledky chaotické a ilegální emigrace. Na konci roku ovšem vláda v čele s premiérem vyjádřila podporu vzniku židovského státu na území Palestiny.⁶⁰ Počet emigrantů poté ještě vzrostl roku 1946 po pogromu v Kielcích, kdy se vláda rozhodla emigraci zjednodušit. Následkem události v Kielcích Polsko do konce roku 1946 opustilo 70 tisíc osob židovského původu. O rok později se hranice uzavřely, a zájemci o emigraci museli žádat o zvláštní povolení.⁶¹

2.1.8 Židé v Polsku a polsko-izraelské vztahy v letech 1948–1967

V roce 1947 během hlasování Valného shromáždění OSN o otázce Palestiny bylo Polsko mezi zeměmi, jež podpořily vznik samostatného Izraele a Palestiny. Toto stanovisko Polsko potvrdilo spolu s Československem a dalšími státy 17. května 1948, kdy oficiálně uznalo existenci Státu Izrael. První izraelský vyslanec dorazil do Polska 22. září. Polský stát byl naproti tomu v Izraeli reprezentován dvěma generálními konzuláty – v Jeruzalémě a v Tel Avivu. Polsko se rovněž stejně jako Československo, ačkoliv v menší míře, zapojilo do pomoci Izraeli, jemuž hrozilo napadení ze strany arabských sousedů. Polská pomoc spočívala zejména ve výcviku příslušníků židovské organizace Hagany ve městě Bolków, jenž skončil na počátku roku 1949.⁶²

Po první izraelsko-arabské válce, kdy se Izrael začal pomalu přiklánět na stranu Západu, a po následných volbách se izraelsko-polské vztahy značně ochladily. Začal veřejný boj proti sionistickým institucím, který se projevoval v každodenním životě prostřednictvím agresivní propagandy v médiích. A nezůstalo pouze u toho. V září 1948 vláda nařídila uzavřít hebrejské školy, omezován byl také rozvoj dalších židovských kulturních institucí. V roce 1949 započalo jejich zestátnování, přičemž část z nich byla během tohoto procesu zrušena úplně.⁶³ Ve stejném roce byl z postu generálního konzula v Tel Avivu odvolán Rafał Łoc,

⁶⁰ SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s. 38–39.

⁶¹ *Stosunki izraelsko-polskie: Historia stosunków* [online], [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://embassies.gov.il/warsaw/Relations/historia-stosunkow/Pages/historia_il-pl.aspx>.

⁶² SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s. 110–142.

⁶³ ADELSON, Józef: W Polsce zwanej ludową. In: *Najnowsze Dzieje Żydów w Polsce...*, s. 476–477.

jenž měl židovské kořeny. Po návratu do Varšavy čelil sledování, údajně kvůli svým kontaktům na Západ a činnosti během diplomatického působení v Tel Avivu.⁶⁴

Ochlazení v polsko-izraelských vztazích se odrazilo rovněž v možnosti emigrovat do Izraele. Po jeho vzniku začala vláda emigraci omezovat. Změna nastala v listopadu 1949, kdy bylo občanům židovského původu dovoleno se do Izraele vystěhovat. Zájemci o emigraci sice obdrželi speciální pas, jenž jim umožňoval zemi opustit, bylo jim však zabaveno polské občanství a zakázán návrat zpět. Za daných podmínek povolení získalo přibližně 30 tisíc lidí, žádostem mnohých však vyhověno nebylo.⁶⁵

Stejně jako v Československu i v Polsku se objevily politické procesy, žádný z nich však nedosáhl takových rozměrů a míry medializace jako protižidovsky laděný „monstrproces“ s Rudolfem Slánským a dalšími špičkami československé vládnoucí garnitury. V roce 1950 sice byli zatčeni ministr stavebnictví Marian Sychalski a generální tajemník PSDS Władysław Gomułka, kteří čelili obvinění prezidenta Bolesława Bieruta z nacionalistické úchyly a špionáže, k realizaci takového procesu, jaký se dříve uskutečnil v Československu či Maďarsku, však nedošlo. Na denním pořádku ovšem bylo zatýkání představitelů židovských a sionistických organizací, jež vykazovalo jasný antisionistický charakter. V listopadu roku 1952, tedy v době, kdy v Praze vrcholil proces s Rudolfem Slánským, došlo k zatčení pracovníka izraelského velvyslanectví Arje Lenera, jenž byl zadržen a vyslýchán. Vyšetřovatelé se pokoušeli z Lenera vymámit informace o činnosti vyslance Arje Kuboviho a jeho kontaktech s polskými komunisty židovského původu, jež měli být údajně napojeni na západní imperialisty. Izraelská vláda posléze 8. prosince obdržela polskou žádost o okamžité odvolání vyslance Kuboviho, stalo se tak dva dny poté, co stejná žádost dorazila z Československa. Na počátku roku 1953 Arje Kubovi skutečně ukončil svou diplomatickou misi v Polsku, o dva roky později byl Arje Lerner zproštěn obvinění ze špionáže.⁶⁶

Smrt Stalina v roce 1953 znamenala zlom v dosavadní politice Moskvy a změnu rigidní stalinské politiky v sovětských satelitech⁶⁷, označovanou jako „tání“. Jeho důsledkem bylo zlepšení polsko-izraelských vztahů. V letech 1954–1956 byly opět navázány diplomatické vztahy prostřednictvím existence vyslanectví, v roce 1962 byly v obou státech

⁶⁴ SZAYNOK, Božena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s.175–176.

⁶⁵ *Słownik: Emigracja Żydów z Polski*. [online], [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: <<http://www.sztetl.org.pl/pl/term/49,emigracja-zydow-z-polski/>>.

⁶⁶ SZAYNOK, Božena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s. 219–227.

⁶⁷ Je třeba dodat, že politické uvolnění v satelitech neprobíhalo stejně. V Československu tento proces probíhal opatrněji než v Polsku, zvláště vezmeme-li v úvahu dění po poznaňských událostech v roce 1956.

zřízeny ambasády.⁶⁸ Mezi oběma zeměmi se zároveň rozvíjely ekonomické vazby, což bylo roku 1954 stvrzeno podepsáním obchodní dohody o vzájemné výměně zboží.⁶⁹ Zajímavým fenoménem daného období je finanční pomoc, jakou polští komunisté poskytovali izraelské komunistické straně Maki, což dokládá jejich dobré vztahy.⁷⁰

Chruščovova kritika kultu Stalina, smrt prvního tajemníka Bolesława Bieruta a protesty v Poznani v roce 1956 zapříčinily změnu ve vedoucích funkcích PSDS. Do jejího čela se dostal dříve vězněný Władysław Gomułka. Pro pochopení politických změn je třeba dodat, že PSDS se ve zmíněné době neoficiálně rozdělila na dvě frakce. Liberálnější, tzv. pulavská skupina, do jejíchž řad patřil například člen Státní rady Roman Zambrowski, se snažila odpovědnost za stalinské zločiny páchané v Polsku svalit na politické špičky Sovětského svazu. Druhá, tzv. natolinská frakce, jež byla dogmatictější a konzervativnější než pulavská, obviňovala ze zločinů páchaných před rokem 1956 právě tehdejší vládní představitele PSDS, jako byl zmíněný Roman Zambrowski, Hilary Minc či Jakub Berman. Natolinská skupina ve své argumentaci proti politickým zástupcům z období před rokem 1956 často zdůrazňovala jejich židovský původ, čímž u veřejnosti prohlubovala předsudky vůči Židům a utvrzovala ji v představě, že za nejhoršími zločiny z období stalinismu nesou vinu židovští komunisté. Právě Roman Zambrowski byl po smrti Bolesława Bieruta kandidátem na prvního tajemníka PSDS, přitížil mu ovšem židovský původ. Další z možných adeptů Edward Ochab neuspěl zase kvůli své židovské manželce.⁷¹

Ačkoliv nelze zapomínat na fakt, že se zmínění funkcionáři židovského původu skutečně podíleli na budování stalinismu, výše uvedené skutečnosti nepochybně ilustrují narůstající nacionalistické tendence v polovině 50. let, jejichž následkem v roce 1956 začala další vlna židovské emigrace do Izraele. Polská společnost viděla za odchodem Židů dva důvody. Spekulovalo se o tom, že odcházejí proto, že se bojí své zodpovědnosti za období stalinismu. Druhým důvodem prý měl být jejich strach z antisemitismu a obvinění, že právě oni mohou za dění z počátku 50. let.⁷² V letech 1956–1960 emigrovalo do Izraele 48 tisíc osob židovského původu. Je nutné zmínit, že tento údaj značně ovlivnila repatriace 224 tisíců Poláků ze Sovětského svazu zpět do Polska, k níž došlo roku 1957. Mezi příchozími se nacházelo přibližně 40 tisíc Židů, z nichž se většina rozhodla odejít do Státu Izrael. Na

⁶⁸ SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s. 354.

⁶⁹ Tamtéž, s. 273.

⁷⁰ STOLA, Dariusz: *Kampania antysyjonistyczna 1967-1968*. Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2000, s. 14. (Dále jen STOLA, Dariusz: *Kampania antysyjonistyczna 1967–1968...*)

⁷¹ CZUBIŃSKI, Antoni: *Historia Polski 1864–2001*. Ossolineum, Wrocław 2002, s. 263.

⁷² EISLER, Jerzy: *Polski rok 1968*. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2006, s. 97. (Dále jen EISLER, Jerzy: *Polski rok 1968...*)

začátku 60. let byla židovská menšina následkem emigračních vln značně zdecimovaná – čítala necelých 30 tisíc osob.⁷³

Následující období první poloviny šedesátých let bylo typické zlepšením vzájemných vztahů, jež se projevilo již zmíněným otevřením ambasád v roce 1962, ale také, stejně jako tomu bylo v případě Československa, možností občanů židovského původu emigrovat do Izraele.⁷⁴ Polsko-izraelské vztahy a postavení Židů v Polsku však roku 1967 zvrátila šestidenní válka.

2.1.9 Reakce Polska na šestidenní válku

Polské reakce na šestidenní válku, zejména hovoříme-li o sdělovacích prostředcích, byly zpočátku opatrné, což dokazovalo, že si ani špičky PSDS nebyly zcela jisté, jaký postoj vůči blízkovýchodnímu sporu zaujmout. Dne 6. června se sešlo politbyro, aby se jeho členové dohodli na způsobu, jakým budou události na Blízkém východě prezentovány a jakou podobu bude mít propaganda. Následující den se v tisku objevilo oficiální prohlášení, jehož prostřednictvím vláda odsoudila Izrael a deklarovala podporu arabským státům. Veškeré zprávy na počátku vyznívaly nepřátelsky vůči Izraeli, nikoliv proti Židům či sionismu.⁷⁵

Władysław Gomułka se stejně jako další představitelé sovětských satelitů zúčastnil 9. června schůze v Moskvě. Na základě jednání Polsko 12. června, dva dny poté, co tak učinilo Československo, přerušilo diplomatické vztahy s Izraelem. Polská vláda zároveň přislíbila arabským státům materiální pomoc.

Šest dnů po přerušení diplomatických vztahů Polsko opustil izraelský velvyslanec Dov Sattath. Během jeho odjezdu došlo k nevkusnému incidentu. Před Sattathovým odletem se na varšavském letišti objevila skupina dvou stovek opilých jedinců, jež na velvyslance a jeho doprovod pokřikovaly protiizraelská hesla. Tento akt byl následně svými iniciátory veřejnosti podáván jako spontánní reakce polského lidu. Za celou akcí nejspíše stáli tzv. partyzáni.⁷⁶ Je důležité zmínit, že v polovině 60. let v Polsku tato skupina vedená Mieczysławem Moczerem, zastávajícím od roku 1964 funkci viceministra vnitra a od roku 1968 pozici ministra vnitra, sehrávala poměrně důležitou úlohu. Jednalo se o křídlo uvnitř PSDS, pro něž byl charakteristickým znakem nacionalismus velice často směřovaný proti Židům. Stejně jako příslušníci natolinské skupiny i partyzáni považovali za hlavní viníky období stalinismu komunisty židovského původu a nijak se netajili svými antisemitskými názory. Právě

⁷³ Tamtéž, s. 99–101.

⁷⁴ SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union...*, s. 384.

⁷⁵ STOLA, Dariusz: *Kampania antysyjonistyczna 1967-1968...*, s. 30.

⁷⁶ EISLER, Jerzy: *Polski rok 1968...*, s. 106.

partyzáni v čele s Moczarem měli nemalý podíl na vyhrocení protiizraelských a posléze protižidovských nálad po šestidenní válce.

Kromě „rozloučení“ s izraelským velvyslancem partyzáni organizovali rovněž demonstrace proti „agresivním“ činům Státu Izrael. Protesty doprovázely denně vycházející články, jež Poláky zásobovaly aktuálními událostmi z Blízkého východu.⁷⁷

Zřejmě nejvýraznější reakcí na šestidenní válku v Polsku se ovšem stal proslov, jenž přednesl Władysław Gomułka 19. června na 6. kongresu odborových svazů. Gomułkowi se podařilo do promluvy, která měla být primárně věnovaná situaci odborových svazů, zakomponovat poznámky o vzniku Izraele a jeho spolupráci se západními imperialisty. Nejzásadnější dopad na další dění měla ovšem závěrečná pasáž, jejímž prostřednictvím vyzval Gomułka k emigraci občany židovského původu: „(...) nie chcemy, aby w naszym kraju powstała piąta kolumna. Nie możemy pozostać obojętni wobec ludzi, którzy opowiadają się za agresorem. Nie czyniliśmy przeszkód obywatelom polskim narodowości żydowskiej w przeniesieniu się do Izraela, jeżeli tego pragnęli. Stoimy na stanowisku, że każdy obywatel Polski powinien mieć tylko jedną ojczyznę Polskę Ludową.“⁷⁸

Důvodem, proč Gomułka vyrukoval vůči Židům s tak ostrým proslovem, byly údajně zprávy o podpoře, jakou Izraeli deklarovali Poláci židovského původu, mimo jiné i členové PSDS. Svou roli nejspíše sehrála i Gomułkova osobní averze vůči komunistům židovského původu, které pokládal za viníky zločinů páchaných během období stalinismu a kvůli nimž musel strávit několik let za mřížemi.⁷⁹

Ať už byla Gomułkova skutečná motivace jakákoliv, svým proslovem posunul původně protiizraelskou kampaň do roviny kampaně protisionistické a antisemitské. Od počátku roku 1968 se začala v tisku i veřejném diskurzu šířit antisemitská hesla. Lidé židovského původu nebo ti, kteří sympatizovali s Izraelem, byli vystaveni šikaně v zaměstnání a mnohdy i ze strany svých sousedů. Protižidovská rétorika poté vrcholila v březnu, kdy došlo ke studentským protestům na půdě Varšavské univerzity a následnému vyloučení ze studií několika židovských studentů. Následkem agresivní protižidovské kampaně začali Židé Polsko opět opouštět, velká část z nich se usadila v Izraeli. V letech 1967–1971 jich z Polska odešlo okolo 20 tisíc.⁸⁰

⁷⁷ STOLA, Dariusz: *Kampania antysyjonistyczna 1967–1968...*, s. 36.

⁷⁸ Tamtéž, s. 40–41.

⁷⁹ Tamtéž, s. 34–35.

⁸⁰ EISLER, Jerzy: *Polski rok 1968...*, s. 131.

2.2 Vývoj tisku v Československu a Polsku

Tisk, jehož analýza představuje hlavní část této práce, byl a stále je jedním z nejdůležitějších médií, jehož prostřednictvím je možné efektivně šířit propagandu a uskutečnit indoktrinaci společnosti. Tištěná periodika se ke čtenářům ze všech sociálních skupin dostávají rychle, levně a pravidelně. Podle psychologů zároveň psaný text vykazuje větší důvěryhodnost než mluvené slovo.⁸¹

Výhod, jež tisk skýtá, si byli komunisté velmi dobře vědomi. Ještě před tím, než se ve státech východního bloku chopili moci, snažili se v první řadě podřídit si tisk, neboť právě skrze něj mohli šířit danou ideologii a upevňovat svou pozici ve společnosti. Poté, co vládu získali, došlo k výrazné transformaci všech médií. Noviny, týdeníky atd. neměly referovat o postojích a změnách ve společnosti, jak je to běžné v demokratických systémech. Jejich úkolem nyní bylo v duchu leninského pojetí společenské názory utvářet a formovat žádoucím směrem. Ačkoliv polská a československá média podávala události „ve jménu lidu“, představovaly zobrazené skutečnosti názor vládnoucí skupiny, a nejednalo se tedy o pravdivý obraz veřejného mínění.⁸²

2.2.1 Vývoj tisku v Československu v letech 1945–1967 a profil zvolených deníků

Jak již bylo nastíněno v kapitolách věnovaných historickému kontextu, dominantní politickou ideologií v Československu se po ukončení 2. světové války postupně stával komunismus založený na totalitním řízení státu. Tato skutečnost se odrážela i ve sdělovacích prostředcích. První poválečné okleštění svobody tisku je patrné v Košickém vládním programu. Svoboda slova v něm sice byla zakotvena, nicméně média měla naplňovat státní zájmy a sloužit lidu, nikoliv soukromým subjektům. V souvislosti se společenskou a morální očištěnou obsaženou v dokumentu probíhaly v poválečném období personální čistky, jejichž úkolem bylo potrestání novinářů kolaborujících s nacistickým režimem. V roce 1945 převzalo odpovědnost za média Ministerstvo informací v čele s Václavem Kopeckým, jež udělovalo povolení k tisku, avšak pouze uznaným politickým stranám a organizacím.⁸³

Od roku 1948, kdy moc v Československu definitivně převzali komunisté, došlo k modifikaci funkce médií, jež se měla v duchu marxisticko-leninské teorie žurnalistiky

⁸¹ MAZUR, Mariusz: *Propagandowy obraz świata. Polityczne kampanie prasowe w PRL 1956–1980...*, s. 25.

⁸² Tamtéž, s. 25–27.

⁸³ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií ve 20. století*. Portál, Praha 2010, s. 115. (Dále jen KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií ve 20. století...*)

podílet na prosazování nového modelu společnosti a angažovat se v jeho prospěch.⁸⁴ Transformována byla rovněž úloha novináře, jenž měl sloužit vládnoucí straně a napomáhat výchově občanů. Kromě novinářské práce došlo také k omezení informačních zdrojů, skončilo využívání zahraničních agenturních zpráv, ČTK přebírala zpravodajství od sovětské agentury TASS. Informovalo-li se o domácích událostech, byl závazný výklad *Rudého práva*, v případě zahraničního dění linie nastavená ČTK.⁸⁵

Mezi hlavní instituce, jež po převratu média kontrolovaly, patřilo Ministerstvo informací a kulturně propagační oddělení ÚV KSČ. Od roku 1953 podléhal veškerý povolený tisk cenzurnímu úřadu – Hlavní správě tiskového dohledu. Instituce podléhala Ministerstvu vnitra. Bez jejího souhlasu nemohl být publikován ani vyslán žádný mediální obsah.⁸⁶

Od druhé poloviny padesátých let docházelo k postupnému ustupování od rigidního stalinismu, v kultuře i veřejném životě započal proces liberalizace a demokratizace. Změny se dotkly i tisku. Na jeho fungování měl stěžejní vliv tiskový zákon č. 81/1966 z roku 1966, podle něžž bylo posláním periodického tisku a dalších informačních prostředků „poskytovat včasné, pravdivé, všestranné a co neúplnější informace o událostech ze všech oblastí života v Československé socialistické republice i v zahraničí.“⁸⁷ Zákon zároveň definoval úlohu cenzury, poskytl jí pevné místo ve svém právním řádu a poprvé tak přiznal její existenci. Ve stejné době došlo k transformaci Hlavní správy tiskového dohledu na Ústřední publikační správu. Spolu se změnou názvu byly omezeny pravomoci úřadu – jeho rozhodnutí mohla být napadena u soudu a na politicky nevyhovující materiál mohl pouze upozorňovat, nikoliv jej zakazovat. Díky zmíněným změnám v letech 1965–1967 výrazně poklesl počet cenzurních zásahů z 3 500 na 1 500. Navzdory omezení cenzury, jejíž důsledky se projeví zejména v umělecké sféře, je třeba zdůraznit, že novináři nadále zůstávali úslužným nástrojem vládnoucí garnitury, skrze něž docházelo k prezentaci stranických názorů.⁸⁸

Jak jsme zmínili v úvodu práce, analyzovali jsme články šesti deníků. Dominantní postavení příslušelo od roku 1948 *Rudému právu*, jež udávalo směr ostatních deníků a bylo hlavním šifřitelem komunistické propagandy. Noviny byly založeny v roce 1920 a o rok později se staly ústředním tiskovým orgánem KSČ. Kromě *Rudého práva* disponovala tato strana od roku 1945 také krajskými deníky, mezi něž patřila právě námi zvolená *Pravda*

⁸⁴ JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora: *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Portál, Praha 2007, s. 62. (Dále jen JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora: *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace...*)

⁸⁵ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií ve 20. století...*, s. 143–145.

⁸⁶ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Grada Publishing a.s., Praha 2011, s. 256–257. (Dále jen BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora: *Dějiny českých médií...*)

⁸⁷ Tamtéž, s. 292.

⁸⁸ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií ve 20. století...*, s. 178–180.

vycházející v Plzni. Od roku 1945 vycházel ústřední deník Československé strany národně socialistické *Svobodné slovo*, který po únorovém převratu prezentoval linii nastavenou *Rudým právem*. Další z analyzovaných periodik ústřední list Československé strany lidové *Lidová demokracie* vycházel jako nástupce meziválečných novin *Lidové listy*. Kromě stranických deníků vznikly v roce 1945 také další deníkové tituly, jež byly vydávány různými uskupeními – jednalo se zejména o list Svazu české mládeže *Mladá fronta* a deník Jednotného svazu českých zemědělců *Zemědělské noviny*.⁸⁹

2.2.2 Vývoj tisku v Polsku v letech 1945–1967 a profil zvolených deníků

Stejně jako v Československu i v Polsku se komunisté snažili ovládnout a podřídit si média, jež se měla stát nástrojem a zároveň součástí politického systému.⁹⁰ V případě Polska ovšem došlo k úplnému podřízení mediální sféry vládnoucímu režimu o něco dříve než v Československu, neboť PDS zaujímala na politické scéně dominantní místo již od roku 1944.

Na přelomu roku 1944 a 1945, tedy několik měsíců před koncem 2. světové války, začalo docházet k uplatňování cenzury namířené zejména proti domnělým nepřátelům nového státního zřízení. Média nejprve podléhala ministerstvu informací a propagandy, od ledna 1945 pak úřadu spadajícímu pod ministerstvo veřejné bezpečnosti, jímž bylo Centralne Biuro Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Poslední jmenovaná instituce byla přetransformována na Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowiska a v červenci 1946 schválená vládou. Šlo o obdobu československé Hlavní správy tiskového dohledu. Na starosti měla stejně jako český úřad kontrolu tisku, dozor nad jeho rozšiřováním, udílení souhlasu k vydávání periodik a kontrolu nad tiskárnami.⁹¹

Od roku 1948, kdy byl pro pravicově-nacionalistickou úchylku z vlády odstraněn Władysław Gomułka a docházelo k utužení poměrů, začal vládnoucí režim, obdobně jako v Československu, nepokrytě aplikovat model médií vycházející z leninské a stalinistické koncepce, kdy měly veškeré sdělovací prostředky sloužit straně a dopomáhat k výchově občanů. Tento úkol příslušel rovněž novinářům. Snižován byl vliv katolické církve, jež se v Polsku těšila značné autoritě. Ve stejném roce rovněž započala změna ve využívání informačních zdrojů. Postupně docházelo ke snižování korespondentů v kapitalistických

⁸⁹ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora: *Dějiny českých médií...*, s. 159–268.

⁹⁰ HABIELSKI, Rafał: *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*. Wydawnictwa akademickie i profesjonalne, Warszawa 2009, s. 172 (Dále jen HABIELSKI, Rafał: *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku...*)

⁹¹ ŁOJEK, Jerzy; MYŚLIŃSKI, Jerzy; WŁADYKA, Wiesław: *Dzieje prasy polskiej*. Wydawnictwo Interpress, Warszawa 1988, s. 153. (Dále jen ŁOJEK, Jerzy; MYŚLIŃSKI, Jerzy; WŁADYKA, Wiesław: *Dzieje prasy polskiej...*)

zemích, zvyšoval se však jejich počet ve státech socialistických. Rok 1948 byl významný z hlediska vzniku hlavního stranického deníku *Trybuny Ludu*, jehož výklad domácího dění byl stejně jako v případě československého *Rudého práva* závazný. Informace o domácím dění čerpalo periodikum z agentury PAP, obdoby ČTK, zahraniční dění periodikum přebíralo především ze sovětské agentury TASS.⁹²

Tzv. tání neboli proces uvolňování poměrů ve společnosti začal po smrti Stalina, přičemž v letech 1956–1958 došlo ke snížení cenzurních zásahů a modernizaci mediální sféry. Tisk se snažil více přizpůsobit očekáváním čtenářů. Za významný krok lze považovat rozhodnutí vlády upustit od rušení západního rozhlasu. Na rozdíl od Československa však na konci 50. let nastala změna dosavadního liberalizačního kurzu a vláda zaujala vůči kultuře a tisku ostřejší stanovisko. Některá periodika byla zrušena, mnoho významných osobností umělecké scény emigrovalo.⁹³ Dodejme, že tak jako v Československu, i v Polsku zůstávala periodika po celou dobu nástrojem vládnoucí garnitury a hlasatelem jejích názorů.

Na závěr uvedmě několik informací o námi analyzovaných denících. Stejně jako v Československu i v Polsku byl nejvýznamnějším deníkem ústřední list PSDS *Trybuna Ludu* vycházející od roku 1948. O čtyři roky dříve vzniklo na popud PDS vlivné *Życie Warszawy*, určené zejména inteligenci. Strana vydávala rovněž regionální periodika jako lodžský *Głos Robotniczy*, jenž poprvé vyšel v roce 1945 a vratislavské *Słowo Polskie* založené v tomtéž roce. Mezi oblíbené tituly s poměrně velkým nákladem patřil odpolední deník *Express Wieczorny*, který byl v roce 1946 vytvořen jako centrální list PSS. O dva roky později po sjednocení PPS a PPR v PZPR již podléhal této straně. Kromě stranických deníků zaujímal význačné místo *Żołnierz Wolności*, který vydávala Polská lidová armáda. Tyto noviny vycházely od roku 1943, přičemž v letech 1945–1950 byly publikovány pod názvem *Polska Zbrojna*.⁹⁴

2.3. Propaganda

2.3.1 Obecná charakteristika propagandy

Vzhledem k povaze zkoumaných událostí představuje v této práci důležitý termín propaganda, lat. *propagatio*, jenž lze přeložit jako rozšiřovat či šířit. Výraz propaganda

⁹² HABIELSKI, Rafał: *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku...*, s. 203–214.

⁹³ Tamtéž, s. 232–255.

⁹⁴ THOMSON, Oliver: *Mass Persuasion in History. An Historical Analysis of the Development of Propaganda Techniques*. Paul Harris Publishing, Edinburgh 1977, s. 3. (Dále jen THOMSON, Oliver: *Mass Persuasion in History...*)

funguje již po několik století, poměrně intenzivně s ním začala v 16. století pracovat katolická církev v souvislosti s nárůstem protestantských hnutí.⁹⁵

Nutno podotknout, že pro pojem propaganda neexistuje jednotná definice, v dnešní době však nabývá převážně negativních konotací. Lze jej charakterizovat jako druh diskurzu používající specifickou argumentaci, jehož cílem je přesvědčit posluchače o správnosti své doktríny či idejí a následně ho donutit je přijmout.⁹⁶ Vhodné je rovněž zmínit definici hlavního amerického teoretika propagandy Harolda Lasswella, jenž zde analyzovaným termínem chápe manipulaci veřejným míněním prostřednictvím vybraných symbolů či nepravdivých informací k dosažení cílů ukrytých před společností.⁹⁷ K efektivnímu působení propagandy bývají od první světové války využívána masmédia, jejichž prostřednictvím je možné dlouhodobě a cíleně působit na danou společnost.

Ačkoliv je propaganda důležitým nástrojem pro získání podpory pro vize totalitních režimů, může sloužit rovněž ušlechtilým ideálům a uplatňovat se mimo jiné i v demokratických státních zřízeních. Pro propagandu sloužící pozitivním i negativním představám platí následující zásady persvaze:

- tvoření a šíření stereotypních výrazů;
- propojení vlastních cílů s pojmy, jež mají vysokou společenskou prestiž;
- posun všeobecně uznávaných hodnot do oblasti vlastního světa;
- zvyšování vlastní prestiže skrze propojení své činnosti s osobami majícími vysokou prestiž a naopak spojování protivníka s osobami o nízké společenské prestiži;
- vyvolání dojmu, že reprezentován je obyčejný člověk;
- směšování pravdivých a falešných faktů (využíváno k dosažení negativních cílů, vyskytuje se především v totalitních státech);
- vyvolání dojmu, že všichni sdílejí námi reprezentované hodnoty.⁹⁸

Dodejme, že má-li být propaganda skutečně úspěšná, musí být dobře srozumitelná pro celou společnost. Tohoto faktu si byl ostatně vědom i říšský ministr propagandy Joseph

⁹⁵ THOMSON, Oliver: *Mass Persuasion in History...*, s. 3.

⁹⁶ ČERMÁK, František; CVRČEK, Václav; SCHMIEDTOVÁ, Věra: *Slovník komunistické totality*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010, s. 31. (Dále jen ČERMÁK, František; CVRČEK, Václav; SCHMIEDTOVÁ, Věra: *Slovník komunistické totality...*)

⁹⁷ SZYMANOWSKI, Maciej: *Wartości narodowe w komunistycznej propagandzie Czechosłowacji, Polski i Węgier w prasie lat 1949–1953*. Księgarnia Akademicka, Kraków 2009, s. 18.

⁹⁸ MAZUR, Mariusz: *Propagandowy obraz świata. Polityczne kampanie prasowe w PRL 1956–1980...*, s. 20–21.

Goebbels, podle něhož bylo nutné, aby sdělení přinášené propagandou pochopil i ten nejméně vzdělaný člověk ve společnosti.⁹⁹

2.3.2 Typologie propagandy

Z teoretického hlediska existuje několik způsobů, jak propagandu dělit. Je nutné zmínit všechny základní typologie, neboť jak posléze zjistíme, komunistický režim pracoval v různé míře se všemi následujícími typy.

První typologie dělí propagandu podle cílů, jichž hodlá dosáhnout:

- *politická* – uplatňuje se tam, kde subjekt touží získat či udržet si politickou moc;
- *ekonomická* – snaží se přesvědčovat a povzbuzovat veřejnost k nákupu a prodeji zboží;
- *válečná* – smyslem je demoralizace nepřítele a povzbuzení morálky vlastního lidu a armády;
- *diplomatická* – podstatou je podnítit přátelství, či naopak nepřátelství v potenciálním spojenci či oběti;
- *didaktická* – slouží k výchově občanů, jež je žádoucí pro společenský či politický systém, tento typ propagandy je přejímán i netotalitními státy;
- *ideologická* – účelem je rozšiřovat ideje, systém hodnot či náboženské přesvědčení;
- *eskapistická* – tuto formu lze považovat za součást politické propagandy, jejím cílem je používat média jako prostředek zábavy k odvádění pozornosti od politického dění a udržovat tak politickou pasivitu.¹⁰⁰

K rozdělení propagandy lze přistoupit také v obecné rovině, kdy rozlišujeme dva následující typy:

- *oslavná* – cílem je vyprodukovat příznivý obraz o politické, mocenské skupině či organizaci;
- *očerňující* – slouží k diskreditaci politického či jiného mocenského protivníka, charakteristickým znakem je jednostrannost, zaujatost, pravdivá i nepravdivá prezentace skutečnosti.¹⁰¹

⁹⁹ ČERMÁK, František; CVRČEK, Václav; SCHMIEDTOVÁ, Věra: *Slovník komunistické totality...*, s. 30.

¹⁰⁰ THOMSON, Oliver: *Mass Persuasion in History...*, s. 11–12.

¹⁰¹ FTOREK, Jozef: *Public relations a politika. Kdo a jak řídí naše osudy s naším souhlasem*. Grada Publishing a.s., Praha 2010, s. 49–50. (Dále jen FTOREK, Jozef: *Public relations a politika. Kdo a jak řídí naše osudy s naším souhlasem...*)

Prostor hodláme poskytnout rovněž typologii, jež se objevila během 2. světové války ve Velké Británii v boji proti Německu. Podle ní je možné propagandu dělit na tři následující typy:

- *bílá* – pracuje s relativně věrohodnými informacemi, příznačný je jasně identifikovatelný zdroj původu, používá běžné komunikační techniky, dnes uplatňované v praxi PR, jako jsou jednostranná prezentace stanoviska či názoru nebo vyjímání autentických výroků z celkového kontextu;
- *šedá* – plně využívá výběrové zprávy a významové posuny, může pocházet z „nepřátelského zdroje“, byť se informace jeví jako přátelská nebo neutrální, z důvodu špatné čitelnosti původu (obtížná identifikace zdroje) je zálužnější než bílá;
- *černá* – operuje s věrohodně znějícími dezinformacemi, lží, často je užívána v rámci vedení klamných operací prováděných vládou, armádou nebo jinou organizací, kdy je jako zdroj informací prezentován „vlastní, přátelský“ subjekt (domácí vláda, činitel), ve skutečnosti ale informace pocházejí z dílny nepřátel, jejím smyslem je zasít v táboře protivníka nedůvěru, nejistotu a chaos.¹⁰²

2.3.3 Charakteristika propagandy v Polsku a Československu v letech 1948–1989

Vzhledem k povaze námi analyzovaných událostí se hodláme zaměřit na propagandu, jež se uplatňovala v letech 1948–1989 v Československu a Polsku a podle polského historika Łukasze Kamińskiego byla vedle teroru základní složkou, o níž se opíral systém komunistické moci.¹⁰³ Vycházela z leninského pojetí, podle něž měla sloužit jako nutný nástroj ideologického působení za účelem posílení politického uvědomění lidu.¹⁰⁴ Samotní komunisté měli o propagandě a jejím fungování následující, celkem nic neříkající a velmi obecnou, představu:

„Propaganda partyjna może być owocna jedynie wówczas, jeżeli całkowicie jest związana z naszą socjalistyczną rzeczywistością, jeżeli wychodzi z realnych osiągnięć narodu w dziedzinie produkcji materialnej, uwzględnia potrzeby rozwoju społecznego, sytuację ludzi w systemie stosunków społecznych, poziom świadomości mas i ich zainteresowania.”¹⁰⁵

¹⁰² FTOREK, Jozef: *Public relations a politika. Kdo a jak řídí naše osudy s naším souhlasem...*, s. 50.

¹⁰³ KAMIŃSKI, Łukasz: Struktury propagandy v PRL. In: *Propaganda PRL. Wybrane problemy*. Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk 2004, s. 10.

¹⁰⁴ MAGINCOVÁ, Dagmar: Úvod – Propaganda jako jeden z instrumentů moci. In: KOUBA, Miroslav; MAGINCOVÁ, Dagmar; ŘÍHA, Ivo: *Kontexty propagandy*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2012, s. 10.

¹⁰⁵ MAZUR, Mariusz: *Propagandowy obraz świata. Polityczne kampanie prasowe w PRL 1956-1980...*, s. 21.

Přejdeme-li k vlastnostem komunistické propagandy, zmiňme, že jejím podstatným znakem je skutečnost, že neoperuje ve volném diskurzu, díky čemuž její účinnost nabývá na síle. Recipient má omezenou možnost dostat se k alternativním informačním zdrojům a ověřit si pravost tezí předkládaných oficiálními sdělovacími prostředky. Komunistická propaganda nemusí přesvědčovat občany o správnosti svých argumentů, nezáleží jí ani na uměřenosti a standardnosti argumentace, neboť je sama monopolním vyjádřením názorů a idejí. Často se uchyluje k demagogii a dalším násilným metodám.¹⁰⁶ Z hlediska jazykového a argumentačního pak dle Františka Čermáka využívá následující strategie:

- *posun argumentace jinam* – zatemňování informace, zobecnění otázky, argument ad hominem atd.;
- *zaštiťování se někým, něčím* – většinou se jedná o významnou osobnost, např. Lenina, Stalina atd.;
- *obrana poslouchače před hrozbou strachem* – démonizace osob, vyvolání falešného poplachu atd.;
- *fabulace* – užívání lží, výmyslů, polopravd, očeňování atd.¹⁰⁷

Komunistickou propagandu hodláme charakterizovat také na základě typologií uvedených v předešlé kapitole. V námi analyzovaném období šestidenní války, kdy dominantní vliv na mezinárodní dění příslušel studené válce, plnila důležitou úlohu válečná propaganda, která se snažila očernit, demoralizovat a démonizovat nepřítele, v našem případě Izrael a Západ. Zmiňujeme-li jednotlivé strany vybraného konfliktu, pak je třeba dodat, že v souvislosti s nepřátelským táborem docházelo k využívání očeňující propagandy, zatímco v případě, kdy tisk referoval o arabských státech či zemích východního bloku, docházelo k aplikaci oslavné propagandy. Vládnoucí režim v Polsku a Československu se zároveň v plné míře uchyloval k mechanismům šedé a černé propagandy. Záměrně totiž využíval lži, dezinformace, významové posuny a další argumentační strategie dle Františka Čermáka. Kromě jazyka sloužily očeňující propagandě v tisku také tendenčně zaměřené kresby či fotografie, jež upevňovaly stereotypní obraz nepřítele.

Nelze rovněž opomenout důležitý komponent komunistické propagandy, jenž do značné míry souvisí s oslavným a očeňujícím zobrazováním jednotlivých aktérů sporu, tedy *dichotomii my a oni*. Kořeny tohoto duálního myšlenkového schématu spadají do počátečního období studené války, kdy byly západním státům na základě kategorizace přiřčeny negativní

¹⁰⁶ ČERMÁK, František; CVRČEK, Václav; SCHMIEDTOVÁ, Věra: *Slovník komunistické totality...*, s. 31.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 37.

vlastnosti, zatímco obraz východního bloku byl konstruován na základě pozitivních rysů.¹⁰⁸ Stejný vzorec platí i pro šestidenní válku, kdy na jedné straně stojí agresivní Izrael a imperialistické síly a na druhé straně barikády napadené arabské státy spolu s táborem socialistických zemí.

2.3.4 Jazyk komunistické propagandy

Stěžejní nástroj, bez něž by propaganda nemohla fungovat, je jazyk. O jeho důležitosti v rámci komunistického režimu se ve své eseji *Zrcadlo komunistické řeči* zmiňuje Petr Fidelius: „Politika si od nepaměti pomáhá lží, že se však přímo z jazyka, tohoto odvěkého prostředku komunikace, dá udělat nástroj moci, to je objev, bez něhož by byl totalitní režim dlouhodobě nemyslitelný. Tento režim se pochopitelně nezřídka ani klasických, osvědčených prostředků, jako je izolace od vnějšího světa a likvidace dějinné paměti, nejvíce však očekává od účinků „nové řeči“ na lidskou mysl.“¹⁰⁹

Přejdeme-li k Fidéliovu výrazu nová řeč, je třeba dodat, že o pár desítek let dříve pojmenoval jazyk operující v totalitním zřízení britský spisovatel George Orwell – v knize *1984* mu přidelil název *newspeak*. Termín si poté od Orwella vypůjčil polský spisovatel a literární teoretik Michał Głowiński, který v díle *Nowomowa po polsku* analyzoval jazyk komunistického režimu a posléze popsal jeho vlastnosti na základě článků z oficiálního tisku vycházejícího v Polsku v 60. a 70. letech.

Na počátku je nutné osvětlit, jak *newspeak* přistupuje ke klasickému jazyku – ačkoliv se jej snaží zastoupit a běžně manipuluje se všemi jeho sférami, problém pro něj představují ustálené konotace, které není schopen eliminovat. V Polsku se např. jedná o slovo *sowiecki*, jež kvůli historické zkušenosti chápala většina společnosti negativně. Vládnoucí režim tedy začal operovat s výrazem *radziecki*. S obdobným problémem se *newspeak* potýkal rovněž v případě jazyka nepřítele, který nebylo možné zcela ignorovat. Pokud byly např. v tisku zmiňovány informace ze západních médií, obvykle jim byl přidělován jiný smysl, nebo je doprovázel negativní a zostuzující komentář.¹¹⁰

Głowiński charakterizoval *newspeak* na základě čtyř klíčových vlastností, mezi něž patří podřízení významu slova rituálnosti a axiologičnosti, syntéza pragmatických a rituálních prvků, magičnost jazyka, zkratkovitost a nemožnost vést diskuzi či polemiku. Důležité je rovněž zmínit, že si *newspeak* podřizuje všechny aspekty jazyka, jako je intonace, výstavba

¹⁰⁸ PALIVODOVÁ, Eva: Obraz nepřítele v Československu 1948-1956. In: KOUBA, Miroslav; MAGINCOVÁ, Dagmar; ŘÍHA, Ivo: *Kontexty propagandy*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2012, s. 184–185.

¹⁰⁹ FIEDELIUS, Petr: *Zrcadlo komunistické řeči*. In: *Řeč komunistické moci*. Triáda, Praha 1998, s. 183.

¹¹⁰ GŁOWIŃSKI, Michał: *Nowomowa po polsku*. Wydawnictwo Pen, Warszawa 1991, s. 18–21. (Dále jen GŁOWIŃSKI, Michał: *Nowomowa po polsku...*)

textu, fonetika či rétorika. Nejvýrazněji se však projevuje v oblasti slovní zásoby a frazeologie, kdy je konkrétním složkám výpovědi přiřazována významová hodnota.

Polský spisovatel hovoří o několika způsobech, jak lze významovou hodnotu přidělovat. Nejjednodušší metodou je množení adjektiv, jejichž výskyt je v rámci *newspeaku* vyšší než v jiných stylech výpovědí. Velmi často dochází k jejich lavinovému nárůstu. Běžným jevem je rovněž záměrné přiřazení konkrétního adjektiva k dalšímu výrazu, např. ritualizované spojení *přátelská návštěva*, jež předem definuje danou skutečnost. Přidělování významových hodnot se může projevit rovněž na úrovni slovosledu, jenž mívá neměnný charakter – např. *strana a vláda*. Dodejme, že použitý slovosled může být mnohdy nesprávný či nepřirozený. Je třeba zdůraznit, že v *newspeaku* je nepřípustný výskyt neutrálních slov, každý výraz musí mít určitou symbolickou hodnotou – některá slova mohou mít pozitivní i negativní charakter. Tato skutečnost závisí např. na jejich gramatickém tvaru – slovo *nálada* vystupující v singuláru je pozitivní, plurál *nálady* je ovšem negativní.¹¹¹

Výrazným prvkem *newspeaku* je využívání tropů a figur, zvláště pak jejich doslovné používání, díky němuž dochází ke stírání rozdílů mezi světem a jazykem, jež jej popisuje. Newspeak se rovněž nezastavuje před manipulací hyperbolami a eufemizmy. První jmenovaný prostředek je využíván v případě, kdy se hovoří o nepříteli. Eufemizmy se naopak v jazyce vyskytují, je-li nutné zastříti vlastní problémy, neúspěch či rozhodnutí, jež by v řadách občanů sklidila neúspěch¹¹² – např. v Polsku byl výraz *stávka* nahrazován pozitivněji znějícími výrazy *pracovní přestávka*, *zastavení práce*, *zastavení výroby* apod.¹¹³

2.4 Kritická diskurzivní analýza

2.4.1 Diskurz

Vzhledem k tomu, že vybrané texty hodláme analyzovat pomocí kritické diskurzivní analýzy¹¹⁴ (dále jen KDA), je třeba nejprve charakterizovat samotný pojem diskurz, jenž patří mezi nejfrekventovanější pojmy současného akademického provozu.¹¹⁵ Nutno zdůraznit, že nelze nalézt definici, jež by zmíněný termín jednoznačně charakterizovala. Zcela obecně můžeme diskurz definovat jako promluvu či text. Jak zmiňuje badatelka Ruth Wodaková, nejednoznačnost termínu lze doložit jeho rozdílným vnímáním v angloamerickém a středoevropském prostředí. V prvně jmenovaném prostředí je nejčastěji diskurz chápán jako

¹¹¹ GŁOWIŃSKI, Michał: *Nowomowa po polsku...*, s. 8–9.

¹¹² Tamtéž, s. 15.

¹¹³ DOBER-OSTROWSKA, Bogusława; FRAS, Janina; OCIEPKA, Beata: *Teoria i praktyka propagandy*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Wrocław 1997, s. 107.

¹¹⁴ Anglický originál *Critical Discourse Analysis – CDA*.

¹¹⁵ MATONOHA, Jan: *Psaní vně logocentrismu. Diskurz, gender, text*. Academia, Praha 2009, s. 29. (Dále jen MATONOHA, Jan: *Psaní vně logocentrismu...*)

psaný či mluvený text, zatímco v prostoru střední Evropy a Německa badatelé tradičně rozlišovali psaný text a diskurz jakožto mluvený projev.¹¹⁶

Původ pojmu je spjat s dílem francouzského filozofa Michela Foucaulta. Ačkoliv Foucault termín diskurz na poli společenských věd zpopularizoval, je nutné zdůraznit, že v jeho díle nelze nalézt jednoznačnou definici.¹¹⁷ V publikaci *Archeologie vědění* Foucault hovoří o diskurzu jako o nestálém slově a uvádí několik definic – diskurz může být například „obecnou doménou všech výpovědí, individualizovatelnou skupinou výpovědí či stanovenou praxí, zahrnující určitý počet výpovědí.“¹¹⁸

První Foucaultova definice, tedy obecná doména všech výpovědí, vymezuje dle Jana Matonohy diskurz nejobširněji, a to jako všechny pronesené výpovědi, veškerou jazykovou komunikaci a texty vůbec. Individualizovatelnou skupinou výpovědí má Foucault na mysli souhrn textů sdílejících určitá společná pravidla výstavby, utváření a strukturace. Daný soubor textů má zároveň stejné hodnotové pozadí. Třetí pojetí vymezuje diskurz v abstraktní rovině jako implicitní množinu pravidel, regulativní princip utváření textů, schémata a normy ležící za konkrétním textovým materiálem, jež řídí jeho produkci.¹¹⁹ Dle poslední koncepce lze diskurzem rozumět formu vědění závislou na kulturním, společenském a historickém kontextu, jež se spolu s ním proměňuje. Každá společnost poté disponuje svými pravidly a procesy, na jejichž základě tyto diskurzy vznikají. Jejich zdrojem jsou dle Foucaulta tzv. diskurzivní formace, tedy zákonitosti všeobecných výpovědí přijatelných v dané době.¹²⁰

Z Foucaultovy teorie diskurzu vychází hlavní teoretici KDA. Pro Normana Fairclougha, jehož pojetí KDA je pro nás klíčové, diskurz představuje užití psaného či mluveného jazyka rozšířeného o vizuální obrazy či nonverbální komunikaci. Takovéto užití jazyka ovšem Fairclough dále rozšiřuje o společenskovedné aspekty. Užití jazyka je totiž společenskou praxí, v jejímž rámci je jazyk společensky a historicky podmíněn a nachází se v dialektickém vztahu se sociálními strukturami – formuje je a zároveň je jimi sám formován.¹²¹

¹¹⁶ WODAK, Ruth: *Aspects of Critical Discourse Analysis*. [online], [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://userpages.uni-koblenz.de/~diekmann/zfal/zfalarchiv/zfal36_1.pdf>.

¹¹⁷ MATONOHA, Jan: *Psaní vně logocentrismu...*, s. 30.

¹¹⁸ FOUCAULT, Michel: *Archeologie vědění*. Herrmann & Synové, Praha 2002, s. 122.

¹¹⁹ MATONOHA, Jan: *Psaní vně logocentrismu...*, s. 33.

¹²⁰ *Diskurz*. In: *Encyklopedie lingvistiky*. [online], [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <<http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Diskurz>>.

¹²¹ FAIRCLOUGH, Norman: *Media discourse*. Hodder Education, London 1995, s. 54–55. (Dále jen FAIRCLOUGH, Norman: *Media discourse...*)

2.4.2 Analýza diskurzu

Analýza diskurzu se jako výzkumná metoda poprvé objevila v 70. letech v rámci jazykovědy. Vymezila se vůči lingvistické analýze, jež usilovala o nalezení vnitřních struktur a závislostí jazyka, ovšem pouze na teoretickém poli.¹²² Zcela přitom ignorovala postavení jazyka v rámci širších „vnětextových“ souvislostí. Analýza diskurzu naproti tomu začala tyto vztahy zohledňovat, neboť její podstatou je analýza užívání jazyka (v podobě promluv či textů) neboli analýza toho, co se tímto užíváním uskutečňuje v různých kontextech, včetně nejrůznějších sociálních faktorů, jež dané použití jazyka umožňují.¹²³

Ačkoliv jsme zmínili stěžejní cíle analýzy diskurzu, je nutné zdůraznit, že stejně jako v případě diskurzu neexistuje její jednotná definice. Analýzu diskurzu lze dle Lisowské-Magdziejczak charakterizovat dvojím způsobem. Na základě prvního z nich je možné chápat ji jako zvláštní společenskovědnou oblast s vlastním předmětem poznání, teorií, zásadami, procedurami, metodami a výzkumnými technikami. Druhá definice hovoří o analýze diskurzu jako o souboru výzkumných procedur a technik.¹²⁴

Na poli analýzy diskurzu existuje šest výzkumných tradic:

- konverzační analýza a etnometodologie;
- interakční sociolingvistika a etnografie komunikace;
- diskurzivní psychologie;
- kritická analýza diskurzu a kritická lingvistika;
- bachtinovský výzkum;
- foucaultovský výzkum.
- Dodejme, že badatelé, kteří ke svému výzkumu přistupují interdisciplinárně, uvedené metody kombinují.¹²⁵

2.4.3 Kritická diskurzivní analýza

Kořeny KDA sahají do 70. léta. Tehdy se lingvisté z univerzity v britském Lancasteru začali zabývat diskurzem v mediální komunikaci. Obvykle ovšem bývá za skutečný vznik KDA považován rok 1993, kdy nizozemský lingvista Teun van Dijk v časopise *Discourse &*

¹²² LISOWSKA-MAGDZIJAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 21. (Dále jen LISOWSKA-MAGDZIJAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym...*)

¹²³ NEKVAPIL, Jiří: Úvodem k monotématickému číslu „Analýza diskurzu“. In: *Sociologický časopis*. Ročník 42, číslo 2. Praha 2006, s. 263. [online], [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/6d378098165b01f9e0cd03b452b70f8b61bcf9e4_433_02editorial12.pdf>.

¹²⁴ LISOWSKA-MAGDZIJAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym...*, s. 21.

¹²⁵ NEKVAPIL, Jiří: Úvodem k monotématickému číslu „Analýza diskurzu“..., s. 265.

Society zveřejnil sérii článků týkající se jejích programových a metodologických základů.¹²⁶ Van Dijk tak například spatřuje principy KDA již v období před druhou světovou válkou v kritické teorii Frankfurtské školy a Jürgena Habermase.¹²⁷ Opomenout nelze ani vliv klasické rétoriky, textové lingvistiky, sociolingvistiky, aplikované lingvistiky či pragmatiky.¹²⁸

Přistoupíme-li k definici KDA, záhy zjistíme, že o ní nelze hovořit jako o jednotné teorii s vyhraněným metodologickým a výzkumným přístupem.¹²⁹ Małgorzata Lisowska-Magdziarz ji chápe spíše jako způsob myšlení, jenž čerpá z různých vědních disciplín a výzkumných metod.¹³⁰ Navzdory interdisciplinárnímu charakteru KDA však lze určit několik jejích důležitých vlastností. Metoda se neorientuje pouze na text či promluvu. Zabývá se především sociálními procesy a strukturami, jež za textem či promluvou stojí, ale také významy, které jedinci či skupiny jako společenskohistorické subjekty danému textu přiřkládají. Podle Ruth Wodakové je pak KDA neodmyslitelně spjata s konceptem moci, historie a ideologie. KDA se snaží odhalit, jakým způsobem jsou v textu prostřednictvím jazyka zmíněné koncepty realizovány a jaký je jejich dopad na konkrétní společnost. KDA tak nelze považovat za nezaujatou metodu, neboť pojmenovává a hodnotí vzájemné vlivy a mocenské vztahy mezi společnostmi a mediálními či politickými subjekty.¹³¹

Uveďme hlavní principy KDA dle Normana Fairclougha a Ruth Wodakové, jejichž přístup nás zajímá především.:

- KDA se zabývá sociálními problémy;
- mocenské vztahy jsou diskurzivní;
- diskurz konstituuje společnost a kulturu;
- diskurz odráží ideologii;
- diskurz je podmíněn historicky a je součástí historie;
- vztah mezi textem a společností je zprostředkovaný;
- diskursivní analýza je interpretativní a explanatorní;

¹²⁶ LISOWSKA-MAGDZIAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym...*, s. 22.

¹²⁷ VAN DIJK, Teun: Introduction: What Is Critical Discourse Analysis?. In: *Critical Discourse Analysis*. [online], [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <

<http://www.discourses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf> >.

¹²⁸ WODAK, Ruth: Aspects of Critical Discourse Analysis. [online], [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://userpages.uni-koblenz.de/~diekmann/zfal/zfalarchiv/zfal36_1.pdf>.

¹²⁹ Svým interdisciplinárním pojetím KDA kontrastuje s uzavřenými a metodologicky vyhraněnými teoriemi, jako jsou např. generativní gramatika Noama Chomského či systematická funkcionální lingvistika Michaela Hallidaye.

¹³⁰ LISOWSKA-MAGDZIAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym...*, s. 22.

¹³¹ WODAK, Ruth: Aspects of Critical Discourse Analysis. [online], [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://userpages.uni-koblenz.de/~diekmann/zfal/zfalarchiv/zfal36_1.pdf>.

- diskurz je forma sociální praxe.¹³²

Ná závěr dodejme, že díky svým vlastnostem KDA umožňuje zevrubně analyzovat text a odhalovat v něm jazykové prostředky, jež byly použity pro účely manipulace. Tento princip je ovšem zároveň její slabinou, neboť na rozdíl od obsahové analýzy může badatel aplikující KDA zkoumat omezený počet textů. V neposlední řadě nelze opomenout její časovou náročnost.¹³³

2.4.4 Kritická diskurzivní analýza v pojetí Normana Fairclougha

V praktické části této práce se hodláme řídit ucelenou koncepcí, jíž pro analýzu textu v rámci KDA vypracoval Norman Fairclough.

Při analýze textu Fairclough pohlíží na diskurz jako na komplex sestávající ze tří dimenzí – textu, diskurzivní praxe a sociokulturní praxe. Zatímco první dimenzi není nutné objasňovat, je vhodné blíže specifikovat další dvě. Diskurzivní praxí má Fairclough na mysli proces vzniku textu a jeho recepci. Pod pojmem sociokulturní praxe se pak skrývají sociální a kulturní činitele, jež za danou komunikační událostí stojí, přičemž nejdůležitější jsou faktory kulturní, ekonomické a politické (zejména koncept moci a ideologie). Je třeba zmínit vztah mezi danými složkami. Text není v přímém vztahu se sociokulturní praxí, je s ní spojen prostřednictvím diskurzivní praxe – sociokulturní činitele ovlivňují text prostřednictvím formování diskurzivní praxe.¹³⁴

Se zmíněnými dimenzemi diskurzu souvisí následující tři fáze výzkumu na poli KDA:

- *deskriptivní fáze* – zkoumá formální stránku textu, dochází k využití lingvistické analýzy, přičemž badatele zajímá slovní zásoba, gramatika a struktura analyzovaného textu;
- *interpretativní fáze* – zaměřuje se na diskurzivní praxi, tedy určení diskurzů, jež se v textu uplatňují, úkolem badatele v této fázi je odhalit v textu intertextualitu a jeho situační kontext;¹³⁵
- *explanační fáze* – zabývá se vztahem mezi interakcí a sociálním kontextem, tedy sociální determinací procesu produkce a interpretace a jejími sociálními efekty,¹³⁶ badatel pohlíží na diskurz jako na součást sociálního procesu, konkrétně procesu sociálních bojů v rámci mocenských vztahů, explanace má dvě dimenze, jež závisí

¹³² VAN DIJK, Teun: *Introduction: What Is Critical Discourse Analysis?* [online], [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: < <http://www.discourses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf> >.

¹³³ LISOWSKA-MAGDZIAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym...*, s. 22–29.

¹³⁴ FAIRCLOUGH, Norman: *Media discourse...*, s. 58-62.

¹³⁵ FAIRCLOUGH, Norman: *Language and Power*. Longman, New York 1989, s. 109–162. (Dále jen FAIRCLOUGH, Norman: *Language and Power...*)

¹³⁶ Tamtéž, s. 26.

na tom, zda se badatel soustředí na strukturu a proces sociálního boje či mocenských vztahů.¹³⁷

2.5 Média a mediální obraz

2.5.1 Mediální diskurz

Média tvoří nedílnou součást moderní společnosti. Představují jeden z hlavních zdrojů informací, zobrazují svět a definují společenské postoje. Nutno podotknout, že chování médií není nikdy náhodné, neboť odráží společenskou hierarchii, vztahy mezi občany, vládou atd. Je-li za účelem předávání informací, názorů, hodnot či koncepcí na různá témata prostřednictvím médií používán jazyk hovoříme o mediálním diskurzu.¹³⁸ Podle Ireny Reifové je také možné mediálním diskurzem nazvat „mediální produkci typickou pro určitý historický a společenský kontext“, neboť vycházíme z předpokladu, že každé období disponuje svým souborem norem a konvencí, jež zmíněný typ diskurzu utvářejí.¹³⁹

Primárním charakteristickým rysem mediálního diskurzu je napětí mezi veřejnou a soukromou sférou, jež je patrné v tématické oblasti – dochází k personalizaci témat. Příjemci sdělení jsou rovněž vnímáni zároveň jako občané i spotřebitelé.¹⁴⁰ Jürgen Habermas dokonce tvrdí, že se z občanů konzumenti přímo stávají, přičemž dochází ke komercializaci médií. Je nutné zdůraznit, že se do mediálních sdělení promítají rovněž zájmy politických subjektů či vlády, přičemž se tak ve většině případů děje implicitně.¹⁴¹

Mediální diskurz ovlivňuje skutečnost, že jakékoliv mediální sdělení je sérií monologů, k nimž potenciální odběratel nemůže nijak přispět, a vůči médiím tak zaujímá značně nerovné stanovisko, což zvyšuje jejich moc. Na umocnění vlivu médií se podílí i fakt, že čas a místo vzniku mediálního sdělení se liší od času a místa jeho percepce, díky čemuž jsou masmédia schopna oslovit a případně ovlivnit velké množství odběratelů. Norman Fairclough pak hovoří o tzv. *řetězci komunikačních událostí*, do nějž patří nejen konkrétní mediální sdělení a jeho percepce. Jeho součástí je rovněž zdroj mediálního sdělení, jenž je transformován na konkrétní mediální výstup, a dodatečné komunikační události jako konverzace či recenze na dané téma.¹⁴²

Transformace neboli rekontextualizace zdroje se obvykle odvíjí od priorit či cílů, jež mají konkrétní mediální sdělení vyvolat – to sestává z vybraných elementů svého zdroje

¹³⁷ FAIRCLOUGH, Norman: *Language and Power...*, s. 162–163.

¹³⁸ LISOWSKA-MAGDZIAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym...*, s. 18–19.

¹³⁹ REIFOVÁ, Irena a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Portál, Praha 2004, s. 48–49.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 47–48.

¹⁴¹ FAIRCLOUGH, Norman: *Media discourse...*, s. 44–46.

¹⁴² Tamtéž, s. 36–37.

neboli reality. Výsledný konstrukt reality pak odpovídá zájmům mocenských subjektů, jež jsou schopny řídit či ovlivňovat chod médií.¹⁴³ Tuto skutečnost si můžeme v případě kontextu šestidenní války doložit na chování médií v zemích východního bloku, jež žádanou mediální realitu budovali především na základě zpráv z arabských a sovětských zdrojů.

Na závěr dodejme, že se zmíněné komponenty mediálního diskurzu podporují manipulaci veřejným míněním, které je klíčové pro politické zájmy. Je však třeba zdůraznit, že jakkoliv je vliv médií na společnost a jednotlivce zřejmý, dají se konkrétní důsledky vztahu mezi mediálními institucemi a děním ve společnosti pouze předpokládat. Tentýž mediální obsah se totiž může podílet na odlišných změnách ve společnosti či rozpoložení jednotlivce. I přes tuto nejistotu ovšem můžeme hovořit o účincích médií na společnost z hlediska časové perspektivy, kdy rozlišujeme dlouhodobý a krátkodobý vliv médií,¹⁴⁴ přičemž politické subjekty ovládající média usilují zejména o vliv v dlouhodobém časovém horizontu, neboť právě díky němu jsou schopny nasměrovat společnost žádoucím směrem a realizovat své zájmy.

2.5.2 Mediální obraz

Mediální obraz patří v současné době mezi frekventované pojmy. Navzdory tomu je problematické jej definovat, neboť bývá ve veřejné sféře používán intuitivně a v rozličných kontextech. Zjednodušeně o něm lze hovořit jako o analýze mediálních sdělení na konkrétní téma.¹⁴⁵

Podle sociologa Jaromíra Volka je mediální obraz zobrazením, jež reprezentuje abstraktní kvalitu či ideu prostřednictvím symbolů nebo znaků. Mediální obraz má tedy povahu znakové sestavy, jež je reprezentací konkrétních objektů a událostí, do nichž se promítají postoje a názory tvůrců a případných konzumentů. Z pohledu studia masových komunikačních prostředků se mediální obraz snaží zachytit materializovaný a zdánlivě těžko uchopitelný otisk reality nebo individualizovanou zkušenost sestávající z dílčích atributů, jež mohou být opakovaně rekonfigurovány nebo vkládány do různých mediálních rámců a libovolně kombinovány s prvky jiných mediálních obrazů.¹⁴⁶ Mediálně konstruovaná realita tedy představuje interpretaci a transformaci mimomediální skutečnosti. Francouzský filozof a sociolog Jean Baudrillard však tvrdí, že mediální obrazy, tak jak je formují masová média,

¹⁴³ FAIRCLOUGH, Norman: *Media discourse...*, s. 40–41.

¹⁴⁴ JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ; Barbora: *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace...*, s. 172–174.

¹⁴⁵ VOLEK, Jaromír: Mediální obraz ve volební kampani. In: *Mediální obraz politiky(a) – 22. konference Člověk a média*. [online], [cit. 2015-04-14]. Dostupné z:

<http://www.clovekamedia.cz/konference/sborniky/cm_2013_jaro.pdf>.

¹⁴⁶ Tamtéž.

reklama i strategie politického marketingu, nemají žádný vztah k realitě a jsou její pouhou simulací.¹⁴⁷

V rámci definice mediálního obrazu je důležité zmínit rovněž vztah potenciálního odběratele ke světu vytvářenému médiu. Nejjobšírněji se touto problematikou zabýval americký novinář a teoretik Walter Lippmann, jenž svou teorii shrnul v publikaci *Public Opinion*. Podle Lippmanna lidé ve většině případu nejprve danou událost definují a teprve poté pozorují, nikoliv naopak. Rušný a neuspořádaný svět je totiž vede k výběru skutečností, jež předem definovala jejich kultura, zejména ve formě stereotypů.¹⁴⁸ Jak je zřejmé z výše uvedených faktů, tohoto poznatku využívají mediální a politická uskupení.

Jako typický případ vytváření žádaného mediálního konstruktů, jenž byl budován na základě vybraných prvků reality s cílem ovlivnit veřejné mínění, lze uvést mediální kampaně, jež se objevovaly v Československu, zvláště pak v Polsku v námi sledovaném období 60. let. Týkaly se důležitých domácích, ale i zahraničních událostí. V Polsku proslula kampaň spojená s oslavou tzv. milénia v roce 1966, o dva roky později vláda vytvořila mediální kampaň spjatou s tzv. březnovými událostmi, v nichž hrála důležitou roli šestidenní válka. V obou zemích se poté sdělovací prostředky soustředily na válku ve Vietnamu, již zmíněnou šestidenní válku či v polském případě sovětskou intervenci v Československu. Ve všech případech fungovala kampaň stejně – pozornost médií byla upřena k dané události a jejich prostřednictvím byl vytvářen a udržován žádaný obraz. Samotné informace o události nahrazoval rozsáhlý komentář, jehož cílem bylo zastínit detaily prezentovaných událostí. Žádaný obraz byl zároveň spoluvytvářen zvláštní terminologií.¹⁴⁹

¹⁴⁷ VOLEK, Jaromír: Mediální obraz ve volební kampani. In: *Mediální obraz politiky(a) – 22. konference Člověk a média*. [online], [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.clovekamedia.cz/konference/sborniky/cm_2013_jaro.pdf>.

¹⁴⁸ LIPPMANN, Walter: *Public Opinion*. Transaction Publisher, New Brunswick and London 1991, s. 81.

¹⁴⁹ HABIELSKI, Rafał: *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku...*, s. 261–262.

3. Praktická část

3.1 Reakce na konflikt objevující se v jeho průběhu

3.1.1 Prohlášení čs. Ministerstva zahraničních věcí – Izrael se znovu dopustil agrese proti SAR¹⁵⁰

Praha 6. června (ČTK) – Z pověření vlády Československé socialistické republiky vydalo ministerstvo zahraničních věcí toto prohlášení:

Dne 5. června 1967 v ranních hodinách zahájila izraelská armáda rozsáhlý ozbrojený útok proti Sjednocené arabské republice. Izraelské letectvo napadlo hlavní město Káhiru a další významná města Sjednocené arabské republiky a pozemní vojska rozpoutala válečné akce v oblasti Sinajského poloostrova. Izrael se tak znovu dopustil agrese proti Sjednocené arabské republice, pošlapal základní normy mezinárodního práva a ustanovení Charty OSN a věrolomně porušil své závazky vyplývající z izraelsko-egyptské dohody o příměří z r. 1949.

Vývoj situace na Blízkém a Středním východě vyvolal v posledních týdnech hluboké znepokojení ve světě. Mírumilovné státy vyvíjely úsilí k tomu, aby krize byla překonána. K tomuto cíli směřovalo i prohlášení ministerstva zahraničních věcí ze dne 25. 5. 1967, které zdůrazňovalo mimořádný zájem vlády a lidu Československé socialistické republiky na zachování míru a bezpečnosti v této oblasti světa a odsoudilo imperialistické intriky a válečné hrozby na adresu arabských zemí. Ukázalo se však, že vládnoucí kruhy si nevzaly poučení z krachu trojstranné agrese v roce 1956 a ignorují vážná varování před důsledky dobrodružného kursu. Jejich agresivní akce proti arabskému lidu jsou v příkrém rozporu se zájmy všeho lidstva na zachování míru. Neberou ohled ani na životní zájmy vlastního izraelského lidu, který tak vystavuje vážnému nebezpečí.

Velkou odpovědnost za současnou situaci berou na sebe ty síly, které Izrael v jeho agresi podporují. Stálá vojenská, finanční a materiální pomoc imperialistických kruhů, bezprostředně spojených s naftovými monopoly povzbudila Izrael k zahájení válečných akcí. Vyhrůžování Sjednocené arabské republice v souvislosti s jejími zákonnými opatřeními v Akabském zálivu, přesuny amerických a britských válečných lodí k arabským břehům, to vše nelze kvalifikovat jinak než jako podněcování extrémistických izraelských kruhů k dobrodružným akcím. Izraelská agrese, která si vynutila plně oprávněná obranná opatření Sjednocené arabské republiky a dalších arabských zemí, vytvořila velmi nebezpečnou situaci v oblasti, jež má klíčový význam pro světový mír a mezinárodní bezpečnost. Zaslouží si proto rozhodně všeobecné odsouzení.

Vláda a lid Československé socialistické republiky co nejrozhodněji odsuzují tuto agresi, která je hrubým a svévolným porušením Charty OSN a základních zásad mezinárodního práva, vyslovují Sjednocené arabské republice a všemu arabskému lidu vřelé sympatie a vyjadřují plnou podporu jejich spravedlivému boji.

V zájmu obnovení míru je v první řadě nutné, aby Izrael okamžitě zastavil agresi proti arabským zemím a stáhl svá vojska na linii příměří. Svou povinnost v tomto směru musí splnit Rada bezpečnosti OSN.

Ministerstvo zahraničních věcí ČSSR vyjadřuje naději, že díky rozhodnému úsilí všech mírumilovných sil bude toto válečné ohnisko včas zlikvidováno.

Rudé právo, 7. června 1967

¹⁵⁰ Prohlášení čs. Ministerstva zahraničních věcí – Izrael se znovu dopustil agrese proti SAR. *Rudé právo*. 1967, 7. červen, roč. 47, č. 155, s. 1.

Výše uvedené prohlášení představovalo první oficiální reakci československých vládních kruhů, jež vyšla ve všech denících. Nejedná se o přímé prohlášení československé vlády – ta pověřila informováním veřejnosti o stanovisku Československa ministerstvo zahraničí.

Již samotný název komuniké staví Izrael do jednoznačné role *agresora*. Tento záměr je podpořen úvodem textu, v němž je potenciálnímu odběrateli načrtnut počátek sporu. Nelze zde nalézt události, jež předcházely izraelskému útoku – tedy uzavření Tiranské úžiny, vojenské pakty mezi jednotlivými arabskými zeměmi či koncentraci arabských vojsk poblíž izraelských hranic, jež v Izraeli zákonitě vzbuzovaly obavy. Je zřejmé, že autoři textu zcela záměrně pominuli celkový kontext, neboť bez jeho uvedení může čtenář nedisponující znalostmi o událostech na Blízkém východě skutečně nabýt dojmu, že izraelský útok přišel jako „blesk z čistého nebe“, přičemž arabské země se v nepříznivé situaci ocitly zcela nevinně. Dle textu se navíc Izrael *znovu po roce 1956 dopustil agrese*, z pohledu československého režimu se tedy nejedná o první takovýto exces. K umocnění dojmu, že Izrael je agresorem, přispívá rovněž zmínka o *pošlapání mezinárodního práva a Charty OSN*. Prostřednictvím odkazování na mezinárodní právo autoři legitimizují své stanovisko a dodávají mu patřičnou závažnost a důvěryhodnost. Závažnost situace je vyjádřena také emotivním tvrzením, že konflikt vzbudil *hluboké znepokojení ve světě*.

Z textu je zřejmé, že důležitá úloha v celé situaci přísluší východnímu bloku a s ním spřízněným zemím, jež jsou označovány ustáleným slovním spojením *mírumilovné státy* – těmto státům jsou předem přisouzeny pozitivní atributy. Označení doplňuje tvrzení o neúnavné snaze východního bloku zabránit jakémukoliv konfliktu – např. hyperbolizovaný obrat – *mimořádný zájem vlády a lidu*. Ačkoliv se autoři prohlášení snažili za každou cenu tuto snahu zdůraznit, nelze se zde kromě odkazu na několik dnů staré prohlášení ministerstva zahraničí setkat s jediným konkrétním činem, jenž by takové tvrzení dokazoval. Výrok je tak jednoznačným příkladem komunisty často používané hyperboly.

V prohlášení je rovněž patrná snaha režimu získat čtenáře na svou stranu tím, že apeluje na jeho svědomí a vzbuzuje lítost s obyvateli daného regionu – nejedná se přitom pouze o zdůraznění *agresivních akcí proti arabskému lidu*, potažmo *celému lidstvu*. Hodně pozornosti je konstatování, že *vládnoucí kruhy Izraele neberou ohled na vlastní lid*. Československé vládní špičky jsou tímto způsobem pasovány do role soucitného ochránce nejen lidu spřátelených států, ale také obyvatel nepřátelských zemí.

Do role viníků jsou kromě Izraele stavěny rovněž Velká Británie a Spojené státy, jež jsou zde několikrát označeny jako *imperialistické kruhy*, což v tehdejší rétorice československého režimu vzbuzovalo jednoznačně negativní konotace. Z prohlášení je jasná snaha autora či autorů zdůraznit, že bez pomoci těchto dvou států by Izrael k útoku nikdy nepřistoupil. Z tohoto hlediska stojí za povšimnutí expresivně laděná pasáž, kdy je Západ obviněn z *podněcování extrémistických izraelských kruhů k dobrodružným akcím*. Ačkoliv z textu nevyplývá, jaký *extremismus* mají jeho autoři na mysli, již samotné použití tohoto výrazu navozuje negativní dojem a podporuje tvrzení o agresivním a nebezpečném Izraeli. Vypuknutí šestidenní války spadá do schématického vnímání světového dění, kdy na jedné straně stojí napadené arabské státy spolu se zeměmi východního bloku a na druhé straně nepřátelský a agresivní Západ podporující Izrael. Celý spor je zjednodušeně prezentován jako součást celosvětového konfliktu – studené války, přičemž Izrael získává podružnou úlohu. Kromě toho, že autoři textu přičítají Západu spoluvinu za rozpoutání války, zmínkou o *naftových monopolech* spojují jejich konání s ekonomickými motivy. Izrael a západní mocnosti jsou vykresleni jako bezcitné subjekty, jimž jde především o zisk a vládu, byť i na úkor vlastních obyvatel. Konání arabských států v čele se Sjednocenou arabskou republikou je naproti tomu hodnoceno pozitivně a díky obrátům *zákonná opatření, oprávněná obranná opatření* je plně legitimizováno a obhajováno.

Díky hyperbolizovanému tvrzení, „*že Izrael vytvořil velmi nebezpečnou situaci v oblasti, jež je klíčová pro světový mír*“ se nelze zbavit dojmu, že si je sám východní blok vědom nebezpečí dané situace a zřejmě i možné konfrontace se Západem. Apely na zachování míru, *všeobecné odsouzení izraelských akcí*, žádost o stažení jednotek za linii získanou během konfliktu a v neposlední řadě volání po zásahu OSN ukazují na v tomto případě zřejmě upřímnou snahu režimu zažehnat spor.

Ačkoliv československý komunistický režim bere v potaz OSN a žádá, aby se na vyřešení sporu podílela, poslední odstavec, v němž ministerstvo zahraničí *vyjadřuje naději*, že díky úsilí *mírumilovných států* bude konflikt brzy ukončen, dokazuje, že stěžejní podíl na ukončení války si chce připsat právě východní blok. Sovětský svaz a jeho satelity si tedy byly velmi dobře vědomy uznání a vlivu, jaké by jim případné vyřešení války přineslo.

3.1.2 W związku z agresją Izraela przeciw państwom arabskim – Oświadczenie rządu PRL¹⁵¹

Raz jeszcze Izrael dopuścił się zbrojnej agresji, wymierzonej przeciwko Zjednoczonej Republice Arabskiej i innym państwom arabskim, i z całą premedytacją wywołał wojnę na Bliskim Wschodzie.

Akt ten jest konsekwencją prowadzonej od lat polityki rządzących kół Izraela, które zamiast oprzeć przyszłość swego państwa na harmonijnym współżyciu wspólnot narodowościowych w swoim kraju i na dążeniu do pokojowego dobrosąsiedzkiego współżycia z państwami arabskimi, związały się z najbardziej agresywnymi siłami imperializmu przeciwko narodom arabskim, przeciwko ich sprawiedliwej walce o suwerenność, niezawisłość i postęp.

Taka polityka Izraela jest sprzeczna z żywotnymi interesami narodów Bliskiego Wschodu, godząca w interesy pokoju i na dalszą metę samobójcza.

Zgodnie z tą polityką rząd Izraela w zmowie z agresywnymi siłami imperialistycznymi podjął w ostatnim okresie szereg poczynań, zmierzających do rozczłonkowania i przeciwstawienia sobie państw arabskich, do ich izolacji po kolei, osłabienia i podporządkowania imperializmowi.

Państwa arabskie jednak umocniły swą jedność i działając w ramach swych suwerennych praw skutecznie przeciwstawiły się tym planom.

Zjednoczona Republika Arabska przy poparciu innych państw arabskich zadeklarowała gotowość powrotu do stanu opartego na układzie rozejmowym z roku 1949, który istniał przed agresją dokonaną przeciwko Egiptowi przez mocarstwa imperialistyczne i Izrael w roku 1956.

To uzasadnione prawnie i moralnie, realistyczne stanowisko stwarzało zarazem perspektywę znalezienia sposobu pokojowego współżycia między Izraelem i państwami arabskimi.

Rząd Izraela nie skorzystał jednak z tej możliwości. Jeszcze raz wybrał wojnę.

Naród polski i rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wyraża najgłębsze oburzenie z powodu agresji Izraela, potępiają jej sprawców oraz domagają się natychmiastowego zaprzestania agresji i wycofania wojsk izraelskich na poprzednie pozycje.

Rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wyraża pełne poparcie dla sprawiedliwej walki Zjednoczonej Republiki Arabskiej i państw arabskich przeciwko agresji, w obronie nienaruszalności ich terytoriów i ich suwerennych praw.

Rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uczyni wszystko co leży w jego możliwości, aby wraz z innymi zaprzyjaźnionymi państwami i wszystkimi siłami pokoju i niezawisłości narodów przyczynić się do położenia kresu agresji Izraela przeciwko Zjednoczonej Republice Arabskiej i innym państwom arabskim.

Trybuna Ludu, 7. června 1967

První oficiální reakce polských vládních špiček se liší od československého komuniké skutečností, že je dokumentem vydaným přímo vládou, nikoliv ministerstvem. V textech lze

¹⁵¹ W związku z agresją Izraela przeciw państwom arabskim - Oświadczenie rządu PRL. *Trybuna Ludu*. 1967, 7. červen, roč. XX, č. 156, s. 1.

vysledovat rozdíly, ať už na úrovni kompozice, či na úrovni samotného obsahu, což souvisí s odlišnými tendencemi vnitřní politiky obou států.¹⁵²

Titul polského prohlášení stejně jako v případě československého komuniké přisuzuje Izraeli roli *agresora* – ta je zdůrazněna prvním odstavcem, v němž se čtenář dozvídá, že židovský stát nepřistoupil k agresi poprvé a napadení a podrobení si arabských států zřejmě patří k jeho stálým cílům. Na rozdíl od československého prohlášení se ovšem polský text nesnaží ani povrchně informovat čtenáře o počátku sporu či jeho průběhu. V komuniké se nachází pouze jasně formulovaná informace, že Izrael *wywołał wojnę na Bliskim Wschodzie* (*Izrael vyvolal válku na Blízkém východě*).¹⁵³ Tento fakt je pro autora či autory textu natolik samozřejmý, že nepovažují za důležité jej jakkoliv zdůvodňovat. Jedná se o skutečnost, o níž polský režim nehodlal v žádném případě polemizovat.

Ve druhém odstavci autor či autoři komuniké velmi expresivně definují a pojmenovávají důvod, jenž k vypuknutí konfliktu vedl. Podle nich je na vině *prowadzona od lat polityka rządzących kół Izraela, które związały się z najbardziej agresywnymi siłami imperializmu przeciwko narodom arabskim, przeciwko ich sprawiedliwej walce o suwerenność, niezawisłość i postęp (po několik let trvající politika vládnoucích kruhů Izraele, jež se spojily s nejagresivnějšími imperialistickými silami proti spravedlivé válce arabských států za suverenitu, pokrok a nezávislost)*. Kromě určení viníků je citovaná pasáž zajímavá rovněž zdůrazněním, že arabské státy bojují za *postęp* (*pokrok*) – tento výraz, rituálně používaný v komunistické rétorice, se snaží navodit dojem, že vnitřní politika arabských států je shodná s politickým kurzem Sovětského svazu a jeho satelitů. Je nutné zdůraznit, že zatímco československý text přičítá Západu pouze podíl na rozpoutání války, polský text jej de facto považuje za původce krize, neboť k ní údajně vedlo právě spojenectví západních států s Izraelem. Podle polského prohlášení je tato politická orientace více než nevhodná – autor či autoři zde proto používají výrazy obsahující silný emoční náboj – *taka polityka Izraeala jest sprzeczna z żywotnymi interesami narodów Bliskiego Wschodu, godząca w interesy pokoju i na dalszą metę samobójcza (taková izraelská zahraniční politika je v přímém rozporu se životními zájmy Izraele, z dlouhodobé perspektivy je sebevražedná)*. Polský režim prostřednictvím tohoto tvrzení, jež lze nepochybně považovat za hyperbolu, ukazuje, že spojenectví se západními státy nevede k ničemu dobrému, naopak s sebou nese katastrofální důsledky. Na základě zmíněných informací je zřejmé, že polská vláda zaujímala vůči

¹⁵² V Polsku se v dané době jedná zejména o rostoucí vliv a význam ministra vnitra Mieczysława Moczara, jenž byl vůdcem nacionalisticky, antisemitsky a protikosmopolitně orientovaného křídla uvnitř PZPR partyzánů.

¹⁵³ Ve všech analýzách polských textů budeme vždy nejprve uvádět původní text, v závorce náš vlastní překlad.

západním státům v dané době nepřátelštější stanovisko než Československo, což souvisí s již zmíněnou rozdílnou vnitropolitickou situací v obou státech v roce 1967.

Z hlediska konfrontace polského a československého prohlášení si nelze nevšimnout, že polský text kromě „negativního“ spojení s Izraelem nepřipisuje izraelské vládě žádný atribut – čtenář v něm nenarazí na jedinou zmínku o *extremismu*. Polský autor či autoři jsou v referování o izraelské vládě mnohem opatrnější než jejich československé protějšky. Zatímco československý text je nepřátelštější vůči Izraeli, polský naopak ostřeji hodnotí západní státy.

Zobrazení sporu a izraelské cíle jsou stejně jako v československém textu zakomponovány do kontextu studené války – autor či autoři jdou ovšem tak daleko, že v počínání Izraele vidí snahu *podporzqdkować imperializmowi państwa arabskie (podřídit arabské státy imperialismu)*. Lze konstatovat, že zatímco československé prohlášení pojmenovává důvody rozpoutání války celkem konkrétně a zdánlivě racionálně, ať už jde o naftové monopoly, či dění v Akabském zálivu, jež je zde ovšem použito proti Izraeli, polský dokument je s největší pravděpodobností nepovažuje za podstatné. Válku dle něj vyvolalo již zmíněné *spojenectví s imperialismem*. Z hlediska polského režimu se opět jedná o samozřejmou skutečnost, kterou není třeba žádným způsobem zdůvodňovat. Čtenář ji musí plně akceptovat, považovat za samozřejmý fakt, přičemž mu nesmí být poskytnuta jediná záminka k diskuzi.

Arabským státům je zcela logicky přiřčeno postavení obětí, které však *umocniły swą jedność i działając w ramach swych suwerennych praw skutecznie przeciwstawiły się tym planom (dokázaly se sjednotit a skrze svá suverénní práva se účinně postavit izraelským plánům)*. Tato skutečnost je opět pouze konstatována, nikoliv zdůvodňována. Je zřejmé, že se komunistický režim snažil vykreslit arabské státy jako silného soupeře, jenž je schopen Izraeli účinně vzdorovat. Jakákoliv zmínka o neúspěších, jež arabské země ihned po vypuknutí konfliktu potkaly, by pro formování žádoucího obrazu nebyla vhodná. Prohlášení prezentuje podobně jako československý text jako samozřejmé a legitimní požadavky arabských států na navrácení ke stavu před vypuknutím Suezské krize. Zdůrazňuje je tvrzením, že jde o *uzasadnione prawnie i moralnie, realistyczne stanowisko (právně a morálně obhajitelný realistický postoj)*. Čtenář se ovšem nedozví, co se pod adverbii *právně a morálně* skrývá. Chybí zde jakékoliv zdůvodnění, stejně jako alespoň nástin dění v a před rokem 1956. Neuvedením všech skutečností důležitých pro pochopení konfliktu režim naprosto zjevně manipuluje s veřejným míněním a vytváří zkreslený a nepravdivý obraz celé situace.

V posledním odstavci autor či autoři polského textu zdůrazňují, že *rząd uczyni wszystko co leży w jego możliwości, aby wraz z innymi zaprzyjaźnionymi państwami i wszystkimi silami pokoju i niezawisłości narodów przyczynić się do położenia kresu agresji (vláda spolu s dalšími spřátelenými státy a mírovými silami učiní vše, co bude jejich silách, aby ukončila agresí)*. Použité výrazy jsou expresivnější, než je tomu v případě československých vládních špiček, jež pouze vyjadřovaly naději na ukončení sporu. Zakončení polského textu vyznívá mnohem kategoričtěji a je možné konstatovat, že Polsko díky své vnitropolitické situaci, tedy sporům mezi jednotlivými frakcemi uvnitř PZPR, přikládá ukončení konfliktu větší váhu než Československo. Přehlédnout nelze skutečnost, že zatímco argumentace a požadavky československého režimu jsou zčásti podepřeny zmínkami o Chartě a organizaci OSN, polský text tuto potřebu nemá. Polské komuniké lze považovat za radikálnější a rigidnější, mezinárodní právo, nadnárodní organizace či sebemenší vysvětlování událostí čtenáři pro něj nehrají roli, což odráží již zmíněné rozdílné tendence dané doby ve vnitřní politice obou států.

3.1.3 Odsouzeníhodná agrese¹⁵⁴

Válečný konflikt na Blízkém východě, který začal v pondělí ráno útokem izraelských jednotek na pozice vojsk Sjednocené arabské republiky v pohraniční oblasti a náletem izraelských letadel na předměstí Káhiry, se rázem stal vedle vietnamské války nejvýznamnějším krizovým bodem světa. Obavy, že by tato izraelská agrese mohla způsobit ještě vážnější mezinárodní krizi, než jakou v roce 1956 způsobila bitva o Suez, jsou jistě v mnohém oprávněné. Ani tentokrát nejde jen o izraelsko-arabský spor.

Závažné je, že izraelská vojenská akce proti SAR byla rozpoutána v době, kdy se začínaly již rýsovat možnosti diplomatického řešení současné krize v této části světa, kdy z nejrůznějších stran byli jak Izraelci, tak Arabové vyzýváni, aby se zdrželi vojenských srážek. Z Káhiry bylo jasně řečeno, že SAR nehodlá podniknout žádnou další akci, jestliže také izraelská strana se zdrží všech vojenských provokací. Z izraelské strany přišla právě opačná odpověď. A nejde jen o nějakou pohraniční šarvátku, ale válku v plném rozsahu. To, co izraelské ozbrojené síly v pondělí ráno rozpoutaly, je dalekosáhlý a zřejmě dlouho připravovaný vojenský kombinovaný úder silných pozemních a leteckých jednotek, kterým měla být ihned v první fázi války značně oslabena obranná síla SAR. Ani oficiální komuniké izraelské vlády nepopírá, že válečné akce byly zahájeny Izraelem. Pokus obhájit útok tím, že prý izraelské jednotky byly nuceny zahájit akci, aby zadržely chystanou akci protivníka, je příliš průhledný. Je zřejmé, že izraelská vláda chce zabránit mírovému řešení současné arabsko-izraelské krize, protože vzhledem k vývoji situace by takové řešení mohlo nyní vyznít ve prospěch Sjednocené arabské republiky.

Současně se činí pokus vydávat izraelskou agresi za obranný boj malého národa, který je ohrožen přesilou nepřátel usilujících o jeho zničení. Není však náhoda, že legenda o izraelském Davidovi, který je nucen se bránit arabskému Goliášovi je nejhalasněji šířena právě Spojenými státy, největší kapitalistickou mocností světa, jejíž letadla dnes a denně svrhávají bomby na malou asijskou zemi – Vietnam, a která si osobuje právo svévolně

¹⁵⁴ DOUDĚRA, Karel: Odsouzeníhodná agrese. *Rudé právo*. 1967, 6. červen, roč. 47, č. 154, s. 2.

zasahovat ozbrojenou silou i do záležitostí malých národů Latinské Ameriky – jako tomu bylo např. v Dominikánské republice. Ne „malý“ Izrael není žádným Davidem, je v podstatě jen pěšákem na šachovnici amerického imperialismu a hraje jeho hru. To, že v prvních fázích této partie se izraelský pěšák dostal do nedobré pozice, jen dokazuje, že pozice amerického imperialismu v této části světa zdaleka není tak pevná, jak si ve Washingtonu a Tel Avivu představovali.

O jednom však nemůže být sporu: izraelské vládní kruhy roznítily válečnými hrozbami proti Sýrii krizi na Středním východě, a nyní ji dokonce rozdmýchaly v ozbrojený konflikt, protože se spoléhají na to, že se v agresivní politice proti pokrokovým arabským státům mohou opřít o Spojené státy a hlavně o 8. americkou flotilu ve Středomoří.

Svědčí o tom i skutečnost, že před několika dny při náhlé Eškolově cestě do Washingtonu se v americkém tisku objevily zprávy, že prý se izraelský ministerský předseda dovolával jakési tajné dohody mezi Ben Gurionem a Eisenhowerem, podle které se Spojené státy zavázaly pomoci Izraeli. Současně londýnský Evening Standart napsal, že obdobnou tajnou dohodu uzavřel také president Johnson s Eškolem. Britský list píše: „Americký závazek obsahuje kompletní společné operační plány, které vypracovaly generální štáby USA a Izraele.“

Proto původ krize i z ní vyvolaného válečného konfliktu je přímým důsledkem piklů amerického imperialismu, kterému ovšem nejde ani tak o zabezpečení židovského státu jako o zabezpečení zájmu amerických naftových monopolů v této na naftu nejbohatší oblasti světa. A také o strategický význam této oblasti na křižovatce tří světadílů. Nejde tudíž jen o izraelskou agresi. Před deseti lety, když v Libanonu byl občanskou válkou ohrožen proamerický reakční režim, zasáhla na „obranu“ amerických naftových a strategických zájmů přímo 6. americká flotila. Tentokrát měl za ni nečistou práci s odstraněním pokrokového režimu v Sýrii vykonat Izrael. Pohotová protiakce Sjednocené arabské republiky, k níž se přidaly i další arabské státy, tento plán zmařila, avšak izraelské vládní kruhy, místo aby se z tohoto debaklu poučily, vyvolaly zprvu válečnou psychózu a nyní i ozbrojený konflikt.

Ze zpráv, které dosud došly, je zřejmé, že téměř všechny arabské státy se postavily po bok Sjednocené arabské republiky. Je těžko předvídat, jaký bude další vývoj tohoto nového nebezpečného válečného konfliktu. Jisté však je, že národy, které mají zájem na míru v této kritické oblasti světa, musí se vši rozhodností odsoudit agresora i imperialistické intriky, které tento konflikt podnítily.

K těm, kdo jsou v souladu se svým zájmem na míru v této části světa přesvědčeni, že se Izraeli a jeho imperialistickým podněcovatelům nepodaří z oblasti nynějšího ozbrojeného konfliktu vytvořit trvalé ohnisko války a že agresori budou pokrokovou veřejností přinuceni k spravedlivému mírovému srovnání, patří také socialistické Československo. V situaci, která vznikla, jsme – bylo to zdůrazněno už v průběhu krize v prohlášení čs. ministerstva zahraničních věcí a nyní znovu ústy V. Davida – znovu solidární s arabským lidem a vyslovujeme mu svou plnou podporu.

Karel Douděra, 6. června 1967

Komentář pojednává o vzniku krize, přičemž se ji autor snaží umístit do širšího rámce. Stejně jako oficiální prohlášení československé vlády, jež v tisku vyšlo o den později, i titul výše uvedeného komentáře *Rudého práva* signalizuje, jakou roli ve válce podle něj Izrael sehrává – nikterak nepochybuje o tom, že je agresorem. Šestidenní válka je zakomponována

do kontextu studené války, neboť se dle autora stal konflikt *vedle vietnamské války nejvýznamnějším krizovým bodem* světa a stejně jako v roce 1956 *ani tentokrát nejde jen o izraelsko-arabský spor*.

Autor nejprve zdůvodňuje své stanovisko. Izrael přes diplomatické úsilí a *volání z nejrůznějších stran* rozpoutal válku – je možné tvrdit, že oním voláním z nejrůznějších stran autor nemá na mysli pouze východní blok. Text se snaží zdůraznit, že Sovětský svaz a jeho satelity nejsou ve svém úsilí o mírové řešení osamoceny, čímž dodává stanovisku Československa větší důvěryhodnost. Zatímco obraz Izraele je značně negativní, z arabských států se stávají oběti, jež jasně deklarovaly, že se zdrží všech vojenských akcí. Zmínka o vojenských paktech, jež mezi sebou jednotlivé arabské země uzavíraly, zde chybí.

Douděra se pokouší čtenáře přesvědčit o vážnosti krize, používá přitom velmi expresivní výrazy a pro komunistický jazyk typické řetězení adjektiv, jež v tomto případě podtrhují údajnou izraelskou agresi – spor není *pohraniční šarvátkou*, jedná se o *dlouho připravovaný vojenský kombinovaný úder silných pozemních a leteckých jednotek*. Článek ironizuje a bagatelizuje důvod útoku – nucené odražení nepřítele, jenž se chystal zaútočit je *prý průhledné*, Douděra však neuvádí proč. Cíleně ovšem používá intertextualitu – zmiňuje izraelské komuniké, v němž Izrael přiznal, že zaútočil první. Je zřejmé, že autor přistoupil k prohlášení selektivně a záměrně pominul zbytek izraelského textu, jenž by mohl ohrozit jeho tezi.

Novinář rovněž zlehčuje a zesměšňuje populární přirovnání, kdy je Izrael chápán jako *David*, jenž se musí ubránit silnějšímu *Goliášovi*. Autor toto přirovnání vyvrací a používá nové – spor zobrazuje jako šachovou partii, v níž Izrael expresivně nazývá *pěšákem na šachovnici amerického imperialismu*. Židovský stát se v Douděrově pojetí stává pouhou figurkou, za níž stojí mocnější subjekt a díky níž se Američané snaží dosáhnout svých zájmů. Autor Spojené státy demonizuje – činí tak odkazováním na události ve Vietnamu, kdy je tento stát nazván *malou asijskou zemí*, přičemž zvolená adjektiva spolu se zmínkou o *shazování bomb* evokují dojem nebohé země, jež byla napadena silnějším protivníkem a nedokáže se sama bránit. Kromě referování o Vietnamu, autor píše také o americké intervenci v zemích latinské Ameriky. V obou případech ovšem přistupuje k událostem selektivně, neboť pomíjí kontext. Záměrně si vybírá pouze informace o útoku, jež ze Spojených států činí agresora snažícího se hrát roli hegemonu ve světové politice, byť i za cenu lidských obětí.

V duchu studené války se autor snaží racionálně dokázat, že Spojené státy podporují Izrael, což přispívá k jejich demonizaci. Zmiňuje například trvalou přítomnost 6. americké flotily ve Středozemním moři, jež o deset let dřív intervenovala v Libanonu během tamní

občanské války. Douděra dále používá intertextualitu – své tvrzení o americké podpoře Izraeli opírá o informace ze západních médií – uvádí např. údajné tajné dohody mezi izraelskými a americkými politiky. Ve shodě s komunistickou strategií tvorby mediálního výstupu však cituje pouze úryvky z textu, přičemž je zřejmé, že jej nebere v potaz jako celek.

Z uvedených informací autor vyvozuje, že Američanům nejde o *zabezpečení židovského státu*, ale ochranu vlastních zájmů – jmenovitě uvádí americký zájem o naftu a zisk vlivu. Lze konstatovat, že se autor opět dopouští značné hyperbolizace celého sporu, přispívá k tomu i uvedené velmi expresivní a silně negativně zabarvené slovní spojení *pikle amerického imperialismu*. Jako důkaz o mocenských choutkách Spojených států a zároveň paralelu k šestidenní válce autor čtenáři předkládá již výše zmíněnou občanskou válku v Libanonu z roku 1958. Stejně jako k západnímu tisku, i k dějinným událostem však přistupuje značně selektivně. Opět neuvádí podstatu sporu, zdůrazňuje však, že hlavním zájmem Američanů byla „*obrana*“ jejich zájmů, skrze ochranu tamního *proamerického reakčního režimu* – díky cílenému ritualizovanému spojení adjektiva *proamerický* s přídavným jménem *reakční*, které v Československu jednoznačně vzbuzovalo negativní konotace a bylo vždy používáno v souvislosti se subjekty nepřátelskými vůči režimu, autor předem negativně hodnotí cokoli amerického či sympatizujícího se Spojenými státy, přičemž se tímto popisem zároveň dopouští kritiky a odsouzení tehdejší libanonské vlády. Umístěním výrazu *obrana* do uvozovek se na něj snaží Douděra čtenáře upozornit a vyzdvihnout americké nečisté úmysly.

V souvislosti s děním v Sýrii, jež předcházelo vypuknutí třetího arabsko-izraelského konfliktu, autor konstatuje, že *nečistou prací s odstraněním zdejšího pokrokového režimu* měl nyní vykonat Izrael – zatímco Sýrie je skrze použití adjektiva *pokrokový* zařazena do sovětského tábora, Izrael je prezentován jako loutka Spojených států. Z izraelského preventivního útoku se zároveň stává akt agrese. Ačkoliv to není v textu explicitně řečeno, *pohotovou protiakcí Sjednocené arabské republiky* má autor nejspíše na mysli syrské a egyptské činy, kvůli nimž Izrael zaútočil, tedy uzavření Tiranské úžiny atd. – Douděra tak manipuluje s fakty a zcela převrací smysl izraelského útoku. Použité negativně vnímané expresivní substantivum *psychóza* spolu s adjektivem *válečná* dokresluje režimem budovaný obraz Izraele jako agresora.

V závěru se Douděra skrze pojmenování Blízkého východu *kritickou oblastí* snaží zdůraznit, že se jedná o vážný konflikt, který ovlivňuje celosvětovou politickou scénu a implicitně vyzývá čtenáře, aby sporu věnovali pozornost. Použitím silně expresivních výrazů *intriky* a *podněcovatelé* spolu s adjektivem *imperialistický* ve spojitosti s izraelským útokem

je opět zdůrazněn podíl Spojených států na rozpoutání války. Obraz arabských států je naproti tomu díky zmínce o jejich *jednotě a podpoře a solidaritě*, jež jim vyjadřuje Československo, pozitivní. Informace o *pokrokové veřejnosti* přispívají k vymezení československého lidu vůči *imperialistickým* státům. Skrze odkazování na dřívější prohlášení ministerstva zahraničí a projev ministra zahraničí Václava Davida autor dodává informaci o podpoře Československa arabským státům větší váhu a důvěryhodnost.

3.1.4. Agresja na Bliskim Wschodzie¹⁵⁵

IMPERIALISTYCZNA polityka znów doprowadziła do zbrojnego konfliktu na Bliskim Wschodzie – Izrael rozpoczął agresję przeciwko ZRA. W poniedziałek rano samoloty izraelskie zbombardowały liczne miasta i lotniska w ZRA, a armia lądowa ruszyła do skoncentrowanego ataku w kierunku półwyspu Synaj. W ciągu poniedziałku walki rozgorzały się na dwóch frontach: synajskim i jordańskim. Jednocześnie przeważne akcje prowadziły eskadry lotnicze obu stron.

Rząd Izraela ponownie wkroczył na drogę grożącą Bliskiemu Wschodowi niebezpiecznymi następstwami, na drogę (podobnie jak to było w wypadku agresji sueskiej z 1956 r.) przekreślając postanowienia rozejmu izraelsko-arabskiego z 1949 r.

Takiej oto odpowiedzi udzielił rząd izraelski Zjednoczonej Republice Arabskiej, która domagając się powrotu do stanu sprzed agresji z 1956 r. stwierdziła, że uznaje postanowienia rozejmu z 1949 r. i proponowała reaktywowanie mieszanych komisji arabsko-izraelskich w celu nadzorowania realizacji rozejmu. Izrael podjął kroki wojenne w tym właśnie czasie, gdy trwały konsultacje w sprawie pokojowego rozładowania napięcia, gdy sytuacja bliskowschodnia była przedmiotem obrad Rady Bezpieczeństwa.

Napięcie na Bliskim Wschodzie – jak wiemy – utrzymuje się od lat. U jego źródeł leży polityka mocarstw imperialistycznych, głównie Stanów Zjednoczonych i W. Brytanii. Starają się one utrzymać za wszelką cenę ten rejon pod swą kontrolą oraz zdławić dążenia narodów arabskich do umocnienia swej niezależności i wprowadzenia postępowych reform gospodarczo-społecznych.

Bliski Wschód to 28 proc. światowego wydobycia ropy naftowej i przeszło 60 proc. światowych zasobów płynnego paliwa. Poza tym Bliski Wschód – leżący na skrzyżowaniu międzynarodowych szlaków komunikacyjnych (m. in. Kanał Sueski) i w pobliżu granic Związku Radzieckiego – ma dla imperialistycznych sztabów wojennych doniosłe znaczenia strategiczne.

Wypróbowaną metodą polityki imperialistycznej na Bliskim Wschodzie jest podsycanie i wygrywanie napięcia między Izraelem i światem arabskim. Przyczyną zaś napięcia są nierozwiązane pozostałości problemu palestyńskiego, m. in. istnienie setek tysięcy uchodźców arabskich, którzy musieli opuścić swe domostwa podczas wojny izraelsko-arabskiej w latach 1948-49. Napięcie potęgowała awanturnicza polityka Izraela, która wiążąc się z bliskowschodnimi interesami imperializmu (jaskrawym tego dowodem był udział Izraela w antyegipskiej agresji z 1956 r.) znalazł się w głębokim konflikcie z całym światem arabskim.

Zamiast szukać *modus vivendi* z sąsiadami arabskimi i w ten sposób torować drogę do trwałego porozumienia, od czego zależy bezpieczeństwo państwa izraelskiego i same jego istnienie. Tel Awiw – zachęcony przez ośrodki imperialistyczne – prowadził w ostatnich latach wobec państw arabskich politykę siły. Pod pretekstem

¹⁵⁵ Agresja na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 6. červen, roč. XX, č. 155, s. 2.

incydentów granicznych armia izraelska dokonywała najazdów na przygraniczne miejscowości w sąsiednich krajach arabskich.

Ostatnio rząd izraelski – co ujawnił m. in. premier rządu izraelskiego Eszkol – przygotowywał się do szeroko zakrojonej akcji militarnej przeciwko Syrii. Liczył na to, że ZRA – zajęta udzielaniem pomocy republikańskiemu Jemenowi – nie pośpieszy narodowi syryjskiemu z pomocą.

Przygotowywana akcja była częścią szerszych planów imperialistycznych, których celem jest obalenie postępowego rządu w Syrii oraz osłabienie, a gdyby się udało, także obalenie rządu prezydenta Nasera i podważenie autorytetu ZRA w świecie arabskim.

Uderzając w postępowe siły arabskie, imperializm chciał również wymierzyć cios w siły postępowe w całym Trzecim Świecie. Innymi słowami, wzmożone machinacje na Bliskim Wschodzie są częścią imperialistycznej kontrofensywy prowadzonej od dłuższego czasu. Jej najbardziej brutalnym przejawem jest zbrodnicza agresja USA w Wietnamie. Kontrofensywa ta zademonstrowała się również w wielu innych krajach Azji, a także Afryki i Ameryki Łacinijskiej w postaci interwencji zbrojnych (Dominikana), reakcyjnych przewrotów wojskowych, presji kapitału. Reagując na awanturnicze przygotowania Izraela i wykonując zobowiązania sojusznicze w stosunku do Syrii, Zjednoczona Republika Arabska postawiła swe siły zbrojne w stan pogotowia. Jej śladem poszły inne rządy arabskie, łącznie z monarchistycznymi, które nie mogły nie brać pod uwagę nastrojów ludności, jej dążeń do jedności i wspólnej obrony praw suwerennych.

Kair zażądał również wycofania wojsk ONZ, stacjonujących na jego terytorium w strefie granicznej z Izraelem od czasu trójstronnej agresji przeciwko Egipcjowi z 1956 r. Warto przypomnieć, że funkcje buforowe, jakie pełniły oddziały wojsk ONZ (UNEF) były jednostronne, bowiem Izrael nigdy nie zgodził się na stacjonowanie tych oddziałów na swoim terytorium. Likwidacja UNEF leżała w sferze naturalnych praw suwerennych ZRA.

Równoległe ZRA dokonała aktu przywrócenia swej suwerenności nad wodami terytorialnymi cieśniny Tiran, likwidując tym samym resztki serwitutów politycznych, jakie przyniosła trójstronna inwazja przeciwko Egipcjowi z 1956 r.

Kair ogłosił, że będzie skrupulatnie przestrzegał warunków rozejmu z roku 1949. Stwierdził również, że nie dopuszczając przepływu przez cieśninę Tiran statków Izraela, nie będzie wzbraniał ruchów statków innych państw, jeśli nie będą one przewozić broni i materiałów strategicznych dla Izraela.

Izrael oraz jego sojusznicy amerykańscy i brytyjscy wszczęli przeciwko ZRA i innym państwom arabskim wściekłą nagonkę i akcję nacisków, kontynuując przy tym szeroko zakrojone przygotowania wojenne. Na wody w pobliżu Zjednoczonej Republiki Arabskiej wpłynęła VI flota amerykańska oraz liczne okręty wojenne W. Brytanii. Na fali psychozy wojennej rozpetanej w Izraelu do rządu weszli przedstawiciele ekstremistycznych ugrupowań politycznych, a dowódca wojsk izraelskich podczas wojny antyegipskiej z 1956 r., gen. Dajan, objął stanowisko ministra obrony. Na krótko przed rozpoczęciem agresywnych działań, gen. Dajan wypowiedział się za wszczęciem wojny prewencyjnej.

Kraje arabskie stanęły w obronie swej suwerenności. Ich walka jest częścią oporu, jaki narody wszystkich kontynentów stawiają nowej ofensywie imperialistycznych reakcji.

Stanowisko ZSSR i innych państw socjalistycznych w tej sprawie jest jasne. Walce tej – jak to podkreślił Przewodniczący Rady Państwa Edward Ochab w odpowiedzi na pismo prezydenta Nasera – udzielamy pełnego poparcia.

Ci, którzy rozpalili płomień wojny, muszą poważnie zastanowić się jak niebezpieczna jest ich gra. Nikogo w błąd nie wprowadzą deklaracje Waszyngtonu i Londynu o rzekomej neutralności w konflikcie bliskowschodnim, gdy jednocześnie szantażują one kraje arabskie zmasowaną flotą wojenną.

Jedynie natychmiastowe przerwanie agresji izraelskiej oraz porzucenie przez mocarstwa anglosaskiej polityki ingerencji w sprawy wewnętrzne państw Bliskiego Wschodu i podsycania tam sprzeczności może uratować drogę do przywrócenia pokoju w tym newralgicznym rejonie.

J.U., 6. června 1967

Výše uvedený komentář se v hlavním polském stranickém deníku *Trybuna Ludu* objevil ve stejný den jako Douděřův text v československém *Rudém právu*. Cílem autora je také zasazení sporu do širšího kontextu a uvedení jeho příčiny.

Obdobně jako předchozí texty i autor výše uvedeného komentáře již jeho názvem deklaruje, že Izrael vnímá jako *agresora*. Článek upoutá na první pohled grafickým zvýrazněním slova *imperialistyczna* (*imperialistická*), jež signalizuje, že dění na Blízkém východě je součástí širšího sporu – konfliktu mezi Západem a východním blokem. Opět dochází k uplatnění *dichotomie my a oni*. Autor od samého počátku vyzdvihuje stěžejní úlohu západních států při vypuknutí války a díky grafickému odlišení výrazu *imperialistický* tak činí explicitněji než Karel Douděra. Po popisu útoku, jenž je obšírnější než Douděřův, polský novinář stejně jako jeho československý kolega podtrhuje negativní obraz Izraele, když zmiňuje, že židovský stát zaútočil i přes probíhající diplomatické jednání na půdě Rady bezpečnosti a ujišťování arabských států o neútočení. Informace o Radě bezpečnosti ve čtenáři vzbuzuje dojem, že Izrael svévolně pošlapává mezinárodní právo, zatímco tvrzení autora je díky ní legitimizováno.

Podle autora jsou viníky konfliktu západní mocnosti – zejména Velká Británie a Spojené státy, jež si na Blízkém východě hodlají za každou cenu udržet vliv. Je příznačné, že ani zde, ani v československém komentáři již mezi obviněnými nefiguruje Francie, která sice patřila mezi hlavní aktéry Suezské krize, po ukončení války v Alžíru roku 1962 ovšem prezident Charles de Gaulle zaujal proarabské stanovisko a několik dnů před vypuknutím šestidenní války deklaroval v případném sporu neutralitu.¹⁵⁶ Velká Británie a Spojené státy se dle autora snaží arabským státům nejen zabránit v nezávislosti, ale také *wprowadzeniu postępowych reform gospodarczo-społecznych* (*v ustavení pokrokových hospodářsko-spoločenských reform*). Použití adjektiva *postępowy* (*pokrokový*) má čtenáře přesvědčit o blízkosti východoevropských a arabských režimů a vyzdvihnout arabskou snahu nastolit ve svých vlastech sovětské poměry.

¹⁵⁶ ČEJKA, Marek: *Dějiny moderního Izraele...*, s. 177.

V textu je patrná autorova snaha racionálně zdůvodnit zájem Západu o blízkovýchodní region – uvedení přesného množství ropy a zemního plynu, jež se zde skrývá, a předložení výhod, jaké skýtá geografická poloha daného areálu, dodává autorovým tezím patřičnou důvěryhodnost. Je třeba podotknout, že díky takto podaným informacím vyznívá polská pasáž o zájmu západu o země Blízkého východu poněkud důvěryhodněji než československá. Hodná pozornosti je informace o *istnieniu setek tysięcy uchodźców arabskich, którzy musieli opuścić swe domostwa (existence stovek tisíců palestinských uprchlíků, jež musely opustit své domovy)*. Autor polského komentáře postupuje rafinovaněji než československý – zpráva podobného rázu totiž ve čtenáři vyvolává soucit s Palestinci a navozuje odpor vůči Izraeli.

Stejně jako československý komentář je však i polský text v souvislosti se Západem prosycen výrazy *podněcování* a *imperialismus*, neboť západní mocnosti se snaží pro udržení výše uvedených zájmů o trvalé napětí mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy. Západ přímou mimo jiné podporoval Izrael v jeho *najazdach (nájezdy)* na arabské příhraniční oblasti – substantivum *nájezd* evokuje barbarské praktiky, přičemž slouží k démonizaci Izraele.

Na rozdíl od československého textu se v polském neobjevuje intertextualita – autor například izraelský útok na Sýrii dokládá prohlášeními izraelského premiéra Leviho Eškola, neuvádí však, kde jej našel, což může snižovat jeho důvěryhodnost. Jak již bylo řečeno, šestidenní válka je zakomponována do širšího kontextu a dle polského novináře se jedná o další pokus *imperializmu* získat světový vliv. Toto tvrzení je podepřeno událostmi z asijských, afrických a latinskoamerických zemí, jež jsou zmínány vnitřními spory. Recipient se však opět setkává se selektivním přístupem k informacím, neboť obdobně jako v československém textu je i zde pominut celkový kontext. Zvláště negativně poté vyznívá bez jakéhokoliv uvedení do problematiky expresivně pojatá pasáž o *zbrodniczej agresji (zločinecká agrese)* Spojených států ve Vietnamu, jež Američany démonizuje.

V komentáři je rovněž patrná snaha autora představit události, jež předcházely konfliktu, ku prospěchu arabských států a Sovětského svazu. Izraelské varování Sýrie, jež je považováno za předeheru k válce, autor prezentuje jako důvod egyptského zbrojení a koncentrace vojsk u izraelských hranic. Ve shodě se selektivním výkladem dějin, jenž komunistický režim praktikoval, jsou ovšem zamlčeny syrské výpady proti izraelskému území, na něž židovský stát reagoval. Autor se snaží legitimizovat stanovisko a reakce arabských států racionálně – zmiňuje egyptské přání stáhnout jednotky OSN ze svého území, na něž měl Egypt skutečně právo, a snahu této země získat Tíranskou úžinu zpět pod svou kontrolu. V textu jsou poté výsledky dohody po Suezské krizi posměšně nazývány *serwituty (pozemkové služebnosti)* – a tímto způsobem bagatelizovány.

Závěr komentáře přináší opět důkazy o imperialistických choutkách Západu – jmenovitě jde o přítomnost 6. americké flotily a oproti českému textu i o informaci o ustavení nové izraelské vlády, v jejímž rámci se stal ministrem obrany Moše Dajan – bez jakéhokoliv vysvětlení tato vláda získala v textu přídomek *ekstremistyczna* (*extrémistická*), jenž u běžného čtenáře vzbuzuje negativní emoce. Dalšímu očerňování Izraele pak slouží sousloví o rozpoutání *psychozy wojennej* (*válečná psychóza*), jež se objevuje rovněž v československém komentáři. K očerňování Izraele a Západu pak slouží pejorativní výrazy *wściekła nagonka* (*vzteklá štvance*) a *akcja nacisków* (*nátlaková akce*), přičemž obě metody prý tyto státy začaly praktikovat vůči arabským zemím. Na základě analýzy obou textů je možné konstatovat, že polský komentář v souvislosti s *imperialismem* zmiňuje se stejnou frekvencí Velkou Británií a Spojené státy, československý text ovšem tento výraz spojuje mnohem více se Spojenými státy, jimž především dává za vinu rozpoutání krize.

Oba texty shodně odsuzují izraelské počínání a jako řešení krize vidí zastavení podpory Západu Izraeli. Stejně jako autor československého komentáře i polský novinář se snaží dodat svému stanovisku váhu tím, že odkazuje na projev předsedy Státní rady Edwarda Ochaba. Závěrečný apel díky tomu vyznívá mnohem naléhavěji a důvěryhodněji.

3.1.5 ČSSR přerušila diplomatické styky s Izraelem – Nóta ministerstva zahraničních věcí¹⁵⁷

PRAHA 10. června (ČTK) – Ministerstvo zahraničních věcí Československé socialistické republiky předalo dne 10. června 1967 izraelskému chargé d'affaires a.l. v Praze nótu, v níž se praví:

„Vláda Československé socialistické republiky, vedena zájmem o zachování světového míru, zaujala od samého začátku rozhodný odpor proti agresi, kterou izraelská vláda rozpoutala dne 5. června l. r. proti arabským zemím.

Dne 6. června se vláda Československé socialistické republiky obrátila na vládu Izraele s důraznou výzvou, aby Izrael okamžitě zastavil útočné akce a splnil rezoluci Rady bezpečnosti OSN.

Československá vláda zároveň upozornila, že postup Izraele vážně ohrožuje vztahy mezi Československou socialistickou republikou a Izraelem.

Jak vyplývá z dosavadních zpráv z bojiště i z jednání Rady bezpečnosti, Izrael přes veškeré úsilí mírumilovných zemí a rozhodnutí Rady bezpečnosti své útočné akce nezastavil a pokračuje v útocích proti Syrské arabské republice.

Vláda Československé socialistické republiky, považujíc pokračující izraelskou agresi za hrubé porušení míru a cynické pohrdání Chartou OSN a rezolucemi Rady bezpečnosti rozhodla se přerušit diplomatické styky mezi Československou socialistickou republikou a Izraelem.“

Rudé právo, 11. června 1967

¹⁵⁷ ČSSR přerušila diplomatické styky s Izraelem – Nóta ministerstva zahraničních věcí. *Rudé právo*. 1967, 11. červen, roč. 47, č. 159, s. 1.

Nóta, jejímž prostřednictvím ministerstvo zahraničních věcí přerušilo diplomatické styky s Izraelem, se objevila ve všech československých denících. Ačkoliv je dokument kratšího rozsahu, vyznívá velmi důrazně.

V nótě je výrazně akcentována snaha Československa ukončit konflikt a *zachovat světový mír*. Využívána jsou přitom naléhavě znějící adjektiva a adverbia, jež podtrhují tuto intenci. Jejich úlohou je zároveň ukázat, že Československo aktivně usiluje o ukončení bojů, což může v očích potenciálního odběratele zvýšit jeho prestiž. Příkladem je informace, že československá vláda zaujala *rozhodný odpor proti agresí*. Dále se čtenář setkává s tvrzením, že se Československo obrátilo na židovský stát s *důraznou výzvou*, aby Izrael *okamžitě zastavil útočné akce*. Stejně vyznívá rovněž upozornění vlády, že *postup Izraele vážně ohrožuje vztahy obou zemí*.

Izrael je československou vládou jednoznačně vnímán jako agresor, což ostatně dokazuje již citovaná pasáž obsahující obrat *rozhodný odpor proti agresí*. Nóta zároveň vykresluje židovský stát jako zemi, jež nejen že ignoruje úsilí *mírumilovných států*, jimiž je myšlen především východní blok, ale také pošlapává rozhodnutí Rady bezpečnosti, když navzdory jejímu rozhodnutí *nezastavil útočné akce a pokračuje v útocích proti Syrské arabské republice*. Díky odkazu na nadnárodní organizaci československá vláda dodává své argumentaci oporu a legitimizuje své stanovisko.

Závěr dokumentu čtenáře emotivně informuje o přerušení diplomatických styků. K takovému vyznění přispívají obraty, v nichž se opět vyskytují důrazně znějící adverbia a adjektiva, jež demonizují Izrael – *hrubé porušení míru, cynické pohrdání Chartou OSN a rezolucemi Rady bezpečnosti*. Dodejme, že zatímco je Československo v textu prezentováno jako jedna z *mírumilovných zemí*, Izrael zde zatím nefiguruje jako součást imperialistického tábora, vystupuje zde spíše jako samostatný subjekt. Chybí zde zařazení konfliktu do kontextu studené války.

3.1.6 Oświadczenie rządu PRL w sprawie zerwania stosunków dyplomatycznych z Izraelem¹⁵⁸

W dniu 12 bm. wiceminister Spraw Zagranicznych Marian Naszkowski wezwał ambasadora Izraela w Warszawie i oświadczył mu z polecenia rządu Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej co następuje:

Rząd polski w oficjalnych oświadczeniach zajął stanowisko potępiające agresję Izraela przeciw Zjednoczonej Republice Arabskiej i innym krajom arabskim, domagając się natychmiastowego położenia jej kresu i wycofania wojsk na pozycje z dnia 4 czerwca 1967 roku.

¹⁵⁸ Oświadczenie rządu PRL w sprawie zerwania stosunków dyplomatycznych z Izraelem. *Trybuna Ludu*. 1967, 13. červen, roč. XX, č. 162, s. 1.

Rząd Izraela nie tylko nie podjął tych kroków, ale ignorując kilkakrotnie uchwały Rady Bezpieczeństwa wzywające do zaprzestania działań wojennych kontynuował uporczywie agresję, stawiając sobie za cel obalenie postępowych rządów Zjednoczonej Republiki Arabskiej i Syrii i podporządkowanie krajów arabskich panowaniu neokolonializmu.

Po tym, gdy Izrael został zmuszony do złożenia deklaracji o zaprzestaniu działań wojennych, oficjalni przedstawiciele tego państwa składają oświadczenia świadczące o zaborczych zamierzaniach. Minister obrony Dayan zapowiada aneksję części zagarniętych terytoriów Zjednoczonej Republiki Arabskiej, Jordani i Syrii. Wojska Izraela wysiedlają masowo ludność arabską z zajętych przez Izrael terytoriów, co świadczy, że wyżej wymienione wypowiedzi nie są tylko słowami. Izrael prowadzi nadal politykę wrogą pokojowi, niezależności i integralności krajów arabskich na dalszą metę godzącą w podstawy bytu samego państwa izraelskiego.

W związku z powyższym rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej postanowił zerwać stosunki dyplomatyczne z Izraelem i oświadcza, że będzie gotów nawiązać je wtedy, gdy Izrael wycofa się z zajętych siłą terytoriów państw arabskich i zaprzestanie polityki agresji wobec tych państw.

Rząd polski oczekuje, że ambasador Izraela opuści Polskę wraz z personelem w najbliższych dniach.

Trybuna Ludu, 13. czerwca 1967

Polská vláda se k přerušení diplomatických styků s Izraelem odhodlala o pár dnů později než Československo. Dokument vydaný polskou vládou je věcnější, neboť obsahuje více detailů týkajících se války a činů Izraele než československá nota.

V polském prohlášení je stejně jako v československém dokumentu patrná snaha vlády zobrazit se jako subjekt usilující o zachování míru, což dokazuje zmínka, že *rząd zajął stanowisko potępiające agresję Izraela przeciw Zjednoczonej Republice Arabskiej (vláda zaujala oficiální stanovisko odsuzující izraelskou agresi proti Sjdnocené arabské republice)*. Lze však konstatovat, že v československé nótě se objevuje více obrátů upozorňujících na postoj vlády než v polském textu.

Zatímco československá vláda věnuje větší část textu svým snahám v rámci konfliktu, polský text se zaměřuje spíše na izraelské činy, čímž se snaží zdůvodnit svůj krok. Podobně jako v československém textu i v polském se objevuje zmínka, že Izrael ignoruje usnesení Rady bezpečnosti, což v očích čtenáře přispívá k jeho dehonestaci na mezinárodní scéně. Židovský stát pak demonizuje expresivně laděná pasáž, že navzdory výzvám Rady bezpečnosti *kontynuował uporczywie agresję (pokrącoval v neutuchající agresi)*. Polské prohlášení ovšem na rozdíl od československého obsahuje účel agrese – *obalenie postępowych rządów Zjednoczonej Republiki Arabskiej i Syrii i podporządkowanie krajów arabskich panowaniu neokolonializmu (svržení pokrokových vlád Sjdnocené arabské republiky a Sýrie a podřízení arabských zemí neokolonialismu)*. Vláda se tímto způsobem snaží potenciálnímu adresátovi naznačit, že Izraeli nejde o pouhé ovládnutí arabských států,

nýbrž o svržení zdejších *pokrokových režimů a nastolení kolonialismu*, k němuž má dojít ve spojení se Západem. Adjektivum *pokrokový* řadí arabské státy do tábora zemí blízkých východnímu bloku. Spolu se zprávou o *neokolonialismu* je spor zasazen do širšího konfliktu studené války, ačkoliv zde autor či autoři vliv Západu neuvádějí. Izrael si v této souvislosti vysloužil od polské vlády ostré odsouzení, neboť praktikuje *politykę wrogą pokojowi, niezależności i integralności krajów arabskich (politika nepřátelská vůči míru, nezávislosti a integritě arabských států)*. Agresor v polském textu navíc získává konkrétní podobu, neboť je zde zmíněn Moše Dajan a jeho prohlášení o anexi.

Dokument polské vlády se skrže informací, že *wojska Izraela wysiedlają masowo ludność arabską (izraelská vojska masově vysídlují arabský lid)*, snaží nejen očernit Izrael, ale vzbudit sympatie veřejnosti k arabským státům.

Je třeba dodat, že závěr polského prohlášení, jenž obsahuje informace o přerušení styků s Izraelem, nevyznívá vůči židovskému státu tak ultimativně a nepřátelský jako závěrečná část československé nóty, jež v souvislosti s Izraelem používá expresivní výrazy jako *hrubé porušení míru či cynické pohrdání*. Polská vláda navíc deklaruje opětovné navázání vztahů, jakmile *Izrael wycofa się z zajętych terytoriów państw arabskich i zaprzestanie polityki agresji wobec tych krajów (Izrael se stáhne ze zabraných arabských území a přestane s agresivní politikou vůči těmto státům)*. V československém textu ovšem není jediná zmínka o možnosti obnovit diplomatické relace.

3.2 Obraz Izraele

3.2.1 Expanze nikoliv poprvé¹⁵⁹

IZRAEL SE NEHODLÁ již nikdy vrátit na linii příměří z roku 1949! – prohlásili v posledních dnech několikrát v různých souvislostech izraelských představitelé. Nejdéle v územních nárocích šel ministr obrany Dajan v interview pro americkou televizní společnost Columbia.

PROHLÁSIL, že kromě volné plavby egyptskými vodami, Tiránskou úžinou a Suezským průplavem bude Izrael také požadovat egyptskou oblast Gazy a jordánské území na západním břehu řeky Jordánu. V západním tisku se objevily dokonce také zmínky o možnostech vytvoření jakési „konfederace“, k níž by náležela ještě také volná část Sinajského poloostrova a pohraniční pásma Syrského území.

Tak hodlá Izrael využít vojenského vítězství při agresi minulého týdne, stejně jako to učinil v menší míře už v roce 1949. Podle rozhodnutí Valného shromáždění OSN v listopadu 1947 o rozdělení Palestiny na arabský a židovský stát, měl mít Izrael původně **14 500 km²**, po dalších úpravách mu bylo přiřčeno **18 750 km²**. Jeruzalém měl být mezinárodním územím. Tak skončila jedna etapa historie této oblasti, jež byla podle francouzsko-britských dohod z roku 1926 pod britským mandátem. Tehdy bylo na tomto území 175 000 Židů, jejich počet se přistěhovalectvím, zejména poté, kdy se ujal v Německu moci Hitler, zvýšil v roce 1938 na 310 000.

¹⁵⁹ Expanze nikoliv poprvé. *Svobodné slovo*. 1967, 15. červen, roč. XXIII, č. 163, s. 2.

Liga arabských zemí tehdy v prosinci 1947 ohlásila, že nesouhlasí s tímto uspořádáním, které nedbá arabských zájmů. V celé zemi docházelo k prudkým srážkám mezi Araby a Židy. Velká Británie se rozhodla stáhnout svá vojska k 15. květnu 1948 a k tomuto datu se také snažily USA dostat celé území pod poručenskou správu OSN, v nichž tehdy měly rozhodující slovo.

Dne 14. května 1948 však byla vyhlášena samostatnost Izraele. Řádění sionistických komand (do té doby vyvraždění muže v obci Deir-Jásin 10. dubna 1948), po nichž se velká část arabského obyvatelstva uchýlila do sousedních zemí, ještě zvýšila odpor proti tomuto stavu věci a dne 15. května 1948 napadly sousední země Izrael vojensky.

Po příměří 1. června 1948 podnikl v říjnu téhož roku Izrael řadu výpadů proti Arabům a přes výzvu OSN, aby se stáhl zpět za původní hranice, ponechal si i po příměří v roce 1949 zabrané území pouze s tím, že bude zapotřebí vymezit demilitarizované pásmo. Tak se zvýšila jeho rozloha na **20 700 km²**.

Dne 10. března 1949 okupoval Izrael také Um-Šaršer (pozdější Eljat), který byl předtím pod mezinárodním dohledem. Izrael také nikdy nesplnil rozhodnutí OSN, s nímž původně souhlasil, že palestinští uprchlíci se mohou vrátit, anebo kdyby nechtěli, mají dostat odškodnění. V roce 1953 vyvlastnila tel-avivská vláda 70 000 ze 110 000 ha půdy, náležející zbylým Arabům.

Po trojstranné agresi Británie, Francie a Izraele proti SAR v roce 1956 došlo k četným pohraničním incidentům, které po izraelské vojenské akci proti Jordánsku v roce 1956 (Izraelci okupovali obec Samua) a letošním leteckém útoku na Sýrii vyvrcholily izraelským vojenským úderem v minulých dnech. Jak bylo řečeno v úvodu, Izrael chce ze svého „blietzkriegu“ (při němž okupoval území čtyřikrát větší, než je jeho vlastní) těžit, a to i územně. Proto je dnes klíčovou otázkou, donutit agresora, aby se stáhl za hranice příměří z roku 1949.

(šd), 15. června 1967

Stěžejním cílem komentáře je ukázat šestidenní válku v kontextu dřívějších událostí a očernit Izrael, neboť jeho trvalým cílem je zisk arabských území. Tomu odpovídá pejorativní titul článku *Expanze nikoliv poprvé*. Z názvu vyplývá, že podstatou sporu je izraelská expanze a obsazování jiných území, přičemž nepříznivý obraz židovského státu dokresluje, že se tohoto činu nedopouští poprvé. Negativní vnímání Izraele od samého počátku vytvářejí první slova článků, jež jsou graficky odlišena od zbytku textu – *IZRAEL SE NEHODLÁ již nikdy vrátit na linii příměří z roku 1949!* Zvýrazněný obrat automaticky upoutá čtenářovu pozornost, přičemž jej díky zápornému slovesu přiměje hledět na Izrael se značným despektem. Vykřičník na konci věty je pro recipienta signálem, že se jedná o skutečnost, jíž je třeba věnovat náležitou pozornost.

Záměr vykreslit Izrael jako záporného aktéra konfliktu je doplněn informací, že zmiňovaná věta padla z úst několika izraelských představitelů. Autor díky tomu dodává článku legitimitu. Nezmiňuje ovšem, kde dané prohlášení našel nebo při jaké příležitosti bylo vyřčeno, chybí také jeho celkový kontext. Jako jediný příklad uvádí slova ministra zahraničí Moše Dajana pro americkou televizní společnost Columbia. Opět se však jedná o výrok

vytržený z kontextu, neboť čtenář neví a nemá možnost si dohledat, co bylo obsahem celého rozhovoru a na jakou otázku či podnět Dajan reagoval. Autor článku tak používá strategii hojně uplatňovanou v komunistickém totalitním tisku – cituje výroky nepřátel, které jsou ovšem pouhými úryvky, nebere přitom v potaz celý kontext výpovědi.

Ke zdůraznění úlohy Izraele jako agresora jsou využita historická fakta a přesné číselné údaje, jež ukazují, jak se zvětšovala rozloha Izraele a jak rostl počet obyvatel. Je nutné zdůraznit, že autor v tomto případě nemanipuluje s fakty a uvádí pravdivé údaje.¹⁶⁰ Díky zmínění přesných čísel je komentáři dodána důvěryhodnost. Grafické zvýraznění izraelské rozlohy čtenáře upozorňuje, jak markantně se v průběhu let izraelské území zvětšilo. Autor vzápětí poukazuje na neoprávněnost této tendence, když odkazuje na výrok Ligy arabských zemí, podle nějž dané uspořádání *nedbá arabských zájmů*. Ignorování arabských práv je zdůrazněno rovněž v předposledním odstavci, který referuje o izraelském neplnění rozhodnutí OSN týkajícího se práv arabských uprchlíků a vyvlastnění arabské půdy. V souvislosti s OSN je pak konflikt opět prezentován jako součást studené války, neboť se čtenář setkává se zmínkou o USA, jež se *snažily dostat celé území pod poručenskou správu OSN*. Sentence vyvolává v potenciálním odběrateli textu dojem, že se USA pokouší získat v dané oblasti vliv.

Jako příčinu první izraelsko-arabské války, vidí autor nejen zvyšující se rozlohu židovského území a vznik Izraele, ale i *řádění sionistických komand* – substantivum *řádění* evokuje představu barbarských praktik a jednoznačně demonizují nejen Izrael, ale i všechny sionisty bez rozdílu. Autor tak již neútočí pouze na Izrael, předmětem kritiky se stávají sionisté jako celek. Jako příklad je uvedeno vyvraždění muže ve vesnici Deir-Jásin. Událost je zde pojata jako čin, na niž se podílel celý Izrael. V textu nejsou uvedeni konkrétní pachatelé – tedy extrémistické sionistické organizace Irgun a Lechi. Chybí zde zároveň informace, že izraelští představitelé masakr odsoudili a distancovali se od něj.¹⁶¹ Zkreslené zobrazení události očerňuje Izrael.

Židovský stát je v závěru textu prezentován jako *agresor* rovněž v souvislosti se Suezskou krizí, kde jsou spolu s ním do této role pasovány i Francie a Velká Británie – zmínka o nich je potvrzením trendu, podle nějž je izraelsko-arabský spor od samého počátku ilustrován jako součást studené války. O samotné šestidenní válce, přesněji řečeno izraelském útoku na SAR, autor hovoří jako o *blitzkriegu*. Prostřednictvím výrazu běžně používaného v souvislosti s nacistickou vojenskou strategií autor přirovnává Izrael zcela zřejmě

¹⁶⁰ Údaje o vývoji rozlohy izraelského území a počtu židovských a arabských obyvatel dostupné také na: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/partition_plan.html>.

¹⁶¹ ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkoovýchodního konfliktu...*, s. 71.

k nacistickému Německu. Autorův pohled na Izrael je explicitně vyjádřen v závěrečné větě komentáře, kdy Izrael nazývá *agresorem*.

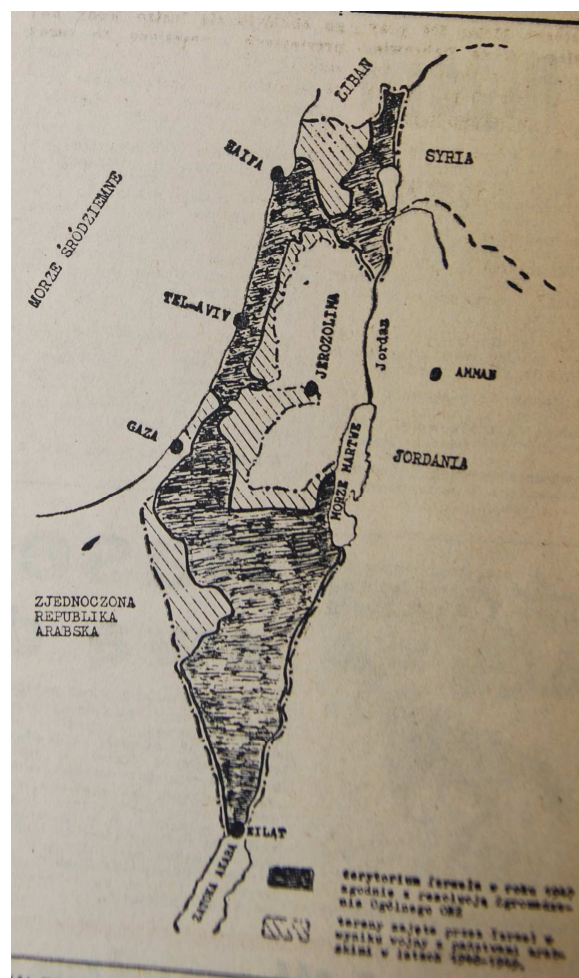
3.2.2 Agresja nie po raz pierwszy¹⁶²

Geneze obecného konfliktu na Bliském Východě sjeđa počátkův ruchu syjonistycznego, křořego wynikiem byla emigracja Źydůw z Europy řrodkowej i wschodniej (rok 1882). W czasie pierwszej wojny řwiatowej rząd brytyjski ogłosił tzw. deklarację Balfoura, zawierającą obietnicę stworzenia w Palestynie Źydowskiej siedziby narodowej. Po otrzymaniu mandatu nad Palestyną, Wielka Brytania utworzyła z terenów na wschód od rzeki Jordan emirat Transjordanii, křořy po wygařnięciu mandatu brytyjskiego w 1946 roku został proklamowany niepodległym królestwem.

W wyniku nacjonalistycznej aktywności ludności Źydowskiej zaostrzyły sjeđ jej stosunki z ludnością arabską zamieszkałą na terenach na zachód od Jordanu. Sprawa utworzenia suwerennych państw na terytorium Palestyny stała sjeđ przedmiotem obrad ONZ. Powstała specjalna komisja ONZ, křořa wysunęła projekt podziału terenów Palestyny na dwa niezaleźne państwa i wyłączenia Jeruzolimy jako miasta międzynarodowego. Projekt ten został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w listopadzie 1947 roku.

Wielka Brytania nie podporządkowała sjeđ decyzji Zgromadzenia Ogólnego ONZ i 14 maja 1948 roku wycofała swe wojska z Palestyny. W tym teź dniu w Tel Awiwie Tymczasowa Rada Państwa proklamowała utworzenie Państwa Izrael. W momencie swego powstania zajmowało ono terytorium okreřlone przez rezolucję Zgromadzenia Ogólnego ONZ (zaznaczone na zdjęciu zielonym kolorem).

W 1948 roku nowe powstałe państwo Izrael rozpoczęło zbrojną agresję przeciwko arabskiemu sąsiadowi. Dzięki zwycięstwu nad nieprzygotowanymi armiami arabskimi i wydatnej pomocy zewnętrzej, Izrael zaanektował terytorium wykraczające poza obszar wyznaczony przez ONZ (na mapie pole zakreskowane ukořnie). W posiadaniu wojsk Izraela znalazło sjeđ wówczas dwie trzecie terytorium mandatu palestyńskiego. W 1956 roku wojska izraelskie ponownie zaatakowały Egipt, křořy znajdował sjeđ w trudnej sytuacji politycznej po nacjonalizacji Kanału Sueskiego. Wycofanie sjeđ Izraela z zagrabionych wówczas terenów nastąpiło dopiero pod presją ultimatum ZSRR. Obecny konflikt zbrojny, będący poważną groźbą dla pokoju řwiatowego, jest więć kontynuacją konsekwentnie agresywnej polityki państwa Izrael.

Vyobrazení ř. 1: Mapa Izraele

Głos Robotniczy, 12. řervna 1967

¹⁶² Agresja nie po raz pierwszy. *Głos robotniczy*. 1967, 12. řerven, roč. XXXIII, ř. 138, s. 2.

Polský komentář také ilustruje šestidenní válku v kontextu dřívějších sporů, stejně jako tvůrci československého textu i polští autoři prezentují Izrael jako agresora, jenž hodlá pokračovat v trendu dobývání arabských území. Titul polského textu *Agresja nie po raz pierwszy* (*Agrese nikoliv poprvé*) je vůči židovskému státu útočnější než československý název *Expanze nikoliv poprvé*. Substantivum *agrese* má pro čtenáře bezesporu pejorativnější nádech než podstatné jméno *expanze*.

Je nutné zdůraznit, že autor polského komentáře zdůvodňuje pokračující izraelskou expanzi odlišněji než jeho československý kolega. Zatímco československý novinář legitimizuje své stanovisko odkazem na výroky izraelských politiků, zvláště Moše Dajana, polský žurnalista uvádí jako příčinu konfliktu na Blízkém východě počátky sionistického hnutí, jež vyústily v emigraci Židů do Palestiny. Tvrzení lze podobně jako v československém textu jednoznačně považovat za otevřený útok vůči sionistům, jimž autor připisuje vinu za vznik sporu. Komentář pokračuje v této tendenci poznámkou o *nacjonalistycznej aktywności ludności żydowskiej, która zaostrzyła jej stosunki z ludnością arabską* (*nacionalistická aktivita židovského lidu, jež vyostřila jeho vztahy s arabským lidem*). Slovní obrat *nacionalistická aktivita židovského lidu* má zejména díky adjektivu *nacionalistický* pejorativní ráz. Autor danou informací neuráží pouze sionisty, ale de facto se uchyluje k dehonestaci všech Židů, neboť jim dává za vinu nejen konflikty s arabským lidem, ale zároveň je prezentuje jako nacionalisticky aktivní. Adjektivum *nacionalistický* nese v tomto případě negativní konotace. Autor uvedením takové informace balancuje na pokraji antisemitismu, neboť vinu za propuknutí problému v oblasti Palestiny přičítá všem příslušníkům židovského národa.

Další vývoj je v komentáři nastíněn obdobně jako v československém textu, autor zdůrazňuje izraelskou rozpínavost, přičemž očerňuje rovněž Velkou Británii, když zmiňuje její nerespektování rozhodnutí OSN – konkrétním cílem této části je snížit důvěryhodnost Velké Británie v očích potenciálního odběratele, neboť nebere v potaz rozhodnutí mezinárodní organizace. Za zmínku stojí hyperbolizovaná zmínka o *wydatnej pomocy zewnętrznej* (*vydatná vnější pomoc*), díky níž Izrael vyhrál první válku s arabskými státy v roce 1948. Lze konstatovat, že autor v tomto případě záměrně vynechává důležitou skutečnost – neuvádí československé dodávky zbraní, díky nimž se Izrael dokázal vypořádat s početní převahou svého arabského protivníka. Jak jsme zmínili v teoretické části, Československo bylo již v dané době pod vlivem Sovětského svazu, jenž jednání jeho vládních špiček s největší pravděpodobností posvětil, a měl tak nepřímý podíl na izraelské výhře. Je zřejmé, že předložení zmíněného faktu by ohrozilo autorovy teze, především pak postavení Sovětského

svazu v rámci celého konfliktu. V souvislosti s první válkou se autor dopouští rovněž hrubého zkreslení dějin a to zejména první větou posledního odstavce, kdy izraelský stát obviňuje z rozpoutání ozbrojené agrese během prvního konfliktu, ačkoliv agresory byly okolní arabské státy. Sdělení o *nieprzygotowanych armiach arabskich (nepřipravené arabské armády)* podtrhává obraz Izraele jako agresora. Dehonestující obraz Izraele doplňuje i závěrečná sentence, podle níž je za současným konfliktem *konsekwentnie agresywna polityka państwa Izrael (vytrvale agresivní politika státu Izrael)*.

Co se týče Suezské krize, komentář nezmiňuje roli Velké Británie a Francie. Explicitně sděluje, že *wojska izraelskie ponownie zaatakowały Egipt (izraelská vojska opět zaútočila na Egypt)*. Obrat *zagrabione wówczas tereny (tehdy uloupená území)* opět prezentují Izrael jako barbarského nájezdníka. V souvislosti s druhou izraelsko-arabskou válkou se navíc čtenář setkává s heroizovaným obrazem Sovětského svazu, díky jehož nátlaku se Izraelci z obsazených území stáhli.

Na závěr zmiňme způsob, jakým oba texty zobrazují územní změny od vzniku Izraele. Zatímco československý text pracuje s konkrétními čísly, jež jsou graficky zvýrazněna, polský komentář se snaží čtenáři více vyjít vstříc a ulehčit mu práci se samotnou recepcí – odběratel polského textu nemusí tak jako československý recipient pracovat s čísly, autor mu předkládá mapku, na níž jsou přehledně vidět územní zisky židovského státu. Je možné konstatovat, že kromě přehlednějšího zobrazení dosavadního územního vývoje na Blízkém východě, vykazuje polský text větší míru agrese nejen vůči Izraeli, ale také vůči samotným Židům. Autor polského komentáře rovněž nepracuje s obrazem studené války, zatímco jeho československý kolega ve svém textu pojímá blízkovýchodní konflikt jako součást rozsáhlejšího konfliktu a tento trend neustále zdůrazňuje.

3.2.3 Blesková válka¹⁶³

KDYŽ nacisté skončili agresí proti Polsku, objevil se na stránkách všech listů – od ústředního orgánu NSDAP *Völkischer Beobachter* až k místnímu tisku – termín „blesková válka“. Není to termín nový. Němečtí militaristé se „bleskovým vítězstvím“ holedbali již mnohokrát. Každé tažení proti sousedním národům odůvodňovali „vlasteneckými pohnutkami“ a politikou „*Drang nach Osten*“ kamuflovali frázemi o „civilizačním poslání“. Viděli jen vojáky, kteří měli na opasku „*Gott mit uns*“. Neviděli a ani nechtěli vidět slzy a krev statisíců obětí této bleskové války, které umíraly za hukotu leteckých pum, za dělostřelecké palby a salv pušek. Útočníci podřizují v takových chvílích všechno své konání bohu války.

Každá válka – ať už blesková nebo dlouhotrvající – má své kruté zákony. Na válečném poli umírají synové matek, otcové rodin, v prach a popel se propadají velké hodnoty vytvořené pracovitostí a důmyslem mnoha

¹⁶³ PLOJHAR, J.: Blesková válka. *Lidová demokracie*. 1967, 25. červen, roč. XXIII, č. 173, s. 2.

generací. Blesková válka není „humánnější“ než dlouhé válečné tažení. Vyžaduje nelítostnou daň krve, a proto ji lidstvo musí odsoudit, stejně důrazně jako všechna předchozí ozbrojená střetnutí.

V těchto dnech jsme slyšeli z tribuny Valného shromáždění OSN slova, která by měla být vážným varováním každému budoucímu agresorovi. Agrese, kterou rozpoutala izraelská vláda za podpory imperialistických mocností proti arabským státům, nesmí přinést útočnickovi žádné výhody. Vlíčí zákon, že výhodu má ten, kdo překvapí protivníka a udeří první, by vyvolal ve vztazích mezi státy řetězovou reakci hrozeb, napětí a konfliktů. Blesková válka generála Dajana nesmí být omluvou za všechna utrpení, která přinesla napadeným.

I za čtyřdenní ozbrojené konfrontace na Středním východě bylo prolito mnoho krve. Ke slovu přišly i nejmodernější ničící prostředky. V bojích s jordánskými a syrskými jednotkami použili izraelští vojáci v širokém rozsahu napalmu. Napalmové bomby vykonaly své zhoubné dílo i v oblastech, kde se přímo nebojovalo. Lékař americké university v Bejrútu dr. K. Bichazzi řekl americkým novinářům, že izraelská vláda zničila v Jordánsku a Sýrii mnoho nemocnic. V polním lazaretu Ramalláh přišlo při takovém útoku o život 300–400 lidí. V Ammánu byla zahraničním zpravodajům dána možnost navštívit oběti napalmového útoku. Měly popáleniny třetího stupně. Zpravodaj tiskové agentury Reuter byl pohledem na zafačované oběti napalmového útoku tak dojat, že po odchodu z nemocnice plakal. Reportér vlivného západoněmeckého listu Welt am Sonntag prohlásil: „Viděl jsem oběti napalmových útoku ve Vietnamu, ale tito ubožáci jsou na tom ještě hůř.“

Uvědomil si tento reportér, že i západní Německo má vinu na tomto utrpení? Od podepsání dohody o odškodnění, jež nese podpisy Adenauera a Ben Guriona, dodávalo totiž západní Německo do Izraele zbraně a válečnou výzbroj v hodnotě několika set miliónů marek. V bojích na Sinajské poušti se poprvé uplatnily. Bundeswehr získá nové informace o účinnosti těchto zbraní.

V této souvislosti je třeba poukázat na různé výroky politiků a komentátorů v západním Německu, které se opírají o „teorii“, podle níž se země jako Izrael nemohou chránit obranou, ale útokem. Glorifikováním „bleskové války“ generála Dajana má být „ospravedlněna“ i vojenská strategie německých imperialistů. William S. Schlamm např. napsal, že při posuzování situace na Středním východě nejde o to zkoumat především, kdo vystřelil první, ale o to, kdo byl v právu. Nezávislý list Tat, vycházející ve Frankfurtu nad Mohanem, se jako jeden z mála západoněmeckých listů postavil proti takovému výkladu situace. Zdůraznil, že by tento výklad mohl spolkové vládě ulehčit prosazování pravicovější politiky. A to je zvlášť nebezpečné právě nyní, kdy se velká koalice snaží protlačit ve Spolkovém sněmu zákony o výjimečném stavu, které podstatně omezují práva občanů.

Ve světle izraelské agrese proti arabským státům vystupují do popředí i nedávné výroky ministra obrany NSD G. Schrödera o „silném bundeswehru, který může bojovat jak konvenčními zbraněmi, tak i v nukleárních podmínkách“. Bonnské vojenské kruhy se již domáhají přístupu k jaderným zbraním a Schröderova slova „o vojenských operacích posunutých co nejvíc dopředu“ naznačují, že Bonn by na hranicích s NDR zaútočil všemi ničivými válečnými prostředky.

Proto posuzují evropské národy „bleskovou válku“ generála Dajana v širších souvislostech. Vládnoucí kruhy Izraele by si nikdy nemohly dovolit rozpoutat rozsáhlé vojenské akce proti svým sousedům, kdyby si nebyly jisty podporou imperialistických sil. Od suezského dobrodružství před jedenácti lety se USA ani Velké Británii nepodařilo vytvořit v arabském světě pevné předmostí. Velké zahraniční monopoly ztratily výsadní postavení zejména ve Sjednocené arabské republice, Sýrii a Alžírsku. Z postupného ekonomického osamostatňování arabských zemí začaly mít strach hlavně naftové společnosti. Velký rozruch mezi akcionáři způsobily loni na podzim oprávněné nároky syrské vlády vůči Iraq Petroleum Company. Již tehdy zesílily tendence svrhnout

pokrokový syrský režim. Došlo k několika provokacím izraelských jednotek na hranicích, přičemž bylo zabito mnoho Syřanů. Z těchto jisker pak 5. června vzplanul požár, který přerostl ve světovou katastrofu.

V 9 hodin ráno zaútočilo na 13 egyptských základen 158 izraelských vojenských letadel. Útoky se během prvních dvou hodin agrese opakovaly třikrát. Bylo tedy nasazeno 468 strojů. Jak v obsáhlém rozboru uvádí káhirský list Al-Ahram, je tento počet dvojnásobkem letadel, jimiž Izrael podle všech statistik disponoval. Izraelští letci zřejmě mohli startovat z mateřských lodí USA, které byly blíž místům bojů než izraelské letiště. Jeden z rozhodujících důkazů přímé účasti vidí list v tom, že po stažení egyptských letadel na vzdálenější letiště byla tato letiště krátce nato napadena. Přitom izraelské radary nekryjí celé území SAR. Přesun proto zaznamenaly buď radary amerických letadlových lodí, anebo vysoko létající americká špionážní letadla, která informace ihned předávala Izraeli. Je rovněž známo, že loď Liberty rušila rádiové signály, které egyptské velení předávalo divizím na Sinajském poloostrově.

Národy světa doplatily v minulosti několikrát na nedostatek kolektivního odporu proti agresi. Náš lid má zejména smutné zkušenosti s krátkozrakou politikou ustupování silám fašismu a nacismu. To se již nesmí nikdy opakovat. Na Organizaci spojených národů proto dnes spočívá velká odpovědnost. Zastavením vojenských akcí na přímý rozkaz Rady bezpečnosti byl učiněn teprve první krok v zájmu likvidace tohoto nebezpečného válečného ohniska na Středním východě. Proto musí Valné shromáždění OSN přijmout důrazná opatření, která by zabránila každé další izraelské agresi.

Sovětský návrh rezoluce odpovídá plně požadavkům mírumilovného lidstva, jménem všeho čs. lidu s ním vyslovil bezvýhradný souhlas i vedoucí čs. delegace na VS OSN, předseda vlády J. Lenárt. Agrese zůstane agresí a „blesková válka“ válkou v pravém smyslu toho slova. Spolu se všemi mírumilovnými národy zvýší i náš lid úsilí o upevnění míru a bezpečnosti, aby už nikdy stín války nepadl na naši krásnou planetu.

J. Plojhar, 25. června 1967

Cílem komentáře je demonizovat Izrael pomocí ztotožnění a přirovnání činů izraelské armády, potažmo Izraele, k nacistickému Německu. K tomuto účelu autor využívá i další strategii – snaží se prokázat napojení Izraele na západní Německo, jež považuje za zemi ohrožující světový mír a de facto nástupce hitlerovského Německa. Značná část textu se věnuje také roli západních států v konfliktu, přičemž je spor opět zasazen do příběhu o boji mezi imperialisty a východním blokem.

Snaze ztotožnit izraelskou taktiku s nacistickou odpovídá titul komentáře *Blesková válka*, jež jednoznačně odkazuje k nacistické válečné strategii. Autor pokračuje v realizaci svého záměru nejexplicitněji v prvních dvou odstavcích, v nichž nejprve popisuje německé válečné odhodlání – činí tak pomocí intertextuality, konkrétně odkazováním na texty v ústředním listu NSDAP *Völkischer Beobachter*. Na čtenářovo svědomí poté apelují velmi emotivně laděné sentence referující o tom, že během bleskové války *útočníci nechtějí vidět slzy a krev statisíců obětí* a že na *válečném poli umírají synové matek, otcové rodin*. Kromě

těchto obrátů používá Plojhar ve spojení s Izraelem negativně zabarvená slovní spojení *nelítostná daň krve* či *vlčí zákon*, jež evokují středověké barbarské praktiky.

Autor podporuje své teze o krutosti Izraelců informacemi o jejich důsledcích – emotivně líčí útoky na nemocnice a lazarety, přičemž zmínky o nich mají za úkol vyvolat ve čtenáři soucit a solidaritu s oběťmi, přimět jej být na straně arabských zemí a odsoudit počínání židovského státu. Stejnému efektu mají sloužit rovněž sentence o nemilosrdném použití napalmu. Plojharovo stanovisko legitimizuje a dokazuje úryvek rozhovoru s jordánským lékařem. Teze má být rovněž potvrzena expresivní a emotivně laděnou citací z článku západoněmeckého novináře, jenž oběti napalmu navštívil a zmiňuje, že *vypadají hůř než oběti stejné látky ve Vietnamu, přičemž jej takový pohled rozplakal*. Zmíněným citátem autor „zabíjí dvě mouchy jednou ranou“ – očerňuje totiž nejen Izrael, ale i Spojené státy, neboť i ony použily ve Vietnamu napalm.

V duchu komunistické strategie tvoření mediálních výstupů však Plojhar opatřil citát svým komentářem, prostřednictvím něž plynule přechází ke kritice západoněmecké vlády, jež má podíl na palestinském utrpení. Důkazem má být poválečná dohoda mezi Izraelem a západním Německem, autor obviňuje západoněmecké politické špičky z dodávání zbraní Izraeli – největší kritice zde čelí západoněmecký kancléř Konrad Adenauer, neboť autor hovoří o dohodě nesoucí kromě podpisu izraelského prezidenta Ben Guriona i jeho podpis. Západoněmecký nepřítel díky tomu získává tvář a není pouze abstraktním pojmem. V souvislosti s dodávkami zbraní Izraeli se autor snaží přesvědčit čtenáře, že zmíněná obchodní transakce nebyla ze strany západoněmeckého režimu pouhým aktem pomoci, ale šlo zejména o potřeby vlastní armády, jež si chtěla otestovat zbraně – daná pasáž implicitně demonizuje západní Německo, neboť vyvolává dojem, že tato země v budoucnu počítá s ozbrojeným konfliktem – Plojhar z ní tímto způsobem činí agresora.

V očerňování západního Německa poté Plojhar zachází tak daleko, že jej ztotožňuje s nacistickým Německem, ačkoliv tak činí spíše implicitně, dokladem je nejen z kontextu vytržená sentence o *glorifikaci bleskové války generála Dajana*. Autor ke svému záměru využívá také výroky západoněmeckého ministra obrany G. Schrödera a *silném bundeswehru*, jenž se snaží získat jadernou zbraň, kterou by dle Plojharových slov použil v případném útoku na NDR jako součást boje imperialistů proti východnímu bloku. Schröderova slova jsou opět vytržena z kontextu a z textu není zřejmé, kde je autor nalezl. Nejpůsobivěji ovšem vyznívá citace dle autora jediného nezávislého frankfurtského deníku *Tat*, jenž varuje před vzestupem pravicových tendencí. Československý novinář prezentuje tímto způsobem dění v Německu jako nebezpečné a vyzývá čtenáře, aby mu věnoval pozornost. Plojhar si byl vědom, že dvacet

let po skončení 2. světové války podobné apely v souvislosti s Německem na diváka jistě zapůsobí a donutí jej postavit se do opozice nejen vůči potenciálně nebezpečnému západnímu Německu, ale také vůči imperialistům, kterými vláda a obyvatelé západního Německa nepochybně jsou. Díky ztotožnění západního Německa s nacistickým režimem autor získává argumenty pro přirovnání Izraele k hitlerovskému státu. Zdůrazněme, že ačkoliv československý novinář hovoří o periodiku *Tat* jako o jediném nezávislém deníku, nezmiňuje o něm bližší informace. Můžeme se domnívat, že tyto noviny mohly být zaměřeny levicově.¹⁶⁴

Ačkoliv je hlavním poselstvím textu přirovnat Izrael k hitlerovskému Německu, lze se v něm opět setkat se zasazením izraelsko-arabského konfliktu do kontextu studené války, přičemž se zde výrazně uplatňuje *dichotomie my a oni*. Izrael je však prezentován jako země, jež by se bez podpory *imperialistických sil* nikdy neodvážila zaútočit, je mu tedy přisouzena podružná role. Je nutné zdůraznit, že Západ v textu stojí za Izraelem zejména kvůli obraně svých zájmů. Jako příklad autor uvádí *naftové monopoly*. Svou argumentaci se pokouší racionálně doložit na konkrétním příkladu – *velký rozruch, jež mezi akcionáři vzbudily oprávněné nároky syrské vlády vůči Iraq Petroleum Company*. Ačkoliv je úlohou adjektiva *oprávněné* donutit čtenáře automaticky přijmout uvedený argument, v textu nejsou nároky syrské vlády nijak osvětleny – Plojhar je zjednodušeně prezentuje jako fakt, o němž se nepolemizuje. Prostřednictvím informace o snaze svrhnout *pokrokový syrský režim* československý novinář nejen dokazuje, že *imperialisté* chtějí ovládnout arabské země, jež se snaží osamostatnit, ale adjektivem *pokrokový* zároveň zdůrazňuje charakter syrského režimu, jehož směřování je díky němu shodné s politickým kurzem východního bloku. Do snahy svrhnout syrský režim poté dle autora zapadají *provokace izraelských jednotek*, při nichž bylo zabito *mnoho Syřanů* – sentence nejen že opětovně řadí konflikt do kontextu studené války, ale zároveň demonizuje Izrael. Pozornost čtenáře má vzbudit také hyperbolizované metaforické vyjádření o *požáru, který hrozil přerůst ve světovou katastrofu*, jež se snaží přesvědčit čtenáře o důležitosti sporu a přimět jej, aby mu věnoval pozornost. Autor se poté pokouší pomocí stručné rekapitulace průběhu sporu a výčtu strojů, jimiž Izraelci disponovali, racionálně dokázat, že jim skutečně pomáhaly Spojené státy, jež jsou tak obviněny z podílu na konfliktu.

Závěr opět zdůrazňuje důležitost sporu a nepříznivé postavení, v němž se ocitly arabské státy. Autor se snaží získat čtenáře na svou stranu prostřednictvím emotivního apelu – situaci arabských států přirovnává k situaci, v níž se v roce 1938 po uzavření Mnichovské

¹⁶⁴ Informace o deníku *Tat* se nám bohužel nepodařilo nalézt.

dohody ocitlo Československo. Díky slovnímu spojení *náš lid* se navíc recipient dokáže s uvedenou sentencí identifikovat mnohem snáze. K tomu přispívá rovněž zmínka o sovětském požadavku v rámci zasedání Valného shromáždění OSN, jenž *plně odpovídá touhám mírumilovného lidstva* – zatímco Sovětský svaz je prezentován jako zástupce mírových sil, obraz Izraele a Západu vyznívá jednoznačně negativně.

3.2.4 Hitlerowskie metody¹⁶⁵

Od přerwania ognia na pólwyspie Synajskim, na pogranczu izraelsko-jordańskim i syryjskim mija właśnie 10 dni. Armia i władze cywilne Izraela wykorzystały ten okres zupełnej tymczasowości do podjęcia zorganizowanej i – jak wszystko wskazuje – od dawna przygotowanej kampanii, zmierzającej do wyrugowania wszelkich śladów obecności arabskiej na obszarach okupowanych.

W zajętej przez agresorów jordańskiej części Jerozolimy przyległych do niej miejscowościach, specjalne oddziały wojskowe, wyposażone w miotacze ognia produkcji NRF palą systematycznie pomieszczenia mieszkalne zajmowane przez ludność arabską. Gliniane domki i szałas są puszczane z dymem i równane z ziemią, ludność – wysiedlana. Nikomu nie pozwala się zabrać nawet osobistych rzeczy. W kilkunastu punktach w pobliżu Jerozolimy i na pogranczu Syrii utworzono „obozy przegrupowań“. Spędzana tam jest ludność arabska, którą trzyma się za drutami w warunkach urągających jakimkolwiek humanitarnym wymogom.

Miasteczka, wioski i poszczególne gospodarstwa rolne w rejonie rzeki Jordan i w okupowanej części Syrii, po wysiedleniu ludności arabskiej są zajmowane przez brygady członków izraelskiej organizacji paramilitarnej. Zadaniem brygad jest przygotowanie podbitych obszarów do osiedlenia tam rodzin izraelskich.

Wszystkie te operacje mają na celu stworzenie faktów dokonanych. Za tydzień czy miesiąc, kiedy stanie konkretnie kwestia wycofania się zaborców z podbitych obszarów, Izrael będzie zapewne usiłował udowodnić światowej opinii publicznej, że nie ma tam żadnego śladu Arabów, że tereny te są zamieszkałe wyłącznie przez izraelskich kolonistów, a więc zmiana istniejącego stanu byłaby związana z koniecznością wysiedlenia ich, pozostawienia zaczętych inwestycji, różnych prac budowlanych itp.

Wypędzenie ludności arabskiej kontynuowane jest dniem i nocą. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców, dotychczas wojska Izraela wypędziły przez linie demarkacyjne na stronę arabską około 150 tys. mężczyzn, kobiet i dzieci. Dane te nie obejmują więźniów trzymanych w „obozach przegrupowań“.

O metodach stosowanych przez izraelskich zaborców świadczy wymownie komunikat Międzynarodowego Czerwonego Krzyża w Genewie, stwierdzający, że na skutek sprzeciwu armii izraelskiej przez sześć dni po zawieszeniu broni nie można było wysłać na półwysp Synaj cywilnych ekip Czerwonego Krzyża, których zadaniem miało być odnalezienie ludzi zaginionych w wyniku działań wojennych. Komentując ten fakt stałe przedstawicielstwo Ligi Arabskiej w Genewie stwierdza, że „Izraelczycy doskonale wiedzieli, iż pozostawienie tysięcy ludzi bez pomocy w strasznych warunkach pustyni było równoznaczne ze skazaniem ich na pewną śmierć z głodu i pragnienia“.

Z. Morawski, 22. června 1967

¹⁶⁵ MORAWSKI, Z.: Hitlerowskie metody. *Głos robotniczy*. 1967, 22. červen, roč. XXIII, č. 147, s. 1.

Autor polského komentáře, jenž vyšel stejně jako československý text několik dnů po ukončení konfliktu, Izrael také přirovnává k nacistickému Německu, čímž jej očeřuje a demonizuje. Využívá však poněkud odlišnější strategii než jeho československý kolega, neboť je jeho pozornost upřena především k popisu chování izraelských vojáků vůči arabským civilistům. Zatímco československý komentář hovoří o arabském utrpení spíše obecně a jako příklad uvádí pouze důsledky použití napalmy, polský novinář se soustředí zejména na referování o konkrétních skutečnostech.

Záměr komentáře signalizuje stejně jako v případě československého textu již jeho titulek *Hitlerowskie metody (Hitlerovské metody)*. Je nutné zdůraznit, že tento obrat je expresivnější a vůči Izraeli agresivnější než československý název *Blesková válka*. Izrael je prezentován jako protřelý agresor, jenž období několika dnů po ukončení války využívá k *wyrugowaniu wszelkich śladów obecności arabskiej na obszarach okupowanych (odstranění všech stop arabské přítomnosti na okupovaných územích)*. Sentence zcela zřejmě odkazuje k počínání nacistů, pro něž vysídlování představovalo běžnou praxi.

Polský komentář se snaží dokázat izraelskou podobnost s nacisty ukázkami chování izraelské vlády a armády vůči Arabům – v izraelském počínání spatřuje analogii s činy nacistů. Je nutné zdůraznit, že Morawski tak činí velmi emotivně, neboť si je vědom, že tímto způsobem může nejlépe přesvědčit čtenáře o prezentovaném stanovisku a izraelské krutosti, jež si podle něj nijak nezadá s činy vojáků hitlerovského Německa. Lítost s Araby bezesporu vzbuzuje informace, že *gliniane domki i szalasy są puszczane z dymem i równane z ziemią, ludność – wysiedlana (hliněné domky a salaše jsou vypalovány a rovnány se zemí a lid – vysídlován)*. Nejvíce ovšem v neprospěch Izraele hovoří pasáže o tzv. *obozach przegrupowań (sběrné tábory)*, jež autor velmi expresivně líčí jako místa, kam *spędzana jest ludność arabska, którą trzyma się za drutami w warunkach urągających jakimkolwiek humanitarnym wymogom (naháněn je sem arabský lid, jenž je zde držěn za ostatým drátem v podmínkách odporujících jakýmkoliv humanitárním požadavkům)*. Popis evokuje v příjemci nacistické koncentrační tábory a vzbuzuje v něm nechuť vůči Izraeli. Ačkoliv to autor v textu nevyjadřuje explicitně, je zřejmé, že analogii s nacistickými praktikami mají vzbudit rovněž informace o arabských územích, z nichž Izraelci vysídlují původní obyvatelstvo, aby sem mohli posléze umístit svůj lid.

Informace o vyhánění arabských obyvatel autor legitimizuje odvoláním na mezinárodní organizace. Své argumentaci takto dodává patřičnou důvěryhodnost. Skrze údaje nashromážděné OSN uvádí konkrétní čísla uprchlíků, jež upevňují důvěru čtenáře v autora a jeho teze. Morawski dále zmiňuje komuniké Mezinárodního červeného kříže v Ženevě, jež

svědčí o izraelských plánech s obsazeným územím – pracovníkům organizace byl na něj po dobu šesti dnů od ukončení sporu zamítnut vstup. Pro opětovné zdůraznění záměru textu a jeho legitimizaci autor cituje velmi emotivní apel Ligy arabských států, podle níž Izraelci věděli, že zanechání tisíců lidí uprostřed pouště, představuje *skazanie ich na pewną śmierć z głodu i pragnienia (odsouzení k jisté smrti hladem a žízní)*. Takto pojaté sdělení v potenciálních příjemcích opět probudí soucit s Araby.

Je nutné zmínit fakt, že zatímco autor československého komentáře poskytuje v textu značný prostor snaze zdůraznit vztah mezi Izraelem a západním Německem, v němž se nebezpečně probouzí pravicové tendence, Morawski spolupráci obou zemí zmiňuje pouze jednou, když hovoří o *miotaczach ognia produkcji NRF palących systematycznie pomieszczenia mieszkalne zajmowane przez przez ludność arabską (plamenometech vyrobených v SRN, jež systematicky vypalují obytné prostory, v nichž žije arabský lid)*. Nutno zdůraznit, že takto podaná informace nemíří pouze proti Izraeli, ale zároveň očerňuje západní Německo, neboť vyzdvihuje jeho podíl na arabském utrpení.

3.2.5 Kdo je...Moše Dajan, muž, jehož řemeslem je válka¹⁶⁶

Přesně týden před zahájením války zasedala izraelská vláda v noci v Dau-Hotelu v Tel Avivu.

Podobně jako v Americe v otázce Vietnamu se v ní zformovala skupina „jestřábů“, ti byli pro okamžitou válku proti arabským zemím. Zatím jich však bylo „jen“ devět – tedy přesně polovina členů vlády.

V průběhu onoho osudného týdne se situace radikálně změnila. Do vlády byl – zřejmě v důsledku nátlaku vnitřních a zahraničních extrémních sil – protlačen „vítěz ze Sinaje 1956“ generál Moše Dajan. Původně měl být jen náměstkem předsedy vlády a vojenským poradcem prezidenta Eškola. „Na tituly kašlu,“ prohlásil Dajan. Chtěl být ministrem války, vést přepadení arabských zemí. To se mu také podařilo. „Jestřábi“ v Izraeli pod jeho vedením válku prosadili.

Západní tisk líčí Dajana jako člověka „jehož řemeslem je válka“. A právem. Už jako dvanáctiletý (dnes je mu 52 let) vstoupil do ozbrojené jednotky. Později bojoval už jako velitel jednotky pod britským generálem Wingatem. Tehdy přišel o levé oko, na němž nosí černou pásku.

V letech 1948/1949 byl už jedním z vůdčích činitelů války s Araby v Tel Avivu, v Jeruzalémě a v poušti Negev. Stal se chráněncem vůdce izraelských ultrareakcionářů Ben Guriona, který ho poslal na britskou válečnou školu Senior Officer's School a po návratu ho jmenoval generálem a náčelníkem štábu armády.

V této funkci Dajan za pomoci britských a francouzských zbraní vybudoval moderní armádu., v jejímž čele velel agresí proti Egyptu v roce 1956. Později byl ministrem a za záhadných okolností podal demisi. Když se nyní stal znovu ministrem, prohlásil arogantně: „Je mi svěřeno těžké břímě.“

Pro zajímavost: před nedávnem, ještě jako soukromník, odjel do Jižního Vietnamu. Zdánlivě jako „zpravodaj“. Ve skutečnosti se účastnil jako pozorovatel průzkumných a výsadekářských akcí amerického letectva. Američané asi dobře věděli, komu to poskytují zkušenosti a proč je poskytují.

sp, 15. června 1967

¹⁶⁶ Kdo je...Moše Dajan, muž, jehož řemeslem je válka. *Rudé právo*. 1967, 15. červen, roč. 47, č. 163, s. 6.

Výše uvedený medailonek pojednává o jedné z nejdůležitějších postav šestidenní války - generálu Moše Dajanovi. Již pejorativně zabarvená část názvu *muž, jehož řemeslem je válka* předznamenává, že záměrem autora je izraelského politika představit v negativním světle, zejména jako nelítostného válečníka. Zároveň z něj autor činí loutku v rukou *amerického imperialismu*.

Dajan je v textu zobrazen nejprve v kontextu aktuálního konfliktu. Autor o něm hovoří jako o jednom z *jestřábů*, kteří se stali v *osudném týdnu* členy izraelské vlády – jedná se o vytvoření vlády národní jednoty z 1. června 1967, v níž Moše Dajan získal post ministra obrany. Substantivum *jestřáb*, které je kromě ostatních členů izraelského kabinetu přisouzeno i Dajanovi, má v textu očerňující charakter, neboť izraelské politiky zobrazuje jako dravé jedince záměrně se připravující na válku s arabskými státy. Tato skutečnost je ostatně v textu uvedena. Nutno podotknout, že výraz *jestřáb* autor používá také v souvislosti se Spojenými státy a válkou ve Vietnamu. Již samotná zmínka o americkém angažmá ve Vietnamu ve spojitosti s Izraelem je pro židovský stát dehonestující. Není třeba připomínat, že dění ve Vietnamu bylo v zemích východního bloku vnímáno záporně, stejně jako Spojené státy jakožto *imperialistický nepřítel*. Za pozornost stojí důvody, jež dle autora zřejmě vedly ke jmenování Dajana ministrem obrany. Do této pozice jej prý vynesl *nátlak vnitřních a zahraničních extrémních sil*. Ačkoliv toto tvrzení není rozvedeno, je zřejmé, že oněmi silami má autor na mysli Západ, jenž je navíc adjektivem *extrémní* dehonestován. I v medailonku je tak šestidenní válka zakomponována do širšího kontextu studené války, přičemž díky zmínění *nátlaku zahraničních extrémních sil* je ministr obrany, jak již bylo výše zmíněno, zobrazen jako figurka západních mocností.

Autor líčí izraelského politika jako agresivního jedince, jehož životní vášní je válka, vedená zejména proti arabským státům. Dokládá to pasáž, v níž je sděleno, že Dajan chtěl být *ministrem války a vést ji proti arabským státům*. V textu však chybí informace, z jakého zdroje informace pochází, stejně jako údajný výrok „na tituly kašlu.“ Údaje nelze považovat za věrohodné a je nutné konstatovat, že je s nimi manipulováno ve prospěch autorových tezí. Tato tendence je patrná rovněž v případě dalšího Dajanova výroku, jež jej má očernit: „*je mi svěřeno těžké břímě*“. Chybí zde zdroj, z něž autor čerpal. Slova jsou předem hodnocena jako arrogantní, ačkoliv z textu příliš nevyplývá proč.

Jako další důkaz ministrovy lásky k boji autor používá výroky západních periodik, podle nichž *je jeho řemeslem válka*. Autor tento obraz rozvíjí, když referuje o skutečnosti, že

izraelský politik vstoupil do ozbrojené jednotky již jako dvanáctiletý chlapec.¹⁶⁷ Uvedení Dajanova věku v době šestidenní války poté legitimizuje autorovo stanovisko, neboť zdůrazňuje, že se bojům věnuje již dlouhou dobu – čtyřicet let. Jako zápornou postavu má Dajana prezentovat také fakt, že byl *chráněncem vůdce izraelských ultrareakcionářů Ben Guriona*. Substantivum *ultrareakcionáři* neslo v dané době v Sovětském svazu a jeho satelitech negativní konotace a z Dajana automaticky činí osobu nepřátelsky zaměřenou vůči východnímu bloku.

Kromě bojového nadšení autor při popisu politikovy kariéry akcentuje roli západních mocností, čímž se snaží dokázat jejich vliv na něj a dění na Blízkém východě. Jako příklad je uvedeno, že Dajan bojoval pod britským generálem Winegatem či francouzská a britská pomoc ve válce roku 1956. Nejzávažnějším důkazem o závislosti Dajana na Západě je dle medailonku jeho pobyt ve Vietnamu, jehož se dle autora zúčastnil jako *pozorovatel*. Tato skutečnost je v textu doplněna značně ironizujícím komentářem – „*Američané asi dobře věděli, komu to poskytují zkušenosti a proč je poskytují.*“ Z ministra obrany se v textu poněkolkáté stává vykonavatel amerických záměrů.

3.2.6 Prawdziwa twarz agresora – Zaborcze żądania Izraela¹⁶⁸

W wywiadze udzielonym trzem dziennikarzom amerykańskim w Tel Awiwie i nadanym przez telewizję Columbia Broadcasting System minister obrony Izraela gen. **Dayan** reprezentujący rządzącą grupę wojowniczą ujawnił agresywne żądania swego kraju. Oświadczył on, że Izrael nie odda nigdy strefy Gazy Zjednoczonej Republice Arabskiej ani rejonów Jordanii położonych na zachód od rzeki Jordan. Dayan twierdził także, że Izrael powinien zachować kontrolę nad Jerozolimą zapewniając wszystkim wyznaniom swobodę kultu. Oświadczył on wreszcie, że siły izraelskie powinny zostać w Szarm El Szejk „tak długo, jak Izrael nie uzyska formalnej gwarancji w sprawie swobody żeglugi swoich statków do portu Eljat“.

Zdaniem ministra izraelskiego okupacja zajętych terenów nie stwarza problemu natury wojskowej, a jedynie socjalnej i ekonomicznej ze względu na obecność ponad półtora miliona Arabów. Dla rozwiązania tego problemu niezbędna byłaby „pomoc i współpraca innych mocarstw“. Dayan odrzucił rozwiązanie, w postaci asymilacji Arabów zamieszkałych na okupowanych terenach.

Minister stwierdził, że siły izraelskie nie mają zamiaru pozostać na wschodnim brzegu Kanału Sueskiego, natomiast jego kraj pragnie „uzyskać prawo korzystania z tej międzynarodowej drogi wodnej dla swoich statków“.

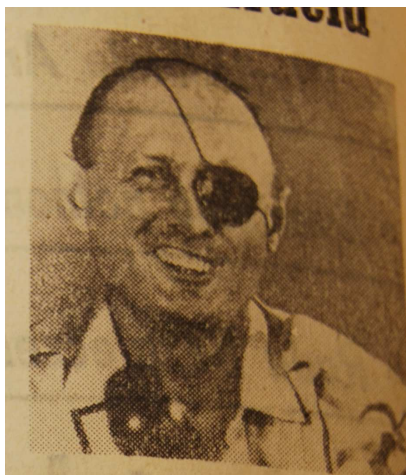
Zdaniem Dayana wszelkie sporne problemy między Izraelem i krajami arabskimi powinny być rozwiązane na drodze bezpośrednich kontaktów bez jakiegokolwiek „mediacji lub interwencji wielkich mocarstw“. Generał

¹⁶⁷ Dajan vstoupil jako chlapec do ozbrojené židovské organizace Hagana. Mnohé zdroje uvádějí, že se tak stalo v roce 1929, tedy v době, kdy mu bylo 14 let, nikoliv 12. Informace o Moše Dajanovi dostupné např. zde: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/Dayan.html>.

¹⁶⁸ Prawdziwa twarz agresora – Zaborcze żądania Izraela. *Żołnierz Wolności*. 1967, 12. červen, roč. XVIII, č. 136, s. 2.

utrzymywał, że żaden problem na Bliskim Wschodzie „nie został nigdy rozwiązany przez ONZ lub na drodze dyplomatycznej“.

Agresję Izraela oznajmiły światu armaty generała Dayana. Obecnie zabrał głos sam generał, reprezentujący wojowniczą grupę rządzącą swego kraju. Mamy więc wiadomość z pierwszej ręki, wypowiedź najbardziej autorytatywną. Dayan nie owija sprawy w bawełnę. Bez osłonek ujawnia cele, które wyznaczył sobie rząd Izraela, atakując kraje arabskie. Zabór rejonu Gazy, zagarnięcie części ziemi Jordanii, okupacja Szarm el Szejk.

Vyobrazení č. 2: Izraelský ministr obrany Moše Dajan

Cóż generała obchodzi wola półtora miliona Arabów zamieszkujących te ziemie, ich prawa. On chce dyktować swoje wojenne prawa w chrzęście czołgów, rozstrzygać o losach narodów za pomocą armat.

Zaborca zerwał maskę.

Oto uśmiechnięty generał Moshe Dayan – minister obrony Izraela – człowiek odpowiedzialny za krwawą agresję na ZRA i sąsiednie kraje arabskie, za cierpienia ludności cywilnej Jordanii i Syrii, za poparzone napalmem kobiety i dzieci. (CAF – Photofax)

PAP, 12. června 1967

Polský text pojednává o Moše Dajanovi odlišněji než československý. V první řadě se nejedná o medailonek, ale o krátký komentář, jenž Dajana zobrazuje zejména v kontextu událostí šestidenní války. Díky povaze textu chybí životopisné údaje, které by politika čtenáři více přiblížily. Chybí zde také zmínky o podílu západních států na Dajanově vývoji a současné krizi. Stejně jako v československém případě už název textu jednoznačně deklaruje, že izraelský politik bude zachycen v negativním světle. Ačkoliv jméno Moše Dajana v titulu není zmíněno, jeho fotografie vedle textu *Prawdziwa twarz agresora – Zaborcze żądania Izraela (Skutečná tvář agresora – Nájezdnické požadavky Izraele)* naznačuje, komu ona tvář *agresora* patří. Záměr titulu je podpořen grafickým zvýrazněním Dajanova jména v prvním odstavci. Lze konstatovat, že název polského textu Dajana dehonestuje více než československý titul.

Komentář je rozdělen na dvě části – první přináší Dajanovy výroky pro americkou televizi, druhá je komentuje. Je možné tvrdit, že ačkoliv autor či autoři čtenáři předkládají Dajanovy výroky i jejich zdroj, přistupují k rozhovoru s ním selektivně – v textu se vyskytují pouze některé pasáže. Není známo, co bylo předmětem celého rozhovoru. Polský komentář se soustředí zejména na slova, jež Dajan pronesl v souvislosti s obsazeným územím. Autor se snaží především akcentovat, že Izrael v čele s Dajanem hodlá nelítostně obsazovat arabská území, jeho výpovědi tedy prezentuje velmi jednostranně. Tento úmysl pak podtrhuje

pejorativně zabarvená charakteristika Dajana – reprezentuje prý *rzadzająca grupę wojowniczą (vládnoucí válečnickou skupinu)*.

V souladu se strategií komunistického tisku doprovázet citace ze západních sdělovacích prostředků svým komentářem autor emotivně tvrdí, že izraelský politik *bez ostonek ujawnia cele, które wyznaczył sobie rząd Izraela (nepokrytě odhaluje cíle, které si dala izraelská vláda)*. Díky ironizujícímu tvrzení „*coż generała obchodzi wola półtora miliona Arabów zamieszkujących te ziemie, ich prawa*“ (proč by generála zajímala vůle 1,5 mil. Arabů obývajících tato území, jejich práva) je Dajan prezentován jako nelítostný politik, jehož nezajímá osud arabských obyvatel daného území. Polský text tak na rozdíl od československého ukazuje další negativní Dajanův rys – krutost vůči civilnímu arabskému lidu. Velmi expresivně laděnou pasáží *zaborca zerwał maskę (nájedník odhodil masku)* autor stvrzuje své dosavadní teze.

Na závěr je třeba zmínit komentář nalézající se pod politikovou fotografií. Text pod snímkem usměvavého ministra obrany, což je zde ostatně zmíněno, záměrně vytváří tendenční kontrast, jenž jej má na jedné straně demonizovat a vykreslit jako agresora a na druhé vzbudit ve čtenáři lítost s arabským obyvatelstvem, jež je vystaveno ze strany Izraele pod Dajanovým vedením agresí – v politikův neprospěch hovoří např. emotivní sentence líčící *poparzone napalmem kobiety i dzieci (ženy a děti popálené napalmem)*.

3.3 Obraz arabských států

3.3.1 President Násir podal demisi¹⁶⁹

Káhira (čtk) – V netrpělivě očekávaném rozhlasovém projevu oznámil včera prezident Sjednocené arabské republiky Gamál Abdan Násir, že se vzdává všech svých oficiálních funkcí a odchází z politického života. **Také první viceprezident SAR Abdal Hakím Ámir a ministr války Šamsuddín Badrán podali demisi. Do funkce presidenta nastoupil dosavadní viceprezident Z. Muhíaddín. Po demisi presidenta Násira a jmenování Muhíaddína byla svolána mimořádná schůze Národního shromáždění SAR.**

Krátce po ohlášení demise G. A. Násira se v káhirských ulicích shromáždily davy lidí skandujících: „Chceme Násira, imperialismus neprojde!“

Prezident Násir ve svém projevu zdůvodnil svoje rozhodnutí těmito slovy: „Rozhodl jsem se vzdát se úplně a definitivně všech oficiálních funkcí a politického života a zaujmout znovu své místo v řadách lidových mas, abych plnil své úkoly jako prostý občan.“ G. A. Násir, který mluvil pohnutým hlasem, dodal: „Imperialistické síly si myslí, že jejich nepřítelem je Gamál Abdan Násir. Chtěl bych, aby jim bylo jasné, že jejich nepřítelem je všechen arabský lid a nikoli jen sám Násir! Síly, nepřátelské arabskému nacionalistickému hnutí tvrdí, že toto hnutí je dílem Gamála Abdana Násira. To není pravda, protože naděje na dosažení arabské jednoty se zrodily před Násirem a potrvají i po jeho odchodu.“

¹⁶⁹ President Násir podal demisi, *Pravda*. 1967, 10. červen, roč. XLVIII, č. 139, s. 2.

Na přání lidu odvolal Násir včera pozdě večer svou demisi.

Pravda, 10. června 1967

Agenturní zpráva informuje o dění v Egyptě, tedy o demisi prezidenta Násira a jeho návratu do křesla hlavy státu. Již ze samotného titulu je patrná rozdílná tendence v informování o Izraeli a Egyptě. Zatímco židovský stát či jeho představitelé jsou prostřednictvím názvů dehonestováni, titul výše uvedeného článku je vcelku neutrální a postrádá výraznější hodnotící prvky. Lze pouze konstatovat, že uvedení Násirovy funkce již na první pohled zvyšuje jeho prestiž.

První část článku, jež je graficky zvýrazněna, přináší přelomové události – rezignaci Násira a dalších ministrů v jeho vládě. Zmínka o tom, že se prezident vzdává *všech svých funkcí*, přispívá ke zvyšování jeho důležitosti. V textu nelze nalézt důvody, které Násira k rezignaci vedly. Autor se v textu snaží čtenáře přesvědčit, že za demisí stojí imperialismus, jenž je vzápětí odsouzen egyptským lidem dožadujícím se návratu prezidenta do funkce. Substantiva *davy lidí* zdůrazňují ohromnou podporu, kterou má politik u egyptského obyvatelstva. Uvedení hesla „*Chceme Násira, imperialismus neprojde*“, jež ony *davy lidí* skandovaly, dokazuje nepřátelský vztah egyptského, potažmo arabského lidu vůči imperialismu a implicitně se snaží zdůraznit shodné směřování arabských zemí a států východního bloku.

Autor či autoři textu nechávají promlouvat rovněž samotného prezidenta, přičemž zmiňují úryvky z jeho proslovu. Je zřejmé, že Násirova promluva byla pojata selektivně a do článku se dostaly zejména pasáže, v nichž hovoří kriticky o imperialismu. Tímto způsobem je konflikt opět představen jako součást studené války, v níž se imperialisté snaží uchvátit moc v arabských státech, jež jsou si blízké se Sovětským svazem a jeho satelity. Jako příklad lze uvést výrok „*síly nepřátelské arabskému nacionalistickému hnutí*“. Díky Násirově obratu „*všechn arabský lid je nepřitelem imperialistických sil*“ je akcentován nepřátelský postoj arabského lidu vůči Západu, přičemž úkolem textu je tuto polarizaci prohlubovat.

Zpráva zobrazuje politika na základě jeho proslovu jako skromného člověka, jenž se vzdává všech svých funkcí, aby mohl pro blaho lidu *zaujmout místo v řadách lidových mas a plnit své úkoly jako řadový občan*. Emotivně laděné adjektivum *pohnutě* popisující Násirovo rozpoložení při promluvě naznačuje, že jej současná situace velmi zasáhla. Slovní spojení *lidové masy* pak ve čtenáři evokuje spojitost s režimem uplatňujícím se ve východním bloku a odkazuje na Násirovy sympatie vůči sovětskému impériu. Jak vyplývá z jeho slov, *arabská jednota* se ostře vymezuje vůči imperialismu. Díky výroku, že jednota Arabů bude existovat i

po Násirově odchodu, ji egyptský státník a posléze autoři československé zprávy zobrazují jako trvalou hodnotu, kterou imperialismus neporazí. Samotný Násir se de facto považuje za ztělesnění oné integrity.

Jak jsme již zmínili, autor či autoři textu velmi zdůrazňují podporu, jaké se egyptský státník napříč arabským obyvatelstvem těší. Tato tendence je potvrzena závěrem textu – „*Násir na přání lidu svou demisi odvolal.*“ Obrat *na přání lidu* recipienta rovněž poněkolkáté ujišťuje, že ve Sjedinené arabské republice přísluší hlavní slovo občanům, což je důkazem blízkosti zdejšího režimu se systémem Sovětského bloku a jeho satelitů.

3.3.2 Korespondent PAP donosi z Kairu¹⁷⁰

KAIR (PAP). Korespondent PAP red. J. Dziedzic podaje:

Juž nie dziesiątki lecz setki tysięcy mieszkańców Kairu biorą udział w potężnych demonstracjach na rzecz pozostania Nasera. Tłumy, częstokroć zwarte grupy z transparentami głoszącymi hasła socjalistycznego Związku Arabskiego, podążały ku śródmieściu, gdzie ogłoszono, że Naser ma wystąpić przed członkami Zgromadzenia Narodowego w parlamencie. W nocy z piątku na sobotę mimo ścisłego zaciemnienia, ostrego ataku bombowego i powtarzanych następnie alarmów lotniczych demonstrowano, domagając się pozostania Nasera w rejonie pałacu Kubba, gdzie mieści się urząd prezydencki, oraz rezydencja prywatna Nasera Manszeet Bakri. Demonstracje ucichły nad ranem po wielokrotnym powtórzeniu przez radio apeli Nasera o zachowanie spokoju. Wznowily się natomiast o świcie, z podkairskich wiosek na ciężarówkach i traktorach przyjeżdżają do Kairu grupy fellahów. Zapowiadane przemówienie Zakarija Mohieddina nie doszło do skutku.

Radio powtarza rezolucję nagłego posiedzenia rządu żądającego pozostanie Nasera. Po przemówieniu Nasera w piątek zanotowano wypadki samobójstw. Nie komentuje się dymisji Amera i Szamseddina Badrana. Masowy ruch poparcia dla Nasera jest dowodem, że społeczeństwo ZRA i innych krajów arabskich nie obciąża go odpowiedzialnością za klęskę synajską i nadal widzi w nim symbol arabizmu, postępu i swej walki. Nocne bombardowanie Kairu, w 24 godziny po akceptowaniu przez ZRA rezolucji o przerwaniu ognia i w 8 godzin po ustaniu działań w strefie kanału, wzmogło nastroje nienawiści do agresora.

Kolona polska w ZRA zachowuje spokój. Nikt z obywateli polskich nie poniósł szwanku. Grupa ekspertów polskich, która pracowała przy budowie fabryki chemicznej w Ismaili, znajduje się w Kairze.

Cała prasa podaje artykuły żądające pozostanie Nasera na czele narodu, gwałtownie atakując Stany Zjednoczone i Anglię za jej grę dyplomatyczną i czynną pomoc dla agresora w niniejszym konflikcie. Uchwała narady moskiewskiej została podana w prasie kairskiej.

J. Dziedzic, 11. června 1967

Text, jenž se v hlavním stranickém deníku *Trybuna Ludu* objevil o den později než československý článek, pojednává o protestech Egyptanů proti odstoupení prezidenta Násira. Nejedná se o agenturní zprávu, autorem článku je polský korespondent J. Dziedzic. Polský

¹⁷⁰ DZIEDZIC, J.: Korespondent PAP donosi z Kairu. *Trybuna Ludu*. 1967, 11. červen, roč. XX, č. 160, s. 1.

text je díky této skutečnosti dynamičtější a podrobnější. Svým obsahem se však nese ve stejném duchu jako československá zpráva.

Po lakonickém titulu zprávy je čtenář konfrontován s popisem demonstrací – využívány jsou hyperbolizované výrazy jako *potężna demonstracja (obrovská demonstrace)* či *masowe poparcie (masová podpora)*. V souvislosti s demonstranty je pak zmíněno, že jich jsou *setki tysięcy (stovky tisíc)* a že se jedná o *tłumy (davy)*. Úlohou těchto obrátů je stejně jako v případě československé zprávy přesvědčit čtenáře, že je Násir oblíbený a má podporu drtivé většiny tamního obyvatelstva. Dokazuje to i informace o tom, že do Káhiry přijíždějí fellahové¹⁷¹ na nákladních vozech a v traktorech. Nejemotivněji ovšem v tomto ohledu vyznívá pasáž pojednávající o několika sebevraždách, jež byly zaznamenány po prezidentově pátečním projevu, v němž ohlásil rezignaci. Informace má upozornit na bezmeznou důvěru, kterou Egypťané do hlavy státu vkládají. I v polském článku je Násir prezentován jako *symbol arabizmu (symbol arabismu)* – arabské jednoty. Polský žurnalista však zmiňuje rovněž fakt, že lid vnímá Násira jako *symbol postępu (symbol pokroku)*, čímž jednoznačně odkazuje na jeho pozitivní vztah k východnímu bloku.

Polský novinář se podobně jako autoři československé zprávy snaží zdůraznit podobnost mezi východním blokem a arabskými zeměmi v textu ještě několikrát. Činí tak prostřednictvím zmínky o protestujících, jež nesou *transparenty głoszące hasła socjalistycznego Związku Arabskiego (transparenty hlásající hesla socialistického Arabského svazu)*. Sousedním *socjalistyczny Związek Arabski* dává autor výrazněji než československý článek najevo, že se Sjediněná arabská republika ubírá ve šlépějích Sovětského svazu a jeho satelitů, což má na potenciální odběratele zapůsobit pozitivním dojmem. Společná pro oba mocenské subjekty je poté nenávisť k Západu, kterou arabské státy vyjadřují v tisku, když útočí na Spojené státy a Anglii za pomoc *agresorovi*, jak je nazván Izrael.

Vzhledem k povaze textu jsou v něm zmíněni i polští občané nacházející se v Egyptě. Autor zmiňuje, že *kolona polska v ZRA zachowuje spokój (polská kolona v SAR zachovává klid)*, čímž potenciálnímu odběrateli naznačuje, že přítomným Polákům nehrozí z egyptské strany žádné nebezpečí.

3.3.3 Předpoklad vítězství: JEDNOTA¹⁷²

V posledních hodinách se pozornost světové veřejnosti spíše přesunula na jednání v diplomatických kruzích, a to zejména v Radě bezpečnosti OSN. Problém Středního východu, který byl v minulém týdnu nejožehavějším místem sporů, získává den ode dne na ostroti – i když se často zdá, že válečné operace spějí k mírovému

¹⁷¹ Pojem fellahové se v arabských zemích používá pro venkovské obyvatelstvo živící se zemědělstvím.

¹⁷² NEDVĚD, Stanislav; SCHLEISS, Miroslav: Předpoklad vítězství: JEDNOTA. *Pravda*. 1967, 11. červen, roč. XLVIII, č. 140, s. 2.

urovnání. Jednotlivé země mají však rozdílnou míru, úroveň a charakter zájmů v této oblasti. Proto se také liší v základu – v přístupu k označení agresora a v opatřeních, jež mají vést ke skutečnému narovnání poměrů a zastavení bojů.

„Všichni, kdo znají země Středního východu, velmi dobře vědí, že – jak napsal v listu Morning Star anglický publicista James Aldridge – jsou na pokraji obrovského převratu.“ (Měl na mysli Jordánsko a Saúdskou Arábii.) „Jak důležité jsou tyto feudální státy pro anglo-americkou politiku, nelze ani vyjádřit, protože každá republikánská nebo revoluční vláda v těchto zemích by znamenala konec západní nadvlády nad obrovskými zásobami nafty na Středním východě.“ Izrael se také dal v poslední době několikrát slyšet, že bude pokládat za sobě nepřátelský akt jakýkoli pokus o změnu vlády v Jordánsku, ať již zevnitř či zvenčí. Za záminku k agresí Izraele vůči Jordánsku by tedy byl postačil i pokus Jordánců zbavit se krále Husajna. Je o něm známo, že se drží na trůně především s pomocí Izraele, za nímž však stojí Američané a Britové. A protože Izraelci věděli, co by se mohlo v Jordánsku stát, a že v případě zákroku by měli co dělat se sousední Sýrií, začali proti ní připravovat velký útok. Připomeňme si, že v Sýrii je u vlády pokrokové křídlo strany Baas a členem vlády je zástupce Syrské komunistické strany. V Damašku byly v roce 1965 znárodněny banky, velké kapitalistické podniky a zahraniční obchod. Navíc dosáhla syrská vláda v uplynulém roce konečného zvýšení poplatků za těžbu nafty od společnosti Iraq Petroleum Company. A totéž chce dosáhnout v jednáních se známou americkou petrolejářskou společností Aramco, jejíž ropovody vedou z Iráku rovněž k syrským břehům.

Pochopitelně, že každé oprávněné nároky arabských zemí na větší zisk z vlastních přírodních zdrojů, které byly po dlouhá desetiletí odčerpávány metropolemi kapitalismu, budí prudkou reakci v těchto podnikatelských kruzích. A výsledkem této reakce byly neziřídka četné vojenské převraty v této oblasti, a to vždy v zájmu těžařských kruhů. Základním úkolem americké diplomacie je ovšem napomáhat zpomalování procesu prosazování národních zájmů. Zemí, která v poslední době velmi radikálně tyto své národní zájmy prosazovala, byla Sýrie, jejíž politice byla věnována „starostlivá péče“ zpravodajských a diplomatických odborníků USA na březnové poradě v Bejrútu. Pokrokové změny v Sýrii by totiž posílily Egypt, oslabily by jordánskou a saúdskou monarchii a kontrarevoluční frontu v Jemenu, stejně jako ztížily dočasnou stabilizaci koloniálních pozic v Adenu a Ománu. Pád jednoho z těchto režimů (jordánského či saúdského) by mohl eventuálně vést k prudkému oslabení druhého, a tak by Spojeným státům zbyl jen Izrael jako jejich jediné teritorium vlivu na Středním východě. Půda, pod kterou leží miliardy dolarů v naftě, patřící Američanům, by pak byla kontrolována arabskými vládami.

Z tohoto hlediska bychom zřejmě měli posuzovat současnou jednotu arabského světa. Víme, že při otevřeném střetnutí s Izraelem se všechny arabské státy, včetně Jordánska a Saúdské Arábie postavily za Násira. Domníváme se, že to bylo jediné východisko pro stabilitu současných vlád v těchto zemích, jejichž revoluční hnutí vyvíjí silný tlak na obhajobu národních zájmů a je v základě protiimperialisticky orientováno. Protože se střetávají zájmy vlád a lidu zemí Jordánska a Saúdské Arábie, odpovídá také jednotu arabských zemí současnému stavu jejich zájmů.

Prezident Násir, který nese hlavní tíhu odpovědnosti za arabský svět, si ověřil sílu svého postavení v momentu, kdy navrhl, aby pro dočasné neúspěchy, vyplývající podle našeho názoru z dané úrovně jednoty, byl vystřídán ve své funkci. Jednoznačné potvrzení jeho vůdčí úlohy v arabském světě se mu včera dostalo nejen podporou ve vlastní zemi, ale i prohlášeními libanonského premiéra Karámiho a iráckého prezidenta Árifu. Ti ho žádají, aby neodstupoval ze svého úřadu a ujistí ho svou podporou. A Násir sám si uvědomuje, že osvobozené hnutí bylo už před ním a bude i po něm. Proto je velmi významné prohlášení sedmi komunistických a dělnických stran k podpoře základních zájmů arabského lidu proti pokusům likvidovat revoluční hnutí na Středním východě a tím

na další léta upevnit pozice imperialistů jako tradičních vykořisťovatelů arabských zemí. Z tohoto hlediska znamená jednota socialistických států mohutnou překážku agresivním snahám Izraele a všem, kteří tuto agresi, ať již otevřeně či skrytě, podporují.

Stanislav Nedvěd, Miroslav Schleiss, 11. června 1967

Titul komentáře signalizuje, že hlavním tématem článku bude jednota arabských států. Ačkoliv tyto země nejsou v názvu zmíněné, jeho první část *předpoklad vítězství* tuto domněnku vzhledem ke vztahům arabských států s východním blokem jednoznačně potvrzuje. Komentář, mapující mimo jiné zájmy a motivace západních mocností v oblasti Blízkého východu, je však zajímavý především díky zobrazení způsobu, jak Československo a východní blok vnímaly arabské státy.

V souvislosti s mocenskými zájmy Západu se autoři nejprve zaměřují na to, jak západní země vidí státy Blízkého východu. Podle novinářů *Pravdy* považuje Západ blízkovýchodní státy za *feudální* a činí si nároky na jejich ovládnutí, neboť tyto země disponují obrovskými zásobami ropy. V závěru textu je tento vztah vyjádřen velmi expresivní sentencí, kdy jsou západní země nazvány *imperialisty jako tradičními vykořisťovateli arabských zemí*. Svě tvrzení opírají Nedvěd se Schleissem na citaci fragmentu článku anglického publicisty Jamese Aldridge. V duchu komunistické strategie tvorby novinových textů ovšem nezmiňují celkový kontext, uvedený úryvek zasazují do své prezentace událostí. Kvůli zdůvodnění tvrzení, že země Blízkého východu představují pro Západ zejména zdroj ropy, pracují rovněž s historickými fakty. Stejně jako s Aldridgovým článkem i s těmi nakládají ve svůj prospěch, přičemž vynechávají jejich celkové pozadí. Tezí, že je král Husajn na trůně díky Izraeli, který je podporován Francií a Velkou Británií, například zdůvodňují obratem *je o něm známo*. Uvedené sousloví však nelze považovat za adekvátní argument a obhajobu daného tvrzení, jedná se pouze o všeobecný obrat, o němž však nelze říct, zda je pravdivý.

Co se týče prezentace jednotlivých arabských zemí z perspektivy autorů, je největší prostor věnován Sýrii, jež je hodnocena velmi pozitivně. Autoři zdůrazňují, že v Sýrii je dominantní silou *pokrokové křídlo strany Baas*. Adjektivum *pokrokový* čtenářům naznačuje zaměření této politické strany, jež je shodné s kurzem východního bloku. Je třeba zdůraznit, že hlavními idejemi Baas jsou kromě panarabismu také socialismus a vymanění se vlivům Západu.¹⁷³ Není tedy divu, že si oba režimy byly poměrně blízké. Socialistický kurz Sýrie autoři dokládají výčtem ekonomických kroků, k nimž se vedoucí představitelé strany Baas v roce 1965 odhodlali. Sýrie je díky tomu prezentována jako země, jež prosazuje vlastní

¹⁷³ *Politics and Religion in Iraq and Syria: What is the Ba'ath Party?* [online], [cit. 2015-06-17]. Dostupné z: <<http://www.globalresearch.ca/the-baath-party-as-the-west-doesnt-want-you-to-know-it/5319120>>.

socialistické zájmy, byť k nelibosti *metropolí kapitalismu*, jak jsou západní státy pejorativně označovány. *Pokrokovému* dění v Sýrii je poté přikládán velký důraz, neboť by dle autorů mohlo posílit Egypt a oslabit režimy v dalších arabských zemích, jež jsou poplatné Západu.

Zatímco Sýrii jsou přisouzeny pozitivní atributy, o něco odlišněji autoři referují o Jordánsku a Saúdské Arábii. Jak již bylo zmíněno, Jordánsko je díky králi Husajnovi považováno za zemi úslužnou Západu. Stejně je vnímána také saúdskoarabská monarchie, kontrarevoluční fronta v Jemenu či dění v Adena a Ománu, v nichž se dle autorů nacházejí *koloniální pozice*. Zmínka o tom, že režimy v Íráku a Libanonu podporují Násira, naopak vypovídá o jejich protizápadním kurzu.

Kromě Sýrie se autoři vyjadřují pozitivně rovněž o Egyptu. Pasáž „*prezident Násir, který nese hlavní tíhu odpovědnosti za arabský svět*,” staví Sjednocenou arabskou republiku spolu s Násirem do čela arabských států. Informace o podpoře, jaké se Násirovi dostalo nejen ve vlastní zemi, ale i ze strany libanonského a iráckého státníka, má čtenáře přesvědčit o jeho významu v rámci arabského světa.

Ačkoliv jsou Jordánsko či Saúdská Arábie vykresleny jako státy podléhající vlivům Západu, zdůrazňují autoři, že i zdejší režimy jsou také v zásadě *protiimperialisticky orientovány*, neboť se během konfliktu postavily na stranu Sjednocené arabské republiky. Výrokem „*střetávají se zájmy vlád a lidu zemí Jordánska a Saúdské Arábie*“ je však naznačeno, že zdejší obyvatelé nesouhlasí s prozápadním směřováním zdejších režimů, což má československého čtenáře přesvědčit o nelibosti většiny Arabů vůči Západu. Autoři v závěru emotivně líčí, že v titulu zmíněná *jednota*, jež se mezi arabskými státy během krize projevila, je největší překážkou pro nepřátelský Izrael.

3.3.4 Szczyt arabski¹⁷⁴

(B) W świecie arabskim trwa od kilku dni – od zakończenia działań wojennych na Bliskim Wschodzie – ogromny ruch dyplomatyczny. Po powrocie prezydenta algierskiego Bumediena z błyskawicznej podróży do Moskwy i Belgradu, do Algieru przyjechał prezydent Syrii Atasi. Poza tym w Algierze prowadził rozmowy polityczne przewodniczący tunezyjskiego Zgromadzenia Narodowego Mokadem, który przywiózł pismo od prezydenta Bugriby. Z Algerii Mokadem udaje się do Maroka.

Tunezja wznowiła przerwane przed dwoma laty stosunki dyplomatyczne ze Zjednoczoną Republiką Arabską. W Jordanii bawi minister sprawiedliwości Tunezji Mogni Slim, a do kilku stolic arabskich udali się wysłannicy rządów Sudanu, Kuwejtu i Iraku.

W sobotę w godzinach popołudniowych zacząć się ma w Kuwajcie konferencja ministrów spraw zagranicznych wszystkich krajów arabskich. Pomyślana jest ona jako wstęp do arabskiego spotkania na szczycie. Z inicjatywą

¹⁷⁴ Szczyt arabski. *Życie Warszawy*. 1967, 17. červen, roč. XXIV, č. 143, s. 2.

takého spotkania wystąpił rząd Sudanu, który zaprosił do Chartumu szefów państw arabskich. Wielu spośród nich odpowiedziało już przychylnie na zaproszenie sudańskie.

W ten sposób przekonujemy się, że błyskawiczna wojna i zwycięstwo państwa Izrael miały wśród innych skutek, który stosunkowo łatwo można było z góry przewidzieć. Nastąpiło daleko idące zjednoczenie wszystkich państw arabskich i następuje zespolenie ich wysiłków.

Dodajmy w tym miejscu, że państwa arabskie – niezależnie od nieprzychylnego stosunku do Izraela – pod wielu względami się różnią. Obok państw, których rządy wykazują nastawienie postępowe i które współpracują z obozem socjalistycznym, jak np. Syria czy Zjednoczona Republika Arabska, znajdują się tu państwa o charakterze półfeudalnym oraz państwa z rządami reakcyjnymi, gotowymi do niedawna do wysługiwania się mocarstwom imperialistycznym. Wzrost napięcia na Bliskim Wschodzie, a potem agresja zbrojna Izraela doprowadziły do tego, że nawet prawicowe rządy arabskie doszłusowały do wspólnego frontu z rządami postępowymi. Charakterystyczny był pod tym względem przyjazd króla Jordanii Huseina do Kairu jeszcze przed rozpoczęciem działań wojennych.

Rząd Izraela stanął obecnie przed zjednoczonym frontem państw arabskich, otaczającym Izrael z wszystkich stron. Wsuwane przez najbardziej wojowniczych rzeczników Izraela sugestie co do odrębnych rokowań z poszczególnymi państwami arabskimi spotykają się ze zdecydowaną odmową z ich strony. Rządy arabskie wiedzą bowiem, że mogły przegrać – tak samo jak w 1956 roku – krótkotrwałą wojnę, przy której strona atakująca wykorzystала wszystkie korzyści, jakie daje zaskoczenie. Ale wiedzą również, że w dalszej perspektywie – perspektywie lat, a nie dni czy miesiące – w ich ręku znajdują się wszystkie atuty, jakie im daje ogromna przewaga liczbowa nad Izraelem.

Państwo Izrael ma prawo do niepodległego bytu i rząd Polski nieraz dawał wyraz swym poglądom na ten temat. Ale prawo Izraela do niepodległego bytu nie jest równoznaczne z prawem do zaboru obcych ziemi, ani z prawem do znęcania się nad arabskimi uchodźcami. Pokojową przyszłość Dalekiego Wschodu można sobie wyobrazić tylko wtedy, gdy rząd Izraela zrozumie konieczność współlistnienia z sąsiednimi krajami arabskimi.

(gj), 17. června 1967

Ačkoliv polský komentář vyšel o několik dnů později než československý a mapuje odlišné události, objevuje se zde jako klíčový motiv jednota arabských zemí, a především způsob, jak byly v polském politickém prostředí vnímány.

Text v první řadě zachycuje diplomatické jednání arabských států, setkání ministrů zahraničí v Kuvajtu a připravovanou schůzku vrcholných představitelů arabských zemí v súdánském Chartúmu.¹⁷⁵ Vyjmenování jednotlivých setkání, k nimž mezi představiteli arabských států došlo, má poukázat na jednotu, jež mezi nimi po vypuknutí šestidenní války zavládla. To ostatně potvrzuje čtvrtý odstavec, v němž autor deklaruje, že *błyskawiczna wojna (blesková válka) přinesla daleko idące zjednoczenie wszystkich państw arabskich i następuje*

¹⁷⁵ Summit osmi představitelů arabských států se konal od 29. srpna do 1. září 1967. Jeho výsledkem byla tzv. Chartúmská rezoluce, prostřednictvím níž se zúčastněné arabské státy vyslovily pro zamítnutí míru s Izraelem, jeho neuznání a ukončení jakýchkoliv vyjednávání.

zespolenie ich wysiłków (dalekosáhlé sjednocení všech arabských států a sjednocení jejich úsilí). Obrat *dalekosáhlé* implikuje skutečnost, že mezi jednotlivými arabskými státy vznikl pevný vztah, jehož důsledky se v budoucnosti plně projeví.

Jak již bylo zmíněno, polský komentář se jako československý text věnuje zobrazení jednotlivých zemí, ačkoliv to nečiní tak podrobně. Přestože je celý text výrazně prosycen zmínkami o jednotě arabských států, referuje autor o jejich rozdílném politickém směřování. Podobně jako v československém textu i v polském komentáři je nejvíce pozitivních atributů přisouzeno Sýrii a Sjednocené arabské republice – podle autora vykazují *nastawienie postępowe i współpracują z obozem socjalistycznym (pokrokový postoj a spolupracují se socialistickým táborem)*. Potenciálním odběratelům jsou tak tyto země díky svému směřování blízkému Sovětskému svazu a jeho satelitům vylíčeny jako spojenci východního bloku.

Uvedena je však také skutečnost, že se mezi arabskými zeměmi nacházejí státy, jež vykazují *charakter półfeudalny oraz państwa z rządami reakcyjnymi gotowymi do występowania się mocarstwom imperialistycznym (polofeudální charakter a státy s reakčními režimy připravenými sloužit imperialistickým mocnostem)*. Rétorika polského textu je sice velmi podobná charakteru československého komentáře (využití adjektiv *feudální a polofeudální*), nicméně je třeba konstatovat, že polský autor je vůči státům, jež slouží zájmům *imperialistů*, útočnější. Obraty *reakční režimy* či *sloužení imperialistickým mocnostem*, jež v táboře socialistických zemí nesly negativní konotace, přímo pojmenovávají stinné stránky jednotlivých arabských režimů. Na druhou stranu je nutné zmínit, že zatímco československý komentář tyto státy vyjmenovává, polský komentář se takové konkretizaci vyhýbá. Jediným příkladem je Jordánsko, přičemž je v jeho případě stejně jako v československém komentáři zmíněn král Husajn považovaný za služebníka Západu.

Polský komentář se rovněž uchyluje ke konstatování, že válka s Izraelem dokázala sjednotit rozdílné arabské režimy. Závěr textu se poté nese v poměrně optimistickém duchu, neboť akcentuje jednotu, jaké bude muset Izrael čelit, zároveň se snaží zlehčit prohru arabských států. Autor čtenáře ujišťuje, že ačkoliv arabské státy prohrály krátkou válku, mají v delším časovém horizontu veškeré předpoklady pro výhru. Jako příklad je kromě *jednoty* uvedna *ogromna przewaga liczbowa nad Izraelem (ohromná početní převaha nad Izraelem)*, jakou údajně arabské země disponují.

Díky poslednímu odstavci vyznívá polský text vůči Izraeli poněkud střízlivěji než československý. Polský žurnalista opět zdůrazňuje, že Izrael má právo na nezávislou existenci. Dodejme, že v československých prohlášeních se podobné výroky nevyskytují. Novinářova teze je podepřena odvoláním na prohlášení polské vlády. Zároveň je ovšem

expresivně uvedeno, že zmíněné právo nekoresponduje s *prawem do zaboru obcych ziemi, ani z prawem do znęcania się nad palestyńskimi uchodźcami (s právem zabírat cizí území, ani s právem týrat arabské uprchlíky)*. Nutno podotknout, že jakkoliv daná pasáž zmiňuje právo Izraele na existenci, židovský stát je díky ní značně dehonestován.

Na závěr je nutné zmínit chybu, jíž se autor dopustil – pro blízkovýchodní region použil chybný termín *Daleki Wschód (Dálný východ)*, z čehož je zřejmé, že k textu nepřistupoval dostatečně pečlivě.

3.3.5 Drama palestinských uprchlíků pokračuje¹⁷⁶

Poslední izraelskou agresí bylo zahájeno již třetí dějství dramatu palestinských uprchlíků, dramatu trvajícím téměř dvacet let. Tragika uprchlického osudu postihla tentokrát především ty, kteří již jednou, po roce 1948, byli nuceni odejít ze svých domovů a kteří od té doby stále žili v provizorních podmínkách – v uprchlických táborech. Izraelská agrese z počátku června zastihla tyto lidi v táborech v oblasti Gazy, v syrsko-izraelském pohraničí u Kunestry a zvláště v táborech u Jericha v Jordánsku.

Palestinci v Gaze patří mezi nejobětavější odpůrce izraelské agrese. Většina z těch, kdož dostali do rukou zbraň v rámci palestinské armády, padla. Izraelské úřady prý nyní posílají na západ přes Suezský kanál jejich ženy a děti. Jsou jich stovky.

Exodus masového charakteru se však odehrává na březích řeky Jordánu. Jordánské úřady ani pracovníci UNRWA (orgán OSN pro pomoc palestinským uprchlíkům) nemohly dosud spočítat všechny, kdo prchli ze západojordánské oblasti, kterou obsadila izraelská armáda. Předpokládá se však, že řeku Jordán směrem na východ překročilo již přes sto tisíc lidí, z nichž většina byli obyvatelé uprchlických táborů. Kam se obrátí po překročení Jordánu, jistě většina z nich neví. Krajina v této oblasti je hornatá a pustá.

Většina uprchlíků je dopravována do měst, zvláště do Ammánu a jeho okolí. Tam již nezůstanou zcela bez pomoci. Jordánská vláda s přispěním UNRWA a světové veřejnosti (v tom i československé) pomáhá nejnужnějším: příkryvkami, stany, léky, potravinami.

Je ovšem nutno říci, že po celkem spontánním útěku před válečnými událostmi, jenž byl zaznamenán v době, kdy probíhaly boje, je nyní přesun obyvatelstva do značné míry nedobrovolný. Je to nucené vyhnanství. Uprchlíci, kteří přišli do Ammánu tento týden, říkají, že izraelští vojáci je donutili opustit jejich příbytky a odejít přes řeku Jordán. V celé oblasti byla proti Arabům, kteří tam zůstali, totiž rozpoutána zstrašovací a teroristická kampaň.

Jordánská vláda upozornila v této souvislosti Radu bezpečnosti OSN na osud např. města Kalkyilia severně od Nábulusu. Izraelci již 7. června po obsazení těchto měst začali systematicky vyhazovat jednotlivé jeho části do vzduchu, když předtím odtud násilím vystěhovali obyvatele, zavřeli je do mešit a škol a nechali je tam beze stravy a potřebného oblečení. Destruktivní akce pokračovaly ještě 20. června, když již bylo 12 000 obyvatel města bez přístřeší, přičemž mnozí z nich byli odvezeni k řece Jordánu a vyhnáni.

Co Izrael sleduje svými teroristickými akcemi v obsazeném území, naznačil ve středu jordánský velvyslanec v Libanonu: Izrael chce především vyhnat z území, které obsadil, co největší počet Palestinců a jejich vesnice likvidovat. Dále chce terorem donutit obyvatelstvo, aby ze strachu přijalo okupaci jako definitivní stav. A

¹⁷⁶ HOMOLA, B.: Drama palestinských uprchlíků pokračuje. *Rudé právo*. 1967, 28. červen, roč. 47, č. 176, s. 7.

konečně hodlá místní činitele v obsazeném území přivést k tomu, aby žádali „autonomii a mír“, jinými slovy, aby se z nich stali kolaboranti.

B. Homola, 28. června 1967

Výše uvedený komentář zachycuje utrpení palestinských uprchlíků. Ačkoliv nechceme v této práci tragédii palestinského lidu nikterak bagatelizovat, lze konstatovat, že jej autor zneužívá mimo jiné k dehonestaci a démonizaci Izraele.

Dramatický a naléhavý tón komentáře předznamenává titul, jenž díky substantivu *drama* získává emotivní náboj. Verbum *pokračovat* má čtenáře upozornit, že se palestínští uprchlíci potýkají s problémy již delší dobu. Autor tuto skutečnost ostatně potvrzuje v úvodu komentáře, kdy používá metaforické vyjádření *třetí dějství dramatu palestinských uprchlíků a drama trvající téměř dvacet let*.

Homola se v komentáři soustředí zejména na útěk palestinského lidu před *izraelskou agresi* – použitý obrat je pro Izraelce velmi nelichotivý. Palestincům jsou naproti tomu přisouzeny pozitivní atributy, jejichž úkolem je vzbudit sympatie a soucit československého čtenáře. V textu lze vysledovat dvě skupiny Palestinců, o nichž autor hovoří. V prvním případě jde o bojovníky. Líčení jsou jako stateční jedinci, jež neváhají obětovat vlastní život. Konkrétně se o nich eufemisticky hovoří jako o *nejobětavějších odpůrcích izraelské agrese, přičemž většina z těch, kdož dostali do rukou zbraň, padla*. V souvislosti s bojovníky autor zmiňuje druhou skupinou, kterou tvoří civilní obyvatelstvo zobrazené v zuboženém stavu. Patří mezi ně například *ženy a děti* zmíněných bojovníků, *kteří izraelské úřady posílají na západ před Suezský kanál*. Solidaritu s civilním obyvatelstvem vzbuzují zmínky o provizorních podmínkách panujících v uprchlických táborech. Stejný efekt vyvolává také hyperbolizovaný obrat *exodus masového charakteru*, který se odehrává v západojordánské oblasti. Adekvátnost velmi expresivního sousloví *masový exodus* autor dokládá poznatky úřadu OSN UNRWA, jehož *pracovníci dosud nemohli spočítat všechny, kdo prchli ze západojordánské oblasti*. Tvrzení autor opírá také o informaci o přesném počtu lidí, jenž překročil směrem na východ řeku Jordán. Uvedení konkrétního čísla dodává autorově sentenci důvěryhodnost a umožňuje čtenáři lépe si představit zmíněné skutečnosti. Bezvýchodnost a beznadějnost situace, v níž se palestínští uprchlíci ocitli, zdůrazňuje věta *krajina v této oblasti je hornatá a pustá*, jež popisuje jejich nový domov v oblasti Jordánska. Nutno podotknout, že ve spojitosti s realitou, jíž museli uprchlíci čelit, dále autor využívá tak expresivní pojmy jako *nucené vyhnanství, rozpoutaná zavražďovací a teroristická kampaň*. Nejdrastičtější poté vyznívají sentence o násilím vystěhovaných obyvatelích z města Kalkyilia,

jež byli Izraelci *zavřeni do měst a škol a ponecháni bez stravy a potřebného oblečení* či o *destruktivních akcích, jež pokračovaly ještě do 20. června, kdy již bylo 12 000 obyvatel bez přístřeší, přičemž mnozí z nich byli vyhnáni*. Neblahý osud, jaký Palestince dále čeká, autor potvrzuje citací emotivního prohlášení jordánského velvyslanec v Libanonu, podle něhož chtějí Izraelci *likvidovat palestinské území a z palestinských činitelů učinit kolaboranty*.

Výše uvedené skutečnosti prezentují Palestince jako zubožený lid, jenž se do dané situace dostal zcela nevinně. Autor implicitně vyzývá čtenáře, aby byli s Palestinci solidární. Spoluúčast má ostatně vzbudit i zpráva o pomoci, kterou uprchlíkům poskytuje československá vláda. Zmínkou o československé pomoci autor zároveň přispívá k heroizaci a pozitivnímu profilu zdejších vládních špiček.

Ačkoliv je v daném textu naše pozornost upřena zejména ke způsobu zobrazení palestinského lidu, je nutné alespoň okrajově zmínit se rovněž o prezentaci Izraele. Obdobně jako v dalších analyzovaných textech, i zde je v souvislosti se židovským státem často používáno substantivum *agrese* a jeho deriváty. Objevuje se zde ovšem také ještě pejorativnější výraz *teroristický* a to hned dvakrát – poprvé ve spojení se substantivem *kampaň*, podruhé se substantivem *akce*. Díky adjektivu *teroristický* je počínání Izraele upřena jakákoliv legitimita, přičemž má uvedený výraz značně dehonestující ráz. Stejnému účelu pak slouží i závěrečná pasáž komentáře, jež obsahuje již zmíněný citát jordánského diplomata.

3.3.6 Tragiczna sytuacja palestyńskich uchodźców¹⁷⁷

KAIR (PAP): Korespondent PAP red. J. Dziedzic donosi z Kairu:

Prawo międzynarodowe, światowa opinia publiczna, potępienia i ostrzeżenia, poszanowanie człowieka i norm respektowanych w społeczeństwach cywilizowanych, wszystko to jest dziś ignorowane przez agresorów izraelskich. **Trwa rozpoczęta przez Izrael w dniu 20 czerwca akcja masowego wysiedlania ludności arabskiej z okupowanych terenów Gazy do Egiptu.** Co dzień, od kilku dni, kolumny ciężarówek odwożą spragnionych i głodnych mężczyzn szosą przez Synaj do Kantary nad Kanałem Sueskim, potem przychodzi rozkaz wysiadania, bicie kolbami, przekleństwa i mężczyźni muszą iść ostatnich kilkaset metrów w kierunku kanału. Przekraczają go łódkami, wielu wplaw.

W piątek, 23 po południu, 24 godziny po proteście w ZRA przedstawionym Zgromadzeniu Ogólnemu Narodów Zjednoczonych, **było już tych nowych uchodźców palestyńskich po stronie egipskiej ok. 3 tys. W obecnej chwili liczba ta jest niewątpliwie znacznie wyższa.**

Odwiedziłem wraz z ponad stuosobową grupą korespondentów zagranicznych tymczasowy obóz wysiedleńców, znajdujący się w budynku szkolnym, kilkanaście kilometrów na północ od Ismaili. Otacza nas zwarty tłum rozgorączkovaných mężczyzn. Nieogoleni, podnieceni, jedynie w koszulach, spodniach, sandałach, czasem

¹⁷⁷ DZIEDZIC, J.: Tragiczna sytuacja palestyńskich uchodźców. *Trybuna Ludu*. 1967, 29. červen, roč. XX, č. 178, s. 1.

boso, wyciągają ręce, protestują, krzyczą. Nie wiedzą, że jestem Polakiem. Z taką samą rozpaczą zwracają się do korespondenta z NRF czy silącego się na ironię reportera BBC.

Opowiada **Omar Mahmoud Ajad**: w domu pięcioro moich najbliższych zginęło w masakrach, agresorzy minowali dom za domem i wysadzali w powietrze. A oto relacja **Mohammeda Chadera**: do obozu palestyńskiego w Rafie zajechały samochody ze znakami rozpoznawczymi Iraku i Algerii. Wszyscy myśleli, że może to jakaś pomoc. Brakowało żywności. Kiedy tłum otoczył auto, wysiedli z nich Izraelczycy z bronią maszynową i otworzyli ogień. Padło na miejscu mnóstwo ludzi. Mówi **Mohammed Mahmoud**: widziałem na własne oczy, jak wymordowano cały szpital w Chan Yunis – chorych, lekarzy, cały personel. Samemu udało mi się uciec na pustynię.

Z chaotycznych wypowiedzi mężczyzn w tym tłumie **wyłania się znany jeszcze w ZRA i zakłamywany w zachodniej prasie obraz tego, co działo się i dzieje w okupowanej strefie Gazy**. Na terytorium ZRA wyrzucono pierwsze partie mężczyzn, którzy przeżyli ostatnie dni w obozach koncentracyjnych w Berszebie w zachodnim Izraelu i tych, którym o północy poprzedniego dnia rozkazano przez głośniki wyjść z domów, pozostawić żony, dzieci i bliskich, po czym wywieziono przez Synaj.

Tylko nieuczciwi, stronnicy i sprzedajni dziennikarze z naszej grupy **mogą próbować nie dostrzegać ogromu zbrodni popełnianej na ludności palestyńskiej, pomniejszać zasięg ludzkich cierpień i tragedii**.

J. Dziedzic, 29. czerwca 1967

Polský text zachycující osud Palestinců vyšel ve stejný den jako československý komentář. Oba texty se rovněž objevily v hlavních stranických periodických – *Rudém právu* a *Trybuně Ludu*. Na rozdíl od československého komentáře lze polský text považovat spíše za reportáž. Novinář agentury PAP J. Dziedzic totiž informace pro svůj text čerpal přímo z místa, neboť se do oblasti konfliktu vypravil. Polský text se tedy vyznačuje vyšší výpovědní hodnotou než československý komentář, jenž obsahuje údaje převzaté ze zahraničních, převážně arabských zdrojů. Utrpení Palestinců je zejména díky přímým výpovědím zúčastněných vykresleno v polském textu mnohem přesněji a na čtenáře působí bezesporu autentičtější dojmem. Uvedené skutečnosti však zároveň text činí účinnějším vůči Izraeli.

Autor věnuje část své reportáže masovému vysídlení arabského lidu z okupovaných částí Gazy – pro zdůraznění osudu, jenž Arabové potkal, je daná pasáž graficky zvýrazněna. V souvislosti s vysídlováním je velmi sugestivně líčeno brutální zacházení, jemuž jsou vystaveni arabské muži – expresivně pojaté pasáže o *spragnionych i głodnych mężczyznach* (*žízniví a hladoví muži*), jež musí čelit *biciu kolbami, przekleństwom, mężczyźni muszą iść kilkaset metrów* (*bití pažbami, nadávky a pochody měřící několik tisíc metrů*) zdůrazňují izraelskou brutalitu a vyzývají čtenáře k soucitu s Araby. Nechceme jakkoliv znevažovat jejich utrpení, nicméně je třeba konstatovat, že autor nijak neosvětluje, o jaké muže se jedná, proč se organizovaného přesunu neúčastní rovněž ženy a děti. Je možné, že se jedná o bojovníky, kteří byli Izraelci zadrženi. Existuje možnost, že Dziedzic tuto informaci záměrně

vynechal, neboť mohl Araby lépe prezentovat jako skupinu, jež se ocitla v politováníhodné situaci. Nelze přehlédnout, že československý komentář naopak s existencí palestinských bojovníků pracuje a jejich prostřednictvím přispívá k heroizaci palestinského národa. Polský novinář dále prezentuje arabské muže prostřednictvím dynamického výčtu adjektiv, substantiv a verbií – *rozgorączkowani mężczyźni, nieogoleni, podnieceni, jedynie w konszalach, spodniach, sandałach, czasem boso, wyciągają ręce, protestują, krzyczą (muži celí hoří, neoholení, vzrušení, pouze v košilích, kalhotách, sandálech, občas bosí, vytahují ruce, protestují, křičí)*. Úkolem takto detailního a naléhavého popisu je vzbudit lítost a sympatie čtenáře.

Nutno podotknout, že s graficky zvýrazněnými sentencemi se lze v reportáži setkat několikrát – jedná se například o pasáž referující o počtu nových uprchlíků. Čtenáři dovoluje tato strategie stejně jako v případě československého textu lépe si představit rozsah palestinského utrpení. Graficky zvýraněna jsou také jména jednotlivých osob, s nimiž se autor setkal. Uvedení jmen spolu s přímými výpověďmi přiměje čtenáře identifikovat se s palestinským strádáním, přičemž pohnuté osudy získávají konkrétní podobu.

Kromě zobrazení Palestinců je rovněž nutné zmínit obraz Izraele. Polský žurnalista sice nepoužívá tak pejorativní označení jako jeho československý protějšek – *teroristé*, nazývá je *agresorzy (agresoři)*. Velmi nelichotivou tvář však Izraelci získávají v části, kdy autor hovoří o *obozach koncentracyjnych (koncentrační tábory)* pro Palestince. Obrat implicitně přirovnává Izrael k nacistickému Německu. Kromě dehonestace Izraele se v textu v mnohem větší míře než v československém komentáři objevuje očeřování západních zemí, zejména zdejších novinářů. Důkazem jsou zmínky o *silącym się ironią reporterze BBC (ironií hýřící reportér BBC)*, jenž spolu s Dziedzicem Palestince navštívil či v závěru textu zdůrazněná pasáž o *zakłamywanym w zachodniej prasie obrazie tego, co działo się i dzieje w okupowanej strefie Gazy (lživý obraz dění v okupované Gaze objevující se v západním tisku)*. Západním novinářům jsou poté přisouzeny velmi negativní atributy – *nieuczciwi, stronnicy, sprzedajni (nepoctiví, neobjektivní a prodejní)*, neboť jak autor rovněž graficky zdůrazňuje – *nie dostrzegają ogromu zbrodni popełnionej na ludności palestyńskiej (ignorují rozsah zločinů páchaných na palestinském lidu)*. Je zřejmé, že díky očeřování západních novinářů autor implicitně sděluje, že pravdivý obraz přináší novináři patřící do sovětského bloku.

3.4 Mediální obraz šestidenní války

Texty týkající se šestidenní války zaujímaly první stránky novin, samotný konflikt se vedle války ve Vietnamu zařadil mezi nejdůležitější zahraniční události své doby. Analýzy

výše uvedených textů prokázaly předpoklady, s nimiž jsme do této práce vstupovali. Všechny mediální výstupy byly prosyceny mechanismy komunistické propagandy, následkem čehož docházelo k jednostrannému a nevyváženému pohledu na události. Pro dosažení žádaného obrazu novináři manipulovali s historickými fakty, události vytrhávali z kontextu a stejně přistupovali k výrokům některých politiků.

V textech se uplatňovaly výše uvedené strategie *newspeaku*, jako je výskyt hyperbol, řetězení adjektiv či absence možnosti o uvedených faktech diskutovat. Zmíněné tendence pomohla odhalit KDA, jež také poukázala na některé rozdíly mezi československými a polskými texty. Je zároveň nutné zdůraznit, že ačkoliv jsme praktickou část rozdělili na tři části – reakce na konflikt objevující se v jeho průběhu, obraz Izraele a obraz arabských států, nevyhnuli jsme se během analýz prolínání jednotlivých témat, jež nebylo možné jednoznačně oddělit.

3.4.1 Reakce na konflikt objevující se v jeho průběhu

Pro ilustraci reakcí na konflikt, jež se objevily v jeho průběhu, jsme zvolili čtyři vládní texty a dva komentáře ústředních stranických deníků, na nichž bylo možné nejlépe ilustrovat postoje politických reprezentací jednotlivých zemí. Pro rekonstrukci celistvého mediálního obrazu je však v této části nutné zmínit také další zprávy a agenturní texty, některé převzaté ze sovětské agentury TASS, přinášející informace o průběhu bojů a zrcadlící kolektivní postoj zemí východního bloku.

Prvními oficiálními vládními reakcemi na válku byla prohlášení, jež se v československém a polském tisku shodně objevila 7. června. Vlády obou zemí již substantivem *agrese* v titulu deklarovaly, že konání Izraele považují za nelegitimní, přičemž jej v samotném textu velmi emotivně a důrazně odsoudily – *vláda a lid Československé socialistické republiky co nejrozhodněji odsuzují tuto agresi*¹⁷⁸ *a naród polski i rząd Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej wyraża najgłębsze oburzenie (polský národ a vláda Polské lidové republiky vyjadřují nejhlubší pobouření)*.¹⁷⁹ Stejnou tendenci vykazovaly oba komentáře, jež vyšly o den dříve, a v jejich názvech v souvislosti s Izraelem figurovalo totéž slovo. Výraz byl stěžejní i v nótách o přerušení diplomatických vztahů, jež vyšla v československém případě 11. června, v polském o dva dny později. Československá vláda dle tohoto dokumentu zaujala

¹⁷⁸ Prohlášení čs. Ministerstva zahraničních věcí – Izrael se znovu dopustil agrese proti SAR. *Rudé právo*. 1967, 7. červen, roč. 47, č. 155, s. 1.

¹⁷⁹ W związku z agresją Izraela przeciw państwowi arabskim - Oświadczenie rządu PRL. *Trybuna Ludu*. 1967, 7. červen, roč. XX, č. 156, s. 1.

od samého začátku *rozhodný odpor proti agresi*,¹⁸⁰ polská pak *stanowisko potępiające agresję Izraela przeciw Zjednoczonej Republice Arabskiej (postoj odsuzující agresi Izraela proti Sjednocené arabské republice)*.¹⁸¹ Slovo *agrese* se ve spojitosti s Izraelem objevovalo i několik týdnů po oficiálním ukončení šestidenní války v názvech dalších textů, jež byly mnohdy umístěny na titulních stranách – *Mimořádné zasedání OSN projednává izraelskou agresi*¹⁸² z 18. června, *Agrese ohrožuje světový mír*¹⁸³ z 21. června, *Akcja pomocy dla ofiar agresji izraelskiej (Pomoc pro oběti izraelské agrese)*¹⁸⁴ z 18. června či *Coraz więcej państw wzywa agresorów izraelskich do wycofania się z zagarniętych terenów arabskich (Stále více států vyzývá izraelské agresory ke stažení se z obsazených arabských území)*¹⁸⁵ z 29. června. Dodejme, že díky výrazům *vláda a lid* či *vláda a národ* se vládní špičky snažily navodit dojem, že jejich stanovisko a hodnoty sdílí celý národ, což souvisí s vytvářením skupiny *my* v rámci *dichotomie my a oni*.

Přestože socialistický tisk na první pohled pasoval do role viníka Izrael, vládní špičky v obou zemích zakomponovaly dění do kontextu studené války, přičemž se zde výrazně projevila právě zmíněná *dichotomie my a oni*. Strana *my* prezentovaná východním blokem a arabskými státy se profilovala jako zástupce dobra a vymezovala se proti představitelům zla, jimiž byly Západ a Izrael. V československém dokumentu tak stál na jedné straně Izrael, kterého v agresi podporovaly *imperialistické kruhy*,¹⁸⁶ jak byl Západ nazýván, a na druhé straně Sjednocená arabská republika a další arabské země, jimž vláda a lid vyslovily *vřelé sympatie a plnou podporu*.¹⁸⁷ Polské prohlášení bylo vůči Západu mnohem agresivnější, neboť v jeho vztahu k Izraeli nešlo o pouhou podporu – židovský stát začal konat přímo *w znowie z agresywnymi silami imperialistycznymi (ve spolupráci s agresivními imperialistickými silami)*.¹⁸⁸ Arabským státům pak vláda vyjádřila *pełne poparcie dla sprawiedliwej walki Zjednoczonej Republiki Arabskiej i państw arabskich (plná podpora pro*

¹⁸⁰ ČSSR přerušila diplomatické styky s Izraelem – Nóta ministerstva zahraničních věcí. *Rudé právo*. 1967, 11. červen, roč. 47, č. 159, s. 1.

¹⁸¹ Oświadczenie rządu PRL w sprawie zerwania stosunków dyplomatycznych z Izraelem. *Trybuna Ludu*. 1967, 13. červen, roč. XX, č. 162, s. 1.

¹⁸² Mimořádné zasedání OSN projednává izraelskou agresi. *Zemědělské noviny*. 1967, 18. červen, roč. XXIII, č. 146, s. 1.

¹⁸³ Agrese ohrožuje světový mír. *Mladá fronta*. 1967, 21. červen, roč. XXIII, č. 169, s. 1.

¹⁸⁴ Akcja pomocy dla ofiar agresji izraelskiej. *Słowo polskie*. 1967, 18. červen, roč. XXIII, č. 143, s. 3.

¹⁸⁵ Coraz więcej państw wzywa agresorów izraelskich do wycofania się z zagarniętych terenów arabskich. *Express Wieczorny*. 1967, 29. červen, roč. XXII, č. 153, s. 1.

¹⁸⁶ Prohlášení čs. Ministerstva zahraničních věcí – Izrael se znovu dopustil agrese proti SAR. *Rudé právo*. 1967, 7. červen, roč. 47, č. 155, s. 1.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ W związku z agresją Izraela przeciw państwowi arabskim - Oświadczenie rządu PRL. *Trybuna Ludu*. 1967, 7. červen, roč. XX, č. 156, s. 1.

spravedlivou válku Sjednocené arabské republiky a arabských států).¹⁸⁹ Obdobný mechanismus fungoval rovněž v komentářích. V československém textu je zřetelná úloha Západu, zejména Spojených států. Izraeli je zde přidělena podružná role, neboť je pejorativně nazván *pěšákem*.¹⁹⁰ Podobně reagoval rovněž autor polského komentáře, podle něhož je zdrojem napětí na Blízkém východě *polityka mocarstw imperialistycznych, głównie Stanów Zjednoczonych (politika imperialistických mocností, zvláště Spojených států)*.¹⁹¹ Je třeba dodat, že média se snažila mocenské choutky Spojených států doložit uvedením detailů války ve Vietnamu, jež nesly výrazný emoční náboj, měly akcentovat bezohledné jednání této mocnosti a prohlubovat polarizaci mezi mocenskými bloky – *letadla Spojených států, největší kapitalistické mocnosti, denně svrhávají bomby na malou asijskou zemi*¹⁹² a *zbrodnicza agresja USA w Wietnamie (zločinecká agrese USA ve Vietnamu)*.¹⁹³ Schématické vidění sporu a výrazné uplatnění *dichotomie my a oni* pak potvrzují pasáže dalších článků – „*Kdo začal tuto válku? Tytéž západní propagační prostředky, které v posledních dvou a půl týdnech bez ustání tvrdily, že Izrael na uzavření Akabského zálivu pro své lodě musí odpovědět a odpoví válkou,*“¹⁹⁴ z 8. června, „*Nikdo nepochybuje, že podpora Washingtonu vedla Izrael k agresi,*“¹⁹⁵ z 9. června či „*kierownicze koła Izraela a stojąca za nimi rządy państw imperialistycznych*“ (vládnoucí izraelské kruhy a za nimi stojící vlády imperialistických států)¹⁹⁶ ze 7. června.

Autoři analyzovaných komentářů se pokoušeli zájem Západu o blízkovýchodní region zdůvodnit racionálně. Hlavním motivem této pozornosti prý byla „*strategická poloha oblasti a nafta – proto původ krize i z ní vyvolaného válečného konfliktu je přímým důsledkem piklů amerického imperialismu, kterému ovšem nejde ani tak o zabezpečení židovského státu jako o zabezpečení zájmu amerických naftových monopolů,*“¹⁹⁷ „*Bliski wschód to 28. proc. światowego wydobycia ropy naftowej i przeszło 60 proc. światowych zasob płynnego paliwa. Poza tym Bliski Wschód – leżący na skrzyżowaniu międzynarodowych szlaków komunikacyjnych (m. im. Kanał Sueski) i w pobliżu granic Związku Radzieckiego – ma dla imperialistycznych sztabów wojennych doniosłe znaczenie strategiczne,*” (Blízký východ představuje 28 proc. světové těžby naftové ropy a více než 60 proc. světových zásob tekutého

¹⁸⁹ W związku z agresją Izraela przeciw państwow arabskim - Oświadczenie rządu PRL. *Trybuna Ludu*. 1967, 7. červen, roč. XX, č. 156, s. 1.

¹⁹⁰ DOUDĚRA, Karel: Odsouzeníhodná agrese. *Rudé právo*. 1967, 6. červen, roč. 47, č. 154, s. 2.

¹⁹¹ Agresja na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 6. červen, roč. XX, č. 155, s. 2.

¹⁹² DOUDĚRA, Karel: Odsouzeníhodná agrese. *Rudé právo*. 1967, 6. červen, roč. 47, č. 154, s. 2.

¹⁹³ Agresja na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 6. červen, roč. XX, č. 155, s. 2.

¹⁹⁴ MÁDR, Milan: Proč Izrael přistoupil k agresi. *Rudé právo*. 1967, 8. červen, roč. 47, č. 154, s. 7.

¹⁹⁵ Figurka na šachovnici. *Svobodné slovo*. 1967, 9. červen, roč. XXIII, č. 157, s. 2.

¹⁹⁶ Agresja trwa. *Żołnierz Wolności*. 1967, 7. června, roč. XVIII, č. 132, s. 1.

¹⁹⁷ DOUDĚRA, Karel: Odsouzeníhodná agrese. *Rudé právo*. 1967, 6. červen, roč. 47, č. 154, s. 2.

paliva. Kromě toho Blízký východ, nacházející se na křižovatce cest (mimo jiné Suezský průplav) a poblíž hranic Sovětského svazu má pro imperialistické vojenské jednotky velký strategický význam.¹⁹⁸ Západnímu zájmu o naftu byly věnovány po oficiálním ukončení sporu rovněž celé komentáře s názvy *Ropa na středním východě*¹⁹⁹ ze 16. června, *Strach o naftu i bazy (Strach o naftu a základny)*²⁰⁰ ze 16. června či *Kapitaly USA na Bliskim Wschodzie (Kapitál USA na Blízkém východě)*²⁰¹ z 25. června.

Pro podporu tezí očerňujících Izrael a Západ autoři uváděli rovněž historické skutečnosti, k nimž ovšem přistupovali selektivně. Nutno zdůraznit, že československé texty, zejména první vládní prohlášení ke konfliktu, pracovaly ve větší míře s odkazy na mezinárodní právo, o něž se opíraly. Československý komentář zároveň intenzivněji využíval také intertextualitu, kdy čerpal i ze západních médií, např. listu *Evening Standart*. Citace ze západních médií byly ovšem v duchu *newspeaku* opatřeny doprovodným komentářem – „*Britský tisk píše: „Americký závazek obsahuje kompletní společné operační plány, které vypracovaly generální štáby USA a Izraele.“ Proto původ krize i z ní vyvolaného konfliktu je přímým důsledkem piklů amerického imperialismu.*“²⁰² Polský text sice zmínil např. prohlášení izraelského premiéra Eškola,²⁰³ neuvedl však zdroj, což oproti československému textu mohlo v očích potenciálního odběratele snižovat jeho věrohodnost. Nutno podotknout, že v dalších nalezených polských článcích novináři intertextualitu aplikovali, přičemž informace ze západních médií využívali ve svůj prospěch.

Při rekonstrukci obrazu šestidenní války nelze opomenout způsob, jakým se v rámci sporu jednotlivé státy prezentovaly. V prvním prohlášení československé vlády byl zdůrazněn *mimořádný zájem vlády a lidu Československé socialistické republiky na zachování míru a bezpečnosti v této oblasti světa.*²⁰⁴ Československé ministerstvo zahraničí poté „pouze“ vyjadřovalo naději, že díky rozhodnému úsilí mírumilovných států bude válečné ohnisko včas zlikvidováno.²⁰⁵ Výrazem *mírumilovné státy* odkazujícím k východním satelitům se Československo snažilo profilovat jako jakýsi ochránce mírů. Stejně, byť o něco důrazněji, se prezentovala polská vláda, jež deklarovala, že *uczyni wszystko co leży w jego możliwościach by przyczynić się do położenia kresu agresji (učiní vše, co je v jejích silách, aby se přičinila k*

¹⁹⁸ Agresja na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 6. červen, roč. XX, č. 155, s. 2.

¹⁹⁹ Ropa na středním východě. *Rudé právo*. 1967, 16. červen, roč. 47, č. 164, s. 6.

²⁰⁰ Strach o naftu i bazy. *Głos Robotniczy*. 1967, 16. červen, roč. XXIII, č. 142, s. 1-2.

²⁰¹ PASTUSIAK, Longin: Kapitaly USA na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 25. červen, roč. XX, č. 174, s. 8.

²⁰² DOUDĚRA, Karel: Odsouzeníhodná agrese. *Rudé právo*. 1967, 6. červen, roč. 47, č. 154, s. 2.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Prohlášení čs. Ministerstva zahraničních věcí – Izrael se znovu dopustil agrese proti SAR. *Rudé právo*. 1967, 7. červen, roč. 47, č. 155, s. 1.

²⁰⁵ Tamtéž.

ukončení agrese).²⁰⁶ Intenzivnější snaha Polska zasáhnout do konfliktu mohla do značné míry souviset s již zmíněnou vnitropolitickou situací.²⁰⁷ Na druhou stranu je však třeba zmínit, že z hlediska diplomatických nót týkajících se přerušení diplomatických vztahů nebyl polský přístup tak ultimativní jako československý, neboť Polsko se nebránilo v budoucnu opětovnému navázání diplomatických vztahů s Izraelem. Vzhledem k tomu, že tato informace byla v polské nótě graficky zvýrazněna, lze se domnívat, že budoucnost diplomatických vztahů měla pro Polsko velký význam, což koresponduje s výše uvedeným tvrzením polské vlády, že udělá vše, co je v jejích silách, aby došlo k ukončení agrese. Nóty hovořící o přerušení diplomatických vztahů pak prokázaly další důležitou skutečnost – Československo, Polsko a další sovětské satelity přerušením diplomatických vztahů s Izraelem celý spor hyperbolizovaly a učinily z něj konflikt světový. Tato tendence souvisí s neustálou snahou zařazovat jej do boje mezi Východem a Západem.

Československý i polský záměr vykreslovat se jako mírotvůrce vycházel ze sovětských prohlášení, což dokládají apely k zastavení bojů zejména na půdě Rady bezpečnosti např. ze dne 7. června – „*Sovětská delegace kategoricky odsuzuje izraelskou agresi a soudí, že povinností Rady bezpečnosti je přijmout bez dalších průtahů rezoluci o okamžitém a bezpodmínečném stažení vojsk agresora za linii příměří.*“²⁰⁸ Zároveň si však tato mocnost vyhrazuje právo do konfliktu zasáhnout, čímž dává najevo, jak důležitá pro ni daná oblast je. Patrné je to zvláště v prohlášení Sovětského svazu z 6. června – „*Rząd radziecki zastrzega sobie prawo podjęcia wszelkich niezbędnych, wynikających z sytuacji kroków,*“ (Sovětská vláda si vyhrazuje právo podniknout všechny nezbytné kroky, vyplývající z dané situace.).²⁰⁹ Odhodlanost východního bloku vstoupit do konfliktu a pomoci arabským státům potvrzuje i *Prohlášení ústředních výborů komunistických a dělnických stran Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Svazu sovětských socialistických republik, Československé socialistické republiky a*

²⁰⁶ W związku z agresją Izraela przeciw państwowi arabskim - Oświadczenie rządu PRL. *Trybuna Ludu*. 1967, 7. červen, roč. XX, č. 156, s. 1.

²⁰⁷ V Polsku narůstalo napětí mezi nacionalisticky orientovanou skupinou partyzánů vedenou ministrem vnitra Mieczysławem Moczařem a internacionalistickým křídlem, k němuž patřili mimo jiné straniční funkcionáři židovského původu. Partyzáni zároveň získávali uvnitř strany dominantnější pozici, díky čemuž pro ně válka židovského státu představovala účinnou zbraň proti politickým konkurentům. Tendence Polska pak mohla být způsobena také jeho výjimečným postavením v oblasti zahraniční politiky v rámci východního bloku, kdy polští diplomaté hráli důležitou roli při mezinárodních jednáních. (Více v publikaci: VYKOUKAL, Jiří; LÍTERA, Bohuslav; TEJCHMAN, Miroslav: *Východ, vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989...*)

²⁰⁸ SSSR žádá stažení sil agresora. *Rudé právo*. 1967, 7. červen, roč. 47, č. 156, s. 7.

²⁰⁹ Oświadczenie rządu ZSSR w sprawie sytuacji na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 6. červen, roč. XX, č. 155, s. 1. Viz příloha č. 1.

Socialistické federativní republiky Jugoslávie,²¹⁰ které se objevilo 10. června na titulní stráně *Trybuny Ludu* a *Rudého práva* a v jehož závěru se praví: „*Nezastaví-li izraelská vláda agresi a nestáhne-li vojska za linii příměří, pak učiní socialistické státy, které podepsaly toto prohlášení, vše nezbytné, aby pomohly národům arabských zemí postavit se na rozhodný odpor agresorovi, ubránit svá zákonná práva, uhasit ohnisko války na Středním východě a obnovit mír v této oblasti.*“ Je zřejmé, že ačkoliv východní blok vytvářel navenek iluzi nezištné pomoci, kterou chtěl arabským státům poskytnout, snažil se svou aktivní politikou na mezinárodním poli zasahovat do zdejšího dění a v rámci studené války rozšiřovat svou sféru vlivu.

V rámci rekonstrukce reakcí na konflikt nelze opomenout zobrazení bojů, jež byly zachyceny ve zprávách agenturního původu. Obě země proto reflektovaly tyto události identicky. Periodika se v průběhu války snažila bagatelizovat fiasko arabských států, zaměřila se na jejich úspěchy. Nebylo tedy příliš zřejmé, že Izrael válku vyhrál. Patrné je to v mnohých titulech článků agenturního původu, jež byly umístěny na nejexponovanějších místech – *Syrská vojska v ofenzivě*²¹¹ z 8. června, *Izraelská agrese naráží na odpor*²¹² z 9. června či *Kraje arabskie odpierają agresję Izraela (Arabské státy odráží agresi Izraele)*²¹³ ze 7. června. Obdobná tvrzení tvořila obsah dalších článků, přičemž pro zvýšení prestiže a úspěchů arabských vojsk byly často uvedeny konkrétní číselné ztráty izraelské armády – *při náletech sestřelila egyptská protiletěcká obrana a egyptské stíhačky do večera 86 izraelských letadel, v oblasti Suezského průplavu bylo zajato 14 izraelských letců* z 6. června,²¹⁴ *komunikat naczelnego dowództwa ZRA donosi o zestrzeleniu 8 samolotów Izraela (komuniké hlavního velení SAR přináší zprávy o sestřelení 8 izraelských letadel)*²¹⁵ z 8. června, *samoloty egipskie zniszczyły szereg czołgów izraelskich, lotnictwo egipskie zniszczyło pancerną kolumnę izraelską (egyptská letadla zničila řadu izraelských tanků, egyptské letectvo zničilo obrněnou izraelskou kolonu)*²¹⁶ z 9. června. Nutno zdůraznit, že vládní dokumenty a komentáře v obou zemích se samotným bojům téměř nevěnovaly.

Kromě výše zmíněných reakcí je nutné uvést rovněž články informující o kolektivních protestech místního obyvatelstva proti izraelskému počínání, jež se objevovaly napříč všemi

²¹⁰ PROHLÁŠENÍ ústředních výborů komunistických a dělnických stran a vlád Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Svazu sovětských socialistických republik, Československé socialistické republiky a Socialistické federativní republiky Jugoslávie. *Rudé právo*. 1967, 10. červen, roč. 47, č. 158, s. 1. Viz příloha č. 2.

²¹¹ *Syrská vojska v ofenzivě*. *Pravda*. 1967, 8. červen, roč. XLVIII, č. 137, s. 2.

²¹² *Izraelská agrese naráží na odpor*. *Rudé právo*. 1967, 9. červen, roč. 47, č. 157, s. 1.

²¹³ *Kraje arabskie odpierają agresję Izraela*. *Żołnierz Wolności*. 1967, 7. červen, roč. XVIII, č. 132, s. 1.

²¹⁴ *Izrael zaútočil*. *Svobodné slovo*. 1967, 6. červen, roč. XXIII, č. 154, s. 1.

²¹⁵ *Walka na frontach*. *Trybuna Ludu*. 1967, 8. červen, roč. XX, č. 157, s. 1.

²¹⁶ *Sytuacja w skrócie*. *Życie Warszawy*. 1967, 9. červen, roč. XXIV, č. 136, s. 2.

periodiky a nesly velmi emotivní tituly *Vlna rozhořčení proti agresí. Četná shromáždění našich pracujících*²¹⁷ ze 7. června, *Solidarita s arabským lidem*²¹⁸ z 8. června, *Jsme proti agresí*²¹⁹ ze 7. června, *CRZZ potępia izraelskich agresorów (Ústřední rada odborových svazů odsuzuje izraelské agresory)*²²⁰ ze 7. června. Tyto články byly publikovány rovněž po skončení války – *Mieszkańcy Warszawy potępią agresję izraelską (Obyvatelé Varšavy odsuzují izraelskou agresí)*²²¹ ze 13. června, *Spółeczeństwo polskie potępia agresję Izraela (Polská společnost odsuzuje izraelskou agresí)*²²² z 15. června, *W fabrykach Łodzi i Ziemi Łódzkiej potępienie agresji Izraela, poparcie dla stanowiska rządu Polski Ludowej (Odsouzení izraelské agrese a podpora postoje vlády Lidového Polska v lodžských továrnách a lodžském regionu)*²²³ ze 16. června, *Spółeczeństwo polskie manifestuje solidarność z krajami arabskimi (Polská společnost manifestuje solidaritu s arabskými státy)*²²⁴ z 18. června, *Głos protestu polskiego społeczeństwa (Hlas protestu polské společnosti)*²²⁵ z 21. června, *Ostry protest związkowców przeciwko agresji Izraela (Důrazný protest odborářů proti izraelské agresí)*²²⁶ z 24.–25. června či *Jsme s arabskými lidem*²²⁷ z 18. června. Zdůrazněme, že zatímco v československých médiích se zprávy o protestech obyvatel objevovaly v průběhu sporu, přičemž mezi 7. a 18. červnem bylo publikováno pět zpráv a po tomto datu dokonce žádná, polská média i po skončení války přinášela téměř denně informace o nevoli polské společnosti. Patrně šlo o reakci na výše zmíněný projev Władysława Gomułky z 19. června. Dodejme, že záměrem takto podaných zpráv bylo vytvořit dojem, že celý národ shodně odsuzuje Izrael. Je však třeba podotknout, že v obou státech byla realita poněkud odlišná a vládou a médii prezentovaný postoj společnosti byl falešný. Ačkoliv docházelo k demonstracím, je otázkou, kolik účastníků demonstrovalo z přesvědčení a kolik jich k tomu bylo donuceno. Mnoho polských občanů totiž i přes masivní mediální kampaň vyjadřovalo během šestidenní války a po jejím skončení přízeň Izraeli, židovský stát podpořil během mše

²¹⁷ Vlna rozhořčení proti agresí. Četná shromáždění našich pracujících. *Rudé právo*. 1967, 7. červen, roč. 47, č. 155, s. 1.

²¹⁸ Solidarita s arabským lidem. *Mladá fronta*. 1967, 8. červen, roč. XXIII, č. 156, s. 1.

²¹⁹ Jsme proti agresí. *Svobodné slovo*. 1967, 7. červen, roč. XXIII, č. 156, s. 1. Viz příloha č. 3.

²²⁰ CRZZ potępia izraelskich agresorów. *Życie Warszawy*. 1967, 7. červen, roč. XXIV, č. 134, s. 1.

²²¹ Mieszkańcy Warszawy potępią agresję izraelską. *Trybuna Ludu*. 1967, 13. červen, roč. XXIII, č. 149, s. 2. XX, č. 162, s. 1.

²²² Spółeczeństwo polskie potępia agresję Izraela. *Żołnierz Wolności*. 1967, 15. červen, roč. XVIII, č. 139, s. 1. Viz příloha č. 4.

²²³ W fabrykach Łodzi i Ziemi Łódzkiej potępienie agresji Izraela, poparcie dla stanowiska rządu Polski Ludowej. *Głos Robotniczy*. 1967, 16. červen, roč. XXIII, č. 142, s. 1.

²²⁴ Spółeczeństwo polskie manifestuje solidarność z krajami arabskimi. *Trybuna Ludu*. 1967, 18. červen, roč. XX, č. 167, s. 1.

²²⁵ Głos protestu polskiego społeczeństwa. *Trybuna Ludu*. 1967, 21. červen, roč. XX, č. 170, s. 2.

²²⁶ Ostry protest związkowców przeciwko agresji Izraela. *Głos Robotniczy*. 1967, 24.–25. červen, roč. XXIII, č. 149, s. 1.

²²⁷ Jsme s arabskými lidem. *Svobodné slovo*. 1967, 18. červen, roč. XXIII, č. 166, s. 1.

ve Varšavě mimo jiné i kardinál Wyszyński.²²⁸ Jak jsme uvedli v části věnované historickému kontextu, sympatie Izraeli vyjadřovali rovněž českoslovenští občané.

Ná závěr dodejme, že výše uvedené texty dokládají měnící se postoj polské vlády ke sporu. Zatímco československá vláda zaujímalá vůči sporu a Izraeli po celou dobu poměrně konzistentní stanovisko, polský mediální diskurz se v tomto ohledu proměnil. Ačkoliv zejména první prohlášení polské vlády přikládalo sporu větší význam než to československé a následující diplomatická nóta nebyla vůči židovskému státu tak ultimativní jako československá, neboť zmiňovala možnost opětovného navázání diplomatických vztahů, po oficiálním ukončení sporu se v polských médiích začaly objevovat zprávy o kolektivních protestech či v souvislosti s Izraelem používání agresivnějších atributů, o nichž se ještě zmíníme v následující kapitole.

3.4.2 Obraz Izraele

Podobně jako obraz konfliktu, jenž periodika vytvořila v jeho průběhu, je i zobrazení Izraele jednostranné a nevyvážené. Sdělovací prostředky v obou zemích nikterak nepochybovaly o tom, že je židovský stát *agresorem* a od počátku sporu se snažily tento stereotypní obraz upevňovat. Zmíněná tendence byla uplatňována po celou dobu námi sledovaného období – tedy do počátku opotřebovací války. V souvislosti s Izraelem byly kromě uvedených slov *agresoři* či *agrese* v obou případech používány velmi dehonestující a pejorativní výrazy a obraty – *řádění*,²²⁹ *výpady proti Arabům*,²³⁰ *Izraelci okupovali, zbrojna agresja* (*zbrojní agrese*),²³¹ *zagrabione tereny* (*uloupená teritoria*),²³² *zaborcze żądania* (*nájezdnické požadavky*), *zaborca* (*nájezdník*),²³³ jež měly očernit Izrael a dokázat jeho nelegitimní postup. K budování negativního obrazu židovského státu pak média využívala i další mechanismy.

Dehonestaci židovského státu sloužilo přirování k hitlerovskému Německu, což se plně projevovalo v textech s tituly – *Blesková válka*²³⁴ a *Hitlerowskie metody* (*Hitlerovské metody*).²³⁵ Vyskytoval se zde např. pejorativní výraz *blitzkrieg*.²³⁶ Zmíněná taktika byla v polských i československých médiích uskutečňována pomocí připodobnění izraelských

²²⁸ VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav; TEJCHMAN, Miroslav: *Východ, vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989...*, s. 404.

²²⁹ Expanze nikoliv poprvé. *Svobodné slovo*. 1967, 15. červen, roč. XXIII, č. 163, s. 2.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Agresja nie po raz pierwszy. *Głos robotniczy*. 1967, 12. červen, roč. XXIII, č. 138, s. 2.

²³² Tamtéž.

²³³ Prawdziwa twarz agresora – Zaborcze żądania Izraela. *Żołnierz Wolności*. 1967, 12. červen, roč. XVIII, č. 136, s. 2.

²³⁴ PLOJHAR, Jiří: Blesková válka. *Lidová demokracie*. 1967, 25. červen, roč. XXIII, č. 173, s. 2.

²³⁵ MORAWSKI, Z.: Hitlerowskie metody. *Głos robotniczy*. 1967, 22. červen, roč. XXIII, č. 147, s. 1.

²³⁶ Expanze nikoliv poprvé. *Svobodné slovo*. 1967, 15. červen, roč. XXIII, č. 163, s. 2.

válečných metod k nacistickým způsobům – jednalo se především o chování Izraelců vůči arabskému civilnímu obyvatelstvu, jež bylo popisováno emotivně laděnými obraty majícími za úkol vyvolat u čtenáře nevraživost vůči židovskému státu – *oběti napalmového útoku, utrpení, nelítostná daň krve*,²³⁷ *wyrugowanie wszelkich śladów ludności arabskiej (odstranění veškerých stop arabského obyvatelstva), wysiedlanie i wypędzanie ludności arabskiej (vysídlení a vyhnání arabského lidu), obozy przegrupowań (sběrné tábory)*.²³⁸ Analogii mezi izraelskou armádou a nacistickými oddíly měla dokázat také pomoc SRN Izraeli. V souvislosti se SRN bylo totiž například v československém textu zmiňováno prosazování *pravicové politiky*,²³⁹ což několik let po skončení 2. světové války nemohlo být vnímáno pozitivně. Na podobnost mezi izraelskou a nacistickou armádou upozorňoval i článek s pejorativním titulem *Izraelska agresja na Bliskim Wschodzie wzorem strategów hitlerowskich (Izraelská agrese na Blízkém východě inspirovaná hitlerovskou strategií)*²⁴⁰ z 1.–2. července. Přestože média v obou zemích využívala přirovnání k nacistickému Německu, lze konstatovat, že polská periodika tak činila mnohem explicitněji a využívané analogie měly vůči Izraeli mnohem útočnější ráz, neboť přímo pracovala s výrazem **hitlerovský**, jenž nesl a doposud nese velmi negativní konotace.

Kritika a démonizace Izraele byla realizována rovněž skrze využívání stereotypů. Konkrétně šlo o útoky na sionisty, jimž byla přičítána vina za vypuknutí konfliktu – např. *barbarské praktiky evokující sousloví řádění sionistických komand v roce 1948*²⁴¹ či v polském případě *geneza obecnego konfliktu na Bliskim Wschodzie sięga początków ruchu syjonistycznego (vznik současného konfliktu na Blízkém východě sahá k počátkům sionistického hnutí)*.²⁴² Dehonestace sionistů opět potvrzovala nepřátelský vztah komunistických stran v obou státech vůči tomuto hnutí. Na rozdíl od československého tisku se však v polských sdělovacích prostředcích objevovalo očerňování samotných Židů, jež začínalo mít antisemitský nádech – důkazem je například již zmíněná pasáž ze zkoumaného textu – „w wyniku nacjonalistycznej aktywności ludności żydowskiej zaostrzyły się jej stosunki z ludnością arabską“ (*následkem nacionalistické aktivity židovského lidu se vyostřily jeho vztahy s arabským lidem*).²⁴³ Záporný vztah polských médií k Židům pak lze ilustrovat i pejorativním tendenčně zaměřeným názvem článku *Masowe przesiedlania z rejonu Gazy* –

²³⁷ PLOJHAR, Jiří: Blesková válka. *Lidová demokracie*. 1967, 25. červen, roč. XXIII, č. 173, s. 2.

²³⁸ MORAWSKI, Z.: Hitlerowskie metody. *Głos robotniczy*. 1967, 22. červen, roč. XXIII, č. 147, s. 1

²³⁹ PLOJHAR, Jiří: Blesková válka. *Lidová demokracie*. 1967, 25. červen, roč. XXIII, č. 173, s. 2.

²⁴⁰ *Izraelska agresja na Bliskim Wschodzie wzorem strategów hitlerowskich. Żołnierz Wolności*. 1967, 1–2. červenec, roč. XVIII, č. 153, s. 2.

²⁴¹ *Expanze nikoliv poprvé. Svobodné slovo*. 1967, 15. červen, roč. XXIII, č. 163, s. 2.

²⁴² *Agresja nie po raz pierwszy. Głos robotniczy*. 1967, 12. červen, roč. XXIII, č. 138, s. 2.

²⁴³ Tamtéž.

*Okrucieństwa Żydów wobec uchodźców arabskich (Masové přesídlování z území Gazy – Krutost Židů vůči arabským uprchlíkům)*²⁴⁴ z 25. června, který obviňuje z krutého chování vůči arabským utečencům všechny osoby židovského původu. Dodejme, že v šesti československých novinách, které jsme měli k dispozici, jsme do začátku opotřebovací války nenalezli článek, jenž by útočil přímo na Židy, což dokládá antisemitičtější charakter polských médií.

K zápornému obrazu Izraele přispívalo také zmiňování zmanipulovaných dějinných souvislostí a informace, že se nedopouští agrese *poprvé*. Tento trend je patrný zejména ve výše uvedených textech s emotivně laděnými titulky *Expanze nikoliv poprvé*²⁴⁵ a *Agresja nie po raz pierwszy (Agrese nikoliv poprvé)*²⁴⁶ zobrazujících šestidenní válku právě v historickém kontextu. Nutno zdůraznit, že se autoři textů snažili svá stanoviska zdůvodnit zdánlivě racionálně – uváděli konkrétní číselné údaje či přikládali mapku, jež měla dokázat rozpínavost židovského státu. Hovoříme-li o předchozích dvou sporech, bylo jejich vnímání rozdílné. Zejména k prvnímu izraelsko-arabskému konfliktu přistupovala média opatrněji, patrné to bylo zejména v případě Československa, jež Izraeli během první války poskytovalo zbrojní pomoc. Ve snaze očernit Stát Izrael v souvislosti s prvním konfliktem tak zdejší tisk zmiňoval alespoň již uvedené hyperbolizované tvrzení *řádění sionistických komand v roce 1948*,²⁴⁷ nebo byl počátek sporu komentován neutrálním tvrzením *vypukla válka*²⁴⁸ z 10. června. Agresivnější přístup zaujímal polský tisk, jenž v souvislosti s první válkou hovořil přímo o *zbrojnej agresji przeciwko arabskiemu sąsiadowi (zbrojná agrese proti arabskému sousedovi)*.²⁴⁹ Referoval-li tisk o Suezské krizi, činil tak v obou zemích identicky – Izrael byl chápán jako agresor – *po trojstranné agresii Británie, Francie a Izraele proti SAR v roce 1956*,²⁵⁰ *wojska izraelskie ponownie zaatakowały Egipt (izraelská vojska opět zaútočila na Egipt)*.²⁵¹ Uvedený výklad historie zmanipulovaný v neprospěch Izraele podporovaly rovněž další texty, ať už se jednalo o komentář *Svobodného slova O konfliktu*²⁵² z 8. června, v němž autor píše: „*Izraelská agrese, již začala Suezská válka, byla již v podstatě agresí proti progresivním silám*,“ či komentář *Agresja na Bliskim Wschodzie i nasze stanowisko (Agrese*

²⁴⁴ Masowe przesiedlania z rejonu Gazy - Okrucieństwa Żydów wobec uchodźców arabskich. *Słowo Polskie*. 1967, 25. červen, roč. XXIII, č. 149, s. 2. Viz příloha č. 5.

²⁴⁵ Expanze nikoliv poprvé. *Svobodné slovo*. 1967, 15. červen, roč. XXIII, č. 163, s. 2.

²⁴⁶ Agresja nie po raz pierwszy. *Głos robotniczy*. 1967, 12. červen, roč. XXIII, č. 138, s. 2.

²⁴⁷ Expanze nikoliv poprvé. *Svobodné slovo*. 1967, 15. červen, roč. XXIII, č. 163, s. 2.

²⁴⁸ Mluví se...o Izraeli. *Rudé právo*. 1967, 10. červen, roč. 47, č. 158, s. 6.

²⁴⁹ Agresja nie po raz pierwszy. *Głos robotniczy*. 1967, 12. červen, roč. XXIII, č. 138, s. 2.

²⁵⁰ Expanze nikoliv poprvé. *Svobodné slovo*. 1967, 15. červen, roč. XXIII, č. 163, s. 2.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² MATOUŠ, Jiří: O konfliktu. *Svobodné slovo*. 1967, 8. červen, roč. XXIII, č. 156, s. 2.

na *Blízkém východě a náš postoj*)²⁵³ z 12. června, kde se ve spojitosti s Izraelem hovořilo o *agresji w 1956 roku (agrese v roce 1956)*.

Suezská krize souvisí s další skutečností, kterou socialistický tisk v souvislosti se Státem Izrael v obou zemích shodně prezentoval – Izrael rozpoutal válku za *podpory imperialistických mocností*,²⁵⁴ a patřil tedy do tábora západních zemí. Patrné je to v následujících pasážích – „*dodávalo totiž západní Německo do Izraele zbraně, izraelští letci zřejmě mohli startovat z mateřských lodí USA,*“²⁵⁵ „*dzięki zwycięstwu nad nieprzygotowanymi armiami arabskimi i wydatnej pomocy zewnętrznej, Izrael zaanektował terytorium*“ (díky vítězství nad nepřipravenými arabskými armádami a intenzivní vnější pomoci, Izrael anektoval území),²⁵⁶ „*specjalne oddziały wojskowe wyposażone w miotacze ognia produkcji NRF palą systematycznie pomieszczenia mieszkalne zajmowane przez ludność arabską*“ (speciální vojenské oddíly vybavené plamenomety vyrobenými v SRN vypalují obytné prostory obývané arabským lidem).²⁵⁷ Jako loutka západních mocností byl líčen i izraelský ministr obrany Moše Dajan, jenž *studoval na britské válečné škole, za pomoci britských a francouzských zbraní vybudoval moderní armádu a odjel do Jižního Vietnamu*, přičemž byla tato skutečnost doplněna značně ironickým komentářem „*Američané asi dobře věděli, komu to poskytují zkušenosti a proč je poskytují.*“²⁵⁸ Ačkoliv na základě mediálních výstupů analyzovaných v této části by bylo možné tvrdit, že vztah mezi Izraelem a Západem akcentovaly spíše československé texty, zatímco polské kritizovaly ve větší míře Izrael, je třeba zmínit, že i v polských médiích se až do začátku opotřebovací války objevovaly články, jež svými tituly deklarovaly izraelskou závislost na Západě a především angažovanost USA – *Kapitały USA na Bliskim Wschodzie (Kapitál USA na Blízkém východě)* z 25. června.²⁵⁹

Pozornost socialistických médií si v obou případech vysloužil izraelský ministr zahraničí Moše Dajan, v jehož případě média reflektovala, jak již bylo zmíněno, jeho údajnou podřízenost vůči Západu. Dajan byl dále zobrazován jako krutý a bezohledný politik, pod jehož vedením *v Izraeli prosadili válku*²⁶⁰ a který reprezentuje *wojowniczą grupę rządzącą swojego kraju (bojovnou vládnoucí skupinu svého státu)*.²⁶¹ K negativnímu vyobrazení

²⁵³ Agresja na Bliskim Wschodzie i nasze stanowisko. *Żołnierz Wolności*. 1967, 12. červen, roč. XVIII, č. 136, s. 2.

²⁵⁴ PLOJHAR, Jiří: Blesková válka. *Lidová demokracie*. 1967, 25. červen, roč. XXIII, č. 173, s. 2.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Agresja nie po raz pierwszy. *Głos robotniczy*. 1967, 12. červen, roč. XXIII, č. 138, s. 2.

²⁵⁷ MORAWSKI, Z.: Hitlerowskie metody. *Głos robotniczy*. 1967, 22. červen, roč. XXIII, č. 147, s. 1

²⁵⁸ Kdo je...Moše Dajan, muž, jehož řemeslem je válka. *Rudé právo*. 1967, 15. červen, roč. 47, č. 163, s. 6.

²⁵⁹ PASTUSIAK, Longin: Kapitały USA na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 25. červen, roč. XX, č. 174, s. 8.

²⁶⁰ Kdo je...Moše Dajan, muž, jehož řemeslem je válka. *Rudé právo*. 1967, 15. červen, roč. 47,

²⁶¹ Prawdziwa twarz agresora – Zaborcze żądania Izraela. *Żołnierz Wolności*. 1967, 12. června, roč. XVIII, č. 136, s. 2.

Dajana využívala zejména polská média tendenční schéma – fotografii, na níž se politik usmíval, doprovodila buď komentářem o trpících Arabech, nebo snímkem zraněných uprchlíků. Polská periodika zároveň na Dajana intenzivněji útočila již názvy textů – *Postawa Dayna – wzór dla NRF (Postoj Dajana – vzor pro SRN)*²⁶² z 19. června.

3.4.3 Obraz arabských států

Zatímco sdělovací prostředky v Československu a Polsku prezentovaly Izrael negativně, arabské země měly být vykresleny co nejpozitivněji. Jak jsme uvedli v části věnované reakcím na konflikt, média se snažila v obou státech zpočátku porážku arabských států bagatelizovat, vyzdvihovat zejména jejich úspěchy a přesvědčovat čtenáře o jednotě. Tato strategie je patrná v prvních čtyřech analyzovaných textech, jež vyšly v období od 10. do 17. června, tedy pár dnů po oficiálním ukončení bojů.

Dle *dichotomie my a oni*, kdy Izrael patřil do tábora západních zemí, arabské státy stály v médiích na straně východního bloku. Pro prohloubení uvedeného rozdělení docházelo k akcentování nenávisti obyvatel arabských zemí vůči Západu. Ve zprávách věnovaných dění ve Sjednocené arabské republice po Násirově rezignaci proto autoři uváděli emotivní protizápadní hesla, jež zdejší demonstranti skandovali: „*Chceme Násira, imperialismus neprojde!*“, „*všechn arabský lid je nepřitelem imperialistických sil.*“²⁶³ či tendence arabských médií – „*cała prasa podaje artykuły żądające pozostanie Nasera na czele narodu, gwałtownie atakując Stany Zjednoczone i Anglię za jej grę dyplomatyczną i czynną pomoc dla agresora w niniejszym konflikcie*“ (celý tisk přináší články žádající setrvání Násira v čele národa, přičemž intenzivně útočí na Spojené státy a Anglii kvůli jejich diplomatické hře a aktivní pomoci agresorovi).²⁶⁴ Na spojení arabských států a východního bloku mělo čtenáře upozorňovat také neustálé připomínání podobností mezi zdejšími režimy. Zejména Egyptu a Sýrii byly předem připisovány atributy, jež se obvykle používaly pro Sovětský svaz a jeho satelity - *sojalistyczny Związek Arabski* (socialistický Arabský svaz)²⁶⁵, *pokrokové křídlo strany Bass*, *pokrokové změny v Sýrii*, *protiimperialisticky orientované revoluční hnutí*,²⁶⁶ *rzędy postępowe* (pokrokové vlády).²⁶⁷ V souvislosti s referováním o režimech v arabských zemích je ovšem nutné podotknout, že si média všimla rovněž rozdílů, jež mezi nimi existovaly, uchýlovala se přitom k výrazům, které nesly ve východním bloku negativní

²⁶² KOWALSKI, Artur: *Postawa Dayna – wzór dla NRF. Trybuna Ludu*. 1967, 19. červen, roč. XX, č. 168, s. 2.

²⁶³ President Násir podal demisi, *Pravda*. 1967, 10. červen, roč. XLVIII, č. 139, s. 2.

²⁶⁴ DZIEDZIC, J.: Korespondent PAP donosi z Kairu. *Trybuna Ludu*. 1967, 11. červen, roč. XX, č. 160, s. 1.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ NEDVĚD, Stanislav; SCHLEISS, Miroslav: Předpoklad vítězství: JEDNOTA. *Pravda*. 1967, 11. červen, roč. XLVIII, č. 140, s. 2.

²⁶⁷ Szczyt arabski. *Życie Warszawy*. 1967, 17. červen, roč. XXIV, č. 143, s. 2.

konotace – *feudální státy*,²⁶⁸ *państwa o charakterze półfeudalnym* oraz *państwa z rządami reakcyjnymi* gotowymi do *wysługiwania się mocarstwom imperialistycznym* (státy s polofeudálním charakterem a státy s reakčními režimy připravenými sloužit imperialistickým mocnostem).²⁶⁹ Za takové státy bylo považováno především Jordánsko či Saúdská Arábie.²⁷⁰ Navzdory odlišnostem, prostřednictvím nichž média demonizovala západní státy, však byla akcentována jednota, kterou šestidenní válka přinesla a jež měla přispět k jejich pozitivnímu obrazu. Sdělovací prostředky tuto skutečnost čtenářům vsugerovávaly titulem textů – *Předpoklad vítězství: JEDNOTA*²⁷¹ či jednotlivými pasážemi – „*wzrost napięcia na Bliskim Wschodzie, a potem agresja zbrojna Izraela doprowadziły do tego, że nawet prawicowe rządy arabskie doszłusowały do wspólnego frontu z rządami postępowymi*“ (nárůst napětí na Blízkém východě a následná zbrojní agrese Izraele vedly k tomu, že se dokonce pravicové arabské vlády připojily ke společné frontě s pokrokovými vládami).²⁷²

Symbolem jednoty arabských států se v československých i polských sdělovacích prostředcích stal prezident Násir, o němž se psalo pozitivně navzdory vojenskému fiasku. V médiích chyběly jakékoliv zmínky o Násirových dřívějších útočných promluvách proti Izraeli. Prostřednictvím výroků, jež se objevily v analyzovaných textech, byl Násir pasován do role pokrokového a citlivého vůdce – *G. A. Násir, který mluvil pohnutým hlasem*.²⁷³ Pro zvýšení prezidentovy prestiže média referovala rovněž o podpoře, kterou mu poskytovali během demonstrací nejen obyvatelé Egypta, ale i dalších arabských zemí poté, co ohlásil rezignaci. Je nutné říci, že periodika hojně používala číslovky, substantiva v plurálu a hromadná podstatná jména, díky nimž si čtenář mohl snáze představit rozsah Násirovy popularity – *davy lidí skandovaly, na přání lidu*,²⁷⁴ *setki tysięcy mieszkańców* (stovky tisíc obyvatel), *potężne demonstracje* (obrovské demonstrace), *tłumy* (davy).²⁷⁵ Oddanost Egyptánů a pozitivní obraz Násira ilustrovaly i emotivně laděné pasáže – „*Když prezident Násir oznámil v pátek ohromenému a z pochopitelných důvodů rozčarovanému národu a celému arabskému světu své rozhodnutí rezignovat a nikdy se nevrátit do politického života, vybuchla bouře nesouhlasu a hlubokého smutku*,“²⁷⁶ z 12. června či „*Pismo prezydenta Nasera przyjęte zostało wybuchem radości i długotrwałą owacją. W imieniu rządu dziękuje*

²⁶⁸ NEDVĚD, Stanislav; SCHLEISS, Miroslav: Předpoklad vítězství: JEDNOTA. *Pravda*. 1967, 11. červen, roč. XLVIII, č. 140, s. 2.

²⁶⁹ Szczyt arabski. *Życie Warszawy*. 1967, 17. červen, roč. XXIV, č. 143, s. 2.

²⁷⁰ NEDVĚD, Stanislav; SCHLEISS, Miroslav: Předpoklad vítězství: JEDNOTA. *Pravda*. 1967, 11. červen, roč. XLVIII, č. 140, s. 2.

²⁷¹ Tamtéž

²⁷² Szczyt arabski. *Życie Warszawy*. 1967, 17. červen, roč. XXIV, č. 143, s. 2.

²⁷³ President Násir podal demisi, *Pravda*. 1967, 10. červen, roč. XLVIII, č. 139, s. 2.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ DZIEDZIC, J.: Korespondent PAP donosi z Kairu. *Trybuna Ludu*. 1967, 11. červen, roč. XX, č. 160, s. 1.

²⁷⁶ MÁDR, Milan: Začátek nikoli konec. *Rudé právo*. 1967, 12. červen, roč. 47, č. 160, s. 3.

prezydentowi Naserowi, że przychylił się do życzeń ludności. Jesteśmy dumni, że takie miejsce zajmuje w sercu Egipcjan – oświadczył premier ZRA Soliman,“ (Prohlášení prezidenta Násira bylo přijato výbuchem radosti a dlouhými ovacemi. Ve jménu vlády děkuji prezidentu Násirovi, že vyšel vstříc přání lidu. Jsme hrdí, že mu v srdci Egyptňanů náleží takové místo – prohlásil premiér SAR Soliman.)²⁷⁷ z 12. června. Dodejme, že rezignace Násira byla díky zmínění jeho projevu přičítána snahám imperialismu rozvrátit dění v zemi, což dokazuje pasáž z dalšího článku – „Bylo-li úmyslem imperialismu zničit Násira nebo poškodit jeho prestiž, zřejmě se to nepodařilo. Zůstane u kormidla své země,“²⁷⁸ z 12. června.

Ačkoliv během sporu média příliš nereferovala o arabských neúspěších a minimalizovala je, krátce po jeho ukončení se v obou státech začalo o situaci Arabů, zvláště civilistů, psát. Sdělovací prostředky se snažily odvést pozornost veřejnosti od válečného debaklu, jenž mohl zhatit pečlivě budovaný konstrukt o silných arabských státech. Pozornost čtenářů měla být upřena k utrpení civilního obyvatelstva. Z urputných bojovníků proti agresi, jak byli Arabové zprvu prezentováni, se postupně stávaly zubožené oběti, jimž byl i několik týdnů po oficiálním ukončení bojů věnován značný prostor. Referovala-li média o nich, používala výrazy s velmi emotivním a expresivním zabarvením, aby upozornila na jejich utrpení a zároveň démonizovala židovský stát. V textech vystupovaly obraty jako *exodus masového charakteru, nucené vyhnání*,²⁷⁹ *spragnieni i głodni męzczyźni (žízniví a hladoví muži)*, jež musí čelit *biciu kolbami, przekleństwom, męzczyźni muszą iść kilkaset metrów (bití pažbami, nadávky a pochody měřící několik tisíc metrů)*, *obozy koncentracyjne (koncentrační tábory)*.²⁸⁰ V textech se mnohdy kromě popisů utrpení vyskytovaly i výpovědi samotných Arabů, jež měly dodat stanoviskům novinářů legitimitu, což je patrné ve výše uvedeném polském komentáři. Periodika v obou státech zaplavovaly texty s tituly nesoucími silný emotivní náboj. Za všechny zmiňme *Oběti izraelského napalmu*²⁸¹ z 18. června, *Tragédie arabských uprchlíků*²⁸² z 20. června, *Arabiowie padają z głodu i pragnienia (Arabové padají hlady a žízní)*²⁸³ z 15. června, *Piekło a na pustyni (Peklo na poušti)*²⁸⁴ z 18. června, *Mord, napalm, pożoga, rabunek – bezmierna ludzka krzywda (Vraždění, napalm, válečné běsnění,*

²⁷⁷ Naser cofa swą decyzję. *Głos Robotniczy*. 1967, 12. červen, roč. XXIII, č. 138, s. 1.

²⁷⁸ MÁDR, Milan: Začátek nikoli konec. *Rudé právo*. 1967, 12. červen, roč. 47, č. 160, s. 3.

²⁷⁹ HOMOLA, B.: Drama palestinských uprchlíků pokračuje. *Rudé právo*. 1967, 28. červen, roč. 47, č. 176, s. 7.

²⁸⁰ DZIEDZIC, J.: Tragiczna sytuacja palestyńskich uchodźców. *Trybuna Ludu*. 1967, 29. červen, roč. XX, č. 178, s. 1.

²⁸¹ Oběti izraelského napalmu. *Rudé právo*. 1967, 18. červen, roč. 47, č. 168, s. 1.

²⁸² Tragédie arabských uprchlíků. *Zemědělské noviny*. 1967, 20. červen, roč. XXIII, č. 147, s. 2.

²⁸³ Arabiowie padają z głodu i pragnienia. *Trybuna Ludu*. 1967, 15. červen, roč. XX, č. 164, s. 1.

²⁸⁴ Piekło a na pustyni. *Żołnierz Wolności*. 1967, roč. XVIII, č. 141, s. 2.

rabování – nezměrná lidská křivda)²⁸⁵ z 29. června. Na základě uvedených pasáží a názvů lze tvrdit, že polská média používala expresivnější výrazy než československé sdělovací prostředky. Jedná se zejména o výše uvedené hyperbolizované termíny ***peklo na poušti***, ***koncentrační tábory*** atd. Tón polských médií lze oproti vyznění československých sdělovacích prostředků označit za naléhavější, situace Arabů byla líčena mnohem dynamičtěji a tragičtěji, což přispívalo k větší démonizaci Izraele.

²⁸⁵ Mord, napalm, požoga, rabunek – bezmierna ludzka krzywda. *Żołnierz Wolności*. 1967, 29. červen, roč. XVIII, č. 151, s. 1-2.

4. Závěr

Šestidenní válka vyvolala ve své době vlnu emocí v demokratických i totalitních státech. Zvláštní pozornost jí věnoval Východ, jenž počínání Izraele označil za nelegitimní a válku zařadil do širšího kontextu sporu se Západem. Proti sobě tak v rámci *dichotomie my a oni* stál Západ s Izraelem a Východ s arabskými státy. Tomuto diskurzu, pro nějž byla typická nevyváženost a zaujatost, příslušela dominantní pozice ve sdělovacích prostředcích v Československu a Polsku.

Hyperbolizace konfliktu a s ním související prohloubení polarizace mezi západními státy a východním blokem byla součástí protizápadní komunistické propagandy, jíž byly prosyceny veškeré československé i polské texty. Jako významný nástroj propagandy fungoval jazyk, který udržoval schématické vidění sporu, potažmo celého světa. O názorech reprezentovaných jednotlivými komunistickými stranami média referovala prostřednictvím vytrhávání událostí z kontextu, polopravdivých či nepravdivých tvrzení, využíváním stereotypních představ a jazykovými strategiemi *newspeaku*, jako bylo řetězení adjektiv, výskyt hyperbol atd. Pomocí uvedených mechanismů byl obraz Izraele formován negativně – média o něm hovořila jako o *agresorovi*, přičemž byl prezentován jako věrný sluha Západu. Izraeli a západním státům, zvláště USA a SRN, byly přiřčeny výhradně negativní atributy, jež prohlubovaly antagonismus mezi oběma mocenskými bloky. Lze konstatovat, že pejorativnější výrazy a obraty používala v souvislosti s Izraelem zejména po skončení války polská média. Kromě negativního zobrazení sionismu, jež jsme objevili v československých i polských textech, vykazovaly dva nalezené polské texty antisemitský charakter. Nutno podotknout, že zatímco přístup československé vlády a médií v otázce informování o sporu a Státu Izrael byl po celou dobu téměř stejný, postoj polské vlády ke konfliktu a posléze k židovskému státu se proměnil, což bylo důsledkem odlišného vnitropolitického dění – vlivu partyzánů atd. Ačkoliv oba mediální světy zachycovaly osudy palestinského lidu a kladly důraz na jeho utrpení, polské deníky následkem vnitropolitické situace používaly expresivnější výrazy, díky čemuž intenzivněji demonizovaly Izrael. Sdělovací prostředky v obou státech však shodně, tedy vesměs pozitivně, zobrazovaly arabské státy a jejich politickou situaci. Držely se linie nastavené Sovětským svazem. Je třeba také zmínit skutečnost, že přestože tisk v obou zemích zmiňoval palestinské uprchlíky i obsazování palestinského území Izraelem, příliš se nevěnoval otázce samostatného palestinského státu.

KDA, kterou jsme při analýze textů aplikovali, také ukázala, že si československá i polská média v dané době byla vědoma skutečnosti, že se potenciální odběratel textu

nespokojí pouze s pouhým konstatováním protkaným propagandou bez adekvátní argumentace. Sdělovací prostředky se snažily čtenáře přesvědčit o správnosti svých tezí použitím zdánlivě racionálních argumentů, jako bylo uvedení dějinných souvislostí či referování o osudech arabských uprchlíků. Je třeba podotknout, že i v tomto počínání se vyskytovaly elementy propagandy, neboť např. v případě výčtu historických údajů deníky nezohledňovaly jejich celkový kontext atd. Snaha získat recipienta na svou stranu se poté vyznačovala tendencí médií navodit dojem, že jimi reprezentované hodnoty sdílí celý národ. Nutnost obhajovat svá tvrzení dokazuje, že si tehdejší média ve vztahu ke čtenáři nebyla zcela jista svou pozicí.

Navzdory skutečnosti, že předmětem analýzy byly texty publikované v socialistickém tisku, je třeba zmínit, že jednostranné a nevyvážené hodnocení situace na Blízkém východě, zejména hovoříme-li o Izraeli, lze zaznamenat i v současných sdělovacích prostředcích. Přestože nechceme bagatelizovat chyby, jichž se Stát Izrael v průběhu své existence dopustil, je třeba zdůraznit, že mnohá média a skupiny odsuzují izraelské počínání vůči Palestincům, aniž by však braly v potaz situaci, v níž se tato země od samého počátku nachází - tedy permanentní ohrožení ze strany okolních arabských států a nesouhlas velké části Palestinců s její existencí.

5. Seznam literatury a pramenů

5.1 Literatura

1. ADELSON, Józef: W Polsce zwanej ludową. In: *Najnowsze Dzieje Żydów w Polsce*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 1993.
2. BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Grada Publishing a.s., Praha 2011.
3. ČEJKA, Marek: *Dějiny moderního Izraele*. Grada Publishing, Praha 2011.
4. ČEJKA, Marek: Izrael a Palestina. *Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Barrister & Principal, Brno 2008.
5. ČEJKA, Marek: Theodor Herzl a současné dědictví jeho myšlenek. In: HERZL, Theodor: *Židovský stát. Pokus o moderní řešení židovské otázky*. Academia, Praha 2009.
6. ČERMÁK, František; CVRČEK, Václav; SCHMIEDTOVÁ, Věra: *Slovník komunistické totality*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010.
7. CZUBIŃSKI, Antoni: *Historia Polski 1864–2001*. Ossolineum, Wrocław 2002.
8. DOBER-OSTROWSKA, Bogusława; FRAS, Janina; OCIEPKA, Beata: *Teoria i praktyka propagandy*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Wrocław 1997.
9. EISLER, Jerzy: *Polski rok 1968*. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2006.
10. FAIRCLOUGH, Norman: *Language and Power*. Longman, New York 1989.
11. FAIRCLOUGH, Norman: *Media discourse*. Hodder Education, London 1995.
12. FIEDELIUS, Petr: Zrcadlo komunistické řeči. In: *Řeč komunistické moci*. Triáda, Praha 1998.
13. FOUCAULT, Michel: *Archeologie vědění*. Herrmann & Synové, Praha 2002.
14. FTOREK, Jozef: *Public relations a politika. Kdo a jak řídí naše osudy s naším souhlasem*. Grada Publishing a.s., Praha 2010.
15. GŁOWIŃSKI, Michał: *Nowomowa po polsku*. Wydawnictwo Pen, Warszawa 1991.
16. HABIELSKI, Rafał: *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*. Wydawnictwa akademickie i profesjonalne, Warszawa 2009.
17. HERZOG, Chaim: *Arabsko-izraelské války. Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008.
18. JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora: *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Portál, Praha 2007.

19. KAMIŃSKI, Łukasz: Struktury propagandy v PRL. In: *Propaganda PRL. Wybrane problemy*. Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk 2004.
20. KAPLAN, Karel: Československo a Izrael v letech 1947–1953. In: DUFEK, Jiří; KAPLAN, Karel; ŠLOSAR, Vladimír: *Československo a Izrael 1947–1953. Studie. Doplněk*, Praha – Brno 1993.
21. KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií ve 20. století*. Portál, Praha 2010.
22. KRUPP, Michael: *Sionismus a stát Izrael*. Vyšehrad, Praha 1999.
23. LIPPMANN, Walter: *Public Opinion*. Transaction Publisher, New Brunswick and London 1991.
24. LISOWSKA-MAGDZIAR, Małgorzata: *Analiza tekstu w dyskursie medialnym*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.
25. ŁOJEK, Jerzy; MYŚLIŃSKI, Jerzy; WŁADYKA, Wiesław: *Dzieje prasy polskiej*. Wydawnictwo Interpress, Warszawa 1988.
26. MAGINCOVÁ, Dagmar: Úvod – Propaganda jako jeden z instrumentů moci. In: KOUBA, Miroslav; MAGINCOVÁ, Dagmar; ŘÍHA, Ivo: *Kontexty propagandy*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2012.
27. MATONOHA, Jan: *Psaní vně logocentrismu. Diskurz, gender, text*. Academia, Praha 2009.
28. MAZUR, Mariusz: *Propagandowy obraz świata. Polityczne kampanie prasowe w PRL 1956–1980*. Wydawnictwo Trio, Warszawa 2003.
29. PALIVODOVÁ, Eva: Obraz nepřítel v Československu 1948-1956. In: KOUBA, Miroslav; MAGINCOVÁ, Dagmar; ŘÍHA, Ivo: *Kontexty propagandy*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2012.
30. REIFOVÁ, Irena a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Portál, Praha 2004.
31. STOLA, Dariusz: *Kampania antysyjonistyczna 1967–1968*. Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2000.
32. SZAYNOK, Bożena: *Poland-Israel 1944–1968. In the shadow of the past and of the Soviet Union*. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2012.
33. SZYMANOWSKI, Maciej: *Wartości narodowe w komunistycznej propagandzie Czechosłowacji, Polski i Węgier w prasie lat 1949–1953*. Księgarnia Akademicka, Kraków 2009.
34. THOMSON, Oliver: *Mass Persuasion in History. An Historical Analysis of the Development of Propaganda Techniques*. Paul Harris Publishing, Edinburgh 1977.

35. VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav; TEJCHMAN, Miroslav: *Východ, vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Libri, Praha 2000.
36. YEGAR, Moshe: *Československo, sionismus, Izrael*. Victoria Publishing East Publishing, Praha 1997.

5.2 Periodika

1. *Lidová demokracie*. Praha. 1967, roč. XXIII, č. 160, 171, 173, 177, 178.
2. *Mladá fronta*. Praha. 1967, roč. XXIII, č. 157–163, 167–175.
3. *Pravda*. Plzeň. 1967, roč. XLVIII, č. 136–140, 148–152.
4. *Rudé právo*. Praha. 1967, roč. 47, č. 154–178.
5. *Svobodné slovo*. Praha. 1967, roč. XXIII, č. 156–178.
6. *Zemědělské noviny*. Praha. 1967, roč. XXIII, č. 136–139, 145–155.
7. *Express Wieczorny*. Warszawa. 1967, roč. XXIII, č. 138–153.
8. *Głos Robotniczy*. Łódź. 1967, roč. XXIII, č. 137–154.
9. *Słowo Polskie*. Wrocław. 1967, roč. XXIII, č. 133, 143–149.
10. *Trybuna Ludu*. Warszawa. 1967, roč. XX, č. 155–180
11. *Żołnierz Wolności*. Warszawa, 1967, roč. XVIII, č. 132–151.
12. *Życie Warszawy*. Warszawa. 1967, roč. XXIV, č. 133–140, 143–153.

5.3 Internetové zdroje

1. *Politics and Religion in Iraq and Syria: What is the Ba'ath Party?* [online], [cit. 2015-06-17]. Dostupné z: <<http://www.globalresearch.ca/the-baath-party-as-the-west-doesnt-want-you-to-know-it/5319120>>.
2. *Słownik: Emigracja Żydów z Polski*. [online], [cit. 2015-01-11]. Dostupné z: <<http://www.sztetl.org/pl/pl/term/49,emigracja-zydow-z-polski/>>.
3. *Stosunki izraelsko-polskie: Historia stosunków* [online], [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://embassies.gov.il/warsaw/Relations/historia-stosunkow/Pages/historia_il-pl.aspx>.
4. VAN DIJK, Teun: *Introduction: What Is Critical Discourse Analysis?* In: *Critical Discourse Analysis*. [online], [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <<http://www.discourses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf>>.
5. VOLEK, Jaromír: *Mediální obraz ve volební kampani*. In: *Mediální obraz politiky(a) – 22. konference Člověk a média*. [online], [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.clovekamedia.cz/konference/sborniky/cm_2013_jaro.pdf>.

6. WODAK, Ruth: *Aspects of Critical Discourse Analysis*. [online], [cit. 2015-03-10].
Dostupné z: <http://userpages.unikoblenz.de/~diekmann/zfal/zfalarchiv/zfal36_1.pdf>.
7. *Židovská obec v Praze: Izraelsko-české vztahy*. [online], [cit. 2014-12-22]. Dostupné
z:
<[http://www.kehilaprag.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=952%3A
Aizraelsko-eske-vztahy&catid=78%3Az-denniho-tisku&Itemid=54&lang=he](http://www.kehilaprag.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=952%3Aizraelsko-eske-vztahy&catid=78%3Az-denniho-tisku&Itemid=54&lang=he)>.

6. Seznam zkratek

ČTK – Česká tisková kancelář

KSČ – Komunistická strana Československa

OSN – Organizace spojených národů

PAP – Polska Agencja Prasowa

PDS – Polská dělnická strana

PSDS – Polská sjednocená dělnická strana

PSS – Polská socialistická strana

SAR – Sjednocená arabská republika

TASS – Tělegrafnoje agentstvo Sovětskogo Sojuza

7. Seznam vyobrazení

Vyobrazení č. 1: Mapa Izraele, s. 65.

Vyobrazení č. 2: Izraelský ministr obrany Moše Dajan, s. 77.

8. Přílohy

8.1 Seznam příloh

Příloha č. 1: Oświadczenie rządu ZSRR w sprawie sytuacji na Bliskim Wschodzie. *Trybuna Ludu*. 1967, 6. červen, roč. XX, č. 155, s. 1

Příloha č. 2: PROHLÁŠENÍ ústředních výborů komunistických a dělnických stran a vlád Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Svazu sovětských socialistických republik, Československé socialistické republiky a Socialistické federativní republiky Jugoslávie. *Rudé právo*. 1967, 10. červen, roč. 47, č. 158, s. 1.

Příloha č. 3: Jsme proti agresí. *Svobodné slovo*. 1967, 7. červen, roč. XXIII, č. 156, s. 1.

Příloha č. 4: Społeczeństwo polskie potępia agresję Izraela. *Żołnierz Wolności*. 1967, 15. červen, roč. XVIII, č. 139, s. 1.

Příloha č. 5: Masowe przesiedlania z rejonu Gazy – Okrucieństwa Żydów wobec uchodźców arabských. *Słowo Polskie*. 1967, 25. červen, roč. XXIII, č. 149, s. 2.

8.2 Příloha č. 1: Oświadczenie rządu ZSRR w sprawie sytuacji na Bliskim Wschodzie

MOSKWA (PAP). Agencja TASS opublikowała następujące oświadczenie rządu radzieckiego:

– W dniu 5 czerwca 1967 r. Izrael rozpoczął działania wojenne przeciwko Zjednoczonej Republice Arabskiej, dokonując w ten sposób agresji. Siły zbrojne Zjednoczonej Republiki Arabskiej prowadzą walki przeciwko wojskom Izraela, które wtargnęły na obszar ZRA.

W działaniach wojennych biorą udział z obu stron jednostki pancerne, artyleria i lotnictwo.

Syryjska Republika Arabska wystąpiła po stronie ZRA i udziela jej zbrojnej pomocy przy odpieraniu agresji. Jordania oświadczyła, że znajduje się w stanie wojny z Izraelem i że udzieli zbrojnego poparcia Zjednoczonej Republice Arabskiej. Irak, Algeria i inne państwa arabskie również oświadczyły, że poprą ZRA swymi siłami zbrojnymi i swymi zasobami.

W ten sposób w skutek awanturniczej polityki rządu jednego kraju – Izraela – który był zachęcany przez tajne i jawne poczynania określonych kół imperialistycznych na Bliskim Wschodzie wybuchł zbrojny konflikt.

Do tych niebezpiecznych poczynań Izrael został popchnięty przez przywódców, którzy stale oświadczają, że walczą rzekomo o istnienie Izraela jako państwa. Jeśli jednak cokolwiek może najbardziej podważać podstawy rozwoju i samego istnienia państwa izraelskiego – to właśnie taka szaleńcza i awanturnicza polityka, jaką obrały dzisiaj koła rządzące Izraela.

Rząd Izraela, rozpętując agresję w stosunku do sąsiednich państw arabskich, naruszył kartę Narodów Zjednoczonych i elementarne normy prawa międzynarodowego.

Rząd Izraela nie może powiedzieć, że nie zdawał sobie sprawy z tego, co czyni. Nie może powiedzieć, że nie wiedział, jakie będzie stanowisko miłujących pokój państw w wypadku rozpętania agresywnej wojny.

Rząd Izraela wiedział, że wojny można uniknąć. Do tego właśnie nawoływały Związek Radziecki i inne miłujące pokój państwa. Jednakże rząd Izraela wybrał drogę wojny. Nie można wątpić, że przedsięwzięta przez Izrael awantura zwróci się przede wszystkim przeciwko niemu samemu.

Związek Radziecki, wierny swej polityce udzielania pomocy narodom – ofiarom agresji, pomocy państwom, które wyzwoliły się spod ucisku kolonialnego, oświadcza, że jest zdecydowany poprzeć rządy i narody Zjednoczonej Republiki Arabskiej, Syrii, Iraku, Algierii, Jordani i innych państw arabskich, jak również wyraża wiarę w powodzenie ich słusznej walki o niezależność i suwerenne prawa.

Potępiając agresję ze strony Izraela, rząd ZSRR domaga się, by rząd izraelski, jako pierwszy pilny krok w kierunku zlikwidowania konfliktu zbrojnego, niezwłocznie i bezwarunkowo zaprzestał działań wojennych przeciwko Zjednoczonej Republice Arabskiej, Syrii, Jordani i innym krajom arabskim oraz wycofał swoje wojska za linię rozejmową.

Rząd ZSRR wyraża nadzieję, że rządy innych państw, w tym także rządy wielkich mocarstw, uczynią ze swej strony wszystko, aby stłumić pożogę wojenną na Bliskim Wschodzie i przywrócić pokój.

Organizacja Narodów Zjednoczonych powinna spełnić swój bezwzględny obowiązek, potępiając poczynania Izraela i podejmując pilne kroki konieczne do przywrócenia pokoju na Bliskim Wschodzie.

Rząd radziecki zastrzega sobie prawo podjęcia wszelkich niezbędnych, wynikających z sytuacji kroków.

Trybuna Ludu, 6. června 1967

8.3 Příloha č. 2: PROHLÁŠENÍ ústředních výborů komunistických a dělnických stran a vlád Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Svazu sovětských socialistických republik, Československé socialistické republiky a Socialistické federativní republiky Jugoslávie

MOSKVA 9. června (ČTK) – 9. června se sešli v Moskvě vedoucí představitelé komunistických a dělnických stran a vlád socialistických zemí: z Bulharské lidové republiky soudruh Todor Živkov, první tajemník ústředního výboru Bulharské komunistické strany a předseda rady ministrů Bulharska, soudruh Živko Živkov, člen politbyra ústředního výboru Bulharské komunistické strany a první náměstek předsedy rady ministrů Bulharska, z Maďarské lidové republiky soudruh János Kádár, první tajemník ústředního výboru Maďarské socialistické dělnické strany, soudruh Jenő Fock, člen politbyra ústředního výboru Maďarské socialistické dělnické strany a předseda ministrů Maďarska, z Německé demokratické republiky soudruh Walter Ulbricht, první tajemník ústředního výboru Jednotné socialistické strany Německa a předseda státní rady NDR, soudruh Willi Stoph, člen politbyra ústředního výboru Jednotné socialistické strany Německa a předseda rady ministrů NDR, soudruh Herman Azen, kandidát politbyra ústředního výboru a tajemník ústředního výboru Jednotné socialistické strany Německa, z Polské lidové republiky soudruh Władysław Gomułka, první tajemník ústředního výboru Polské sjednocené dělnické strany, soudruh Józef Cyrankiewicz, člen politbyra ústředního výboru Polské sjednocené dělnické republiky a předseda rady ministrů Polska, ze Sovětského svazu soudruh L. I. Brežněv, generální tajemník ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu, soudru A. N. Kosygin, člen politbyra ústředního výboru KSSS a předseda rady ministrů SSSR, soudruh N. V. Podgornij, člen politbyra ÚV KSSS a

předseda prezidia Nejvyššího sovětu SSSR, z Československé socialistické republiky soudruh Antonín Novotný, první tajemník ÚV KSČ, soudruh Jozef Lenárt, člen předsednictva ÚV KSČ a předseda vlády ČSSR, ze Socialistické federativní republiky Jugoslávie soudruh Josip Broz-Tito, předseda Svazu komunistů Jugoslávie a prezident SFRJ, soudruh Vladimír Popovič, člen předsednictva ÚV SKJ.

Účastníci porady projednali situaci, která vznikla na Středním východě v důsledku izraelské agrese jako následek spiknutí jistých imperialistických sil v čele s USA proti arabským zemím. Účastníci porady si vyměnili názory na opatření, jež budou nezbytná k likvidaci agrese a k zabránění nebezpečným následkům agrese pro světový mír.

Účastníci porady dospěli k názoru, že je nezbytně nutné vyvodit důsledky z toho, že Izrael se nepodrobil usnesení Rady bezpečnosti a nezastavil vojenské akce proti arabským zemím. Okupace území arabských států izraelskými vojsky by byla využita, aby byl nastolen cizí koloniální režim.

9. června izraelská vojska, bez ohledu na prohlášení Sýrie o zastavení palby, podnikají novou útočnou akci na syrské hranice a barbary bombardují syrská města.

Ve svém boji proti imperialismu, za svobodu, nezávislost, územní integritu a nezadatelné suverénní právo samostatně řešit všechny otázky vnitřní i zahraniční politiky lidi arabských zemí bojuje za spravedlivou věc. Lid socialistických zemí je plně na jeho straně.

Lid SAR a dalších arabských zemí dosáhl v posledních letech velkých historických vítězství v boji za národní nezávislost a svobodu. Uskutečnil důležité sociální reformy v souladu se zájmy pracujících mas.

Jsme přesvědčeni, že tyto úspěchy budou zachovány a pokrokové režimy upevněny nehledě na obtíže, které se na cestě státu vyskytují.

V této těžké hodině pro státy arabského východu socialistické země prohlašují naprostou a úplnou solidaritu s jejich spravedlivým bojem a budou jim poskytovat pomoc při odražení agrese a obraně národní nezávislosti a územní celistvosti.

Státy, jejichž představitelé se zúčastnili setkání, žádají, aby Izrael okamžitě zastavil vojenské akce proti sousedním arabským zemím, stáhl všechna svá vojska z jejich území za linii příměří. Povinností Organizace spojených národů je odsoudit agresora. Neučiní-li Rada bezpečnosti patřičná opatření, pak padne na státy, které nesplnily svou povinnost jako členové Rady bezpečnosti, těžká odpovědnost.

Jako nikdy dříve je dnes třeba rozhodných společných akcí všech mírumilovných a pokrokových sil, všech, jimž je drahá věc svobody a nezávislosti národů.

Nezastaví-li izraelská vláda agresí a nestáhne-li vojska za linii příměří, pak učiní socialistické státy, které podepsaly toto prohlášení, vše nezbytné, aby pomohly národům arabských zemí postavit se na rozhodný odpor agresorovi, ubránit svá zákonná práva, uhasit ohnisko války na Středním východě a obnovit mír v této oblasti.

Spravedlivý boj arabských národů zvítězí!

Rudé právo, 10. června 1967

8.4 Příloha č. 3: Jsme proti agresi

„Vyzýváme Radu bezpečnosti OSN, aby účinně zasáhla proti novému ohnisku války. Obracíme se na Světovou radu míru, aby pomohla zastavit ruce agresorů.“ Tak stojí v rezoluci přijaté na zasedání MěstNV v Českých Budějovicích. Rovněž pracovníci závodů Škoda v Budějovicích a zaměstnanci n. p. Motor vyjadřují ve svých protestních dopisech rozhořčení nad izraelskou agresí. V závodech Jana Švermy v Brně odsoudili v protestní

rezoluci agresji a vyjádřili solidaritu bojujícímu arabskému lidu. Rovněž další pracoviště se plně staví za prohlášení ministerstva zahraničí a odsuzují válečné nebezpečí. K protestním akcím se připojilo i 400 zahraničních studentů v Praze a odevzdalo britskému a americkému velvyslanectví protestní dopisy. Americké velvyslanectví delegaci studentů nepřijalo.

Svobodné slovo, 7. června 1967

8.5 Příloha č. 4: Społeczeństwo polskie potępia agresję Izraela

(PAP) W środę, we wspólnym zebraniu nauczycieli i pracowników służby zdrowia dzielnicy Ochota w Warszawie, poświęconym omówieniu sytuacji na Bliskim Wschodzie, przyjęto rezolucję wyrażającą poparcie dla stanowiska rządu PRL w sprawie agresji Izraela i zerwania stosunków dyplomatycznych z Izraelem.

Również załogi kopalń, hut, fabryk i instytucji Śląska i Zagłębia protestowały w środę przeciwko agresji Izraela. 800 pracowników Zakładów Azotowych Im. P. Findera w Chorzowie zgromadziły się na wiecu, na którym uchwalono jednomyślnie rezolucję, w którym zdecydowanie potępiają agresję Izraela oraz popierają słuszną walkę państw arabskich o suwerenność swych krajów. Podobne wiece odbyły się w hucie „Pokój“, w kopalni „Bobrek“ i w Z.U.T. „Zgoda“ oraz w innych przedsiębiorstwach i instytucjach.

Podobną rezolucję, wyrażającą stanowczy protest wobec izraelskiej agresji i popierającą stanowisko rządu PRL w sprawie konfliktu na Bliskim Wschodzie uchwaliła młodzież Krakowa i regionu krakowskiego zgromadzona w środę na wielkim spotkaniu.

Żołnierz Wolności, 15. června 1967

8.6 Příloha č. 5: Masowe przesiedlania z rejonu Gazy – Okrucieństwa Żydów wobec uchodźców arabskich

KAIR. Korespondent agencji Reutera donosi, że władze egipskie pokazały w piątek grupie korespondentów z całego świata obóz uchodźców arabskich Ballah znajdujący się o 50 km od Ismaili.

Korespondent pisze, że każdego dnia do Ismaili na Zachodnim Brzegu Kanału Sueskiego przybywają setki uchodźców arabskich z głębi pustyni Synaj, uchodźcy są wyczerpani długą wędrówką a ciała ich okrywają jedynie strzępy ubrania.

W piątek około 700 uchodźców przybyło do Ballah z okręgu Gazy. Korespondent Reutera przypomina, że Zjednoczona Republika Arabska złożyła skargę w Organizacji Narodów Zjednoczonych, iż wojska izraelskie zmuszają arabskich uchodźców do opuszczenia Gazy.

Dziennikarze, którzy przebywali w obozie zapoznali się ze szczegółami okrutnych prześladowań, jakimi siły izraelskie poddawały Arabów. Jeden z uchodźców 23-letni Muhamed Moursi oświadczył, że Izraelczycy zaatakowali Arabów, zniszczyli obozy uchodźców palestyńskich, zabijali dzieci i bili kobiety. Kierowca taksówki Gamil Radi Sha stwierdził, że wojska izraelskie używały bomb napalmowych w strefie Gazy i dopuszczały się rabunku sklepów i domów.

Jeden z oficerów policji egipskiej oświadczył reporterom, że każdego dnia przybywa do obozów przeciętnie 400 uchodźców. W tym rejonie ZRA znajdują się też inne obozy, w tym jeden przeznaczony dla kobiet i dzieci. Uchodźcy z rejonów okupowanych przez Izrael będą odesłani do krewnych, bądź też zaopiekują się nimi władze egipskie.

PARYŻ. W piątek prezydent Naser przesłał do króla Jordanii Husajna pismo zawierające opinię ZRA na temat zwołania konferencji na szczycie.

W sobotę rano król Jordanii Husajn opuścił Amman, udając się do Nowego Jorku na sesję nadzwyczajną Zgromadzenia Ogólnego NZ, via Rzym.

W wywiadzie udzielonym dla telewizji USA król Husajn podkreślił, że niezbędnie jest spotkanie na szczycie przywódców krajów arabskich, w celu ustalenia wspólnego stanowiska.

Król Jordanii oświadczył, że najpoważniejszym problemem dla jego kraju jest obecnie problem uchodźców, których liczba zwiększyła się o około 120 tys. Arabów, wypędzonych przez agresorów izraelskich z okupowanych terenów

Słowo Polskie, 25. června 1967